ВІСТІ КОМБАТАНТА

3

ТОРОНТО – НЬЮ-ЙОРК 1995

PRINTED BY BESKYD GRAPHICS LTD.
2559 Dundas St. W., Toronto, Ontario M6P 1X6
TEL: (416) 761-9882 FAX: (416) 766-8537

ВІСТІ КОМБАТАНТА

Рік 1995 Торонто – Нью-Йорк – Ч. 3 (194)

ЗМІСТ

КОМЕНТАРІ

Мирослав МАЛЕЦЬКИЙ: Україна очима спостерігача . . . 3
Олена ГУБІНА: Україна – Росія – Америка . . . 6

ЛЮДИ, ПОДІЇ, ОПІНІЇ

Микола РЯБЧУК: Чорнобильська катастрофа: виклик і відповідь . . . 11
Василь ФЕДОРОВИЧ: Маківка – Броди . . . 18
Володимир ОЛІЙНИК: Київ – Москва прогнози справджуються . . . 24
Омелян КУЛЬЧИЦЬКИЙ: Джорж Сорос і Україна . . . 26
Олена ГУБІНА: Джорж Сорос . . . 32
Бен ВІККАРІ: 1995: Рік вшанування Організації Об'єднаних Націй . . . 34
"Канадська Сцена": Представник канадських літераторів організує експозиції в США, Північній Ірляндії й Україні . . . 35

НА СЛУЖБІ НАРОДУ

Полковник Євген Побігущий – "Рен" . . . 36
Полковник Іван Костюк . . . 37

НАШІ СУСІДИ

Роман КОВАЛЬ: Ми і вони . . . 40

ДО 50-РІЧЧЯ СТВОРЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ АРМІЇ

Олег ГРИНІВ: Українська Національна Армія в контексті 2-ої світової війни . 52
Олен ЛИСЯК: Ми присягали Україні . . . 57
Іван ПАДИК: Відзначення 50-річчя УНА в Торонто . . . 60
Василь ВЕРИГА: Привіт Президії Секретаріяту СКУ . . . 62
Слово Українського військового аташе полк. Миколи Різуна . . . 64

НА ВІЙСЬКОВІ ТЕМИ

Володимир МОЛОДЕЦЬКИЙ: У боротьбі з "бандитизмом" . . . 67
Василь ФЕДОРОВИЧ: Збереження нового миру . . . 70
Констянтин ХВИРЕНКО: Мандат продовжується. Війна триває... . . . 74
Сергій ЗГУРЕЦЬ: Чи становить 14 армія ген. Лебедя загрозу для України . . . 75
Е. ШИПАЙЛО і Я. КАЧАЙ: Генерал Айзельн . . . 77

ІСТОРІЯ І СУЧАСНІСТЬ

Василь БАЗІВ: звідки походять українські коммуністи . . . 79
Олександер БОРГАРД: Річниця скорботи . . . 81
Любиця БАБОТА: Збирання недрукованих споминів . . . 84

ДО 50-РІЧЧЯЗАКІНЧЕННЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Василь ЗАХАРЧЕНКО: Майте мужність, Ветеране! . . . 86
Михайло ЛИТВИНЧУК: Ми воювали не за імперію . . . 88
Ігор ФЕДИК: Вони були патріотами . . . 90

(закінчення на стор. 128)

3

1995

ВІСТІ КОМБАТАНТА

РЕДАКТОР: Д-р Мирослав Малецький

ВИДАВЦІ: Головна Управа Об'єднання б. Вояків Українців в Америці, Головна Управа Братства кол. вояків 1-ої УД УНА

СПІВУЧАСНІ: Братство Українських Січових Стрільців, Об'єднання кол. вояків УПА, Броди-Лев, Інк. Українська Стрілецька Громада в Канаді

VETERANS' NEWS, bimonthly, published jointly by:
United Ukrainian War Veterans in America, Brotherhood of Former Soldiers of the 1st Ukrainian Division of the UNA.
In association with:
Brotherhood of Ukrainian Sichovi Striltsi, Former Members of the Ukrainian Insurgent Army, Inc.; Brody-Lev, Inc.; Ukrainian War Veterans' Association in Canada.

VETERANS' NEWS
P. O. Box 279, Stn. "D", Toronto, ON
Canada M6P 3J9

Статті, підписані прізвищем чи ініціялами автора, не завжди відповідають поглядам Редакції.
Редакція застерігає собі право скорочувати статті і справляти мову.

УМОВИ ПЕРЕДПЛАТИ НА 1995 РІК:
В Канаді річна передплата 30.00 дол. В США і інших країнах 30.00 ам. дол.

АДРЕСИ ПРЕДСТАВНИКІВ:

Англія:

AUFC -- H.Q.
49 Linden Gardens
Notting Hill Gate
London, W2 4HG
ENGLAND

Mr. S. Wasylko
4 The Hollows
Silverdale
Nottingham, NG11 7FJ
ENGLAND

Австралія:

Mr. Wasyl Stanko
3 Jean Ave.
Paradise, S.A. 5075
AUSTRALIA

Коментарі

Мирослав Малецький

УКРАЇНА ОЧИМА СПОСТЕРІГАЧА

Минулорічні (1994) вибори в Україні депутатів до Верховної Ради і дещо пізніше – президентські та їх надумані і реальні наслідки відбилися голосним відлунням у батьківщині і діяспорі, особливо в українських і чужинецьких масмедіях. Між ними не бракувало неприхильних і засуджуючих голосів , а зокрема чомусь в українських медіях. Позитивні і оптимістичні думки ані числом, ані стійкістю їм не дорівнювали.

Слідкуючи за масмедіями, неможна не зауважити, що їх засоби залюбки змальовують стан в Україні в чорних песимістичних кольорах, добачуючи все неґативне, а позитивні події стараються промовчувати, а як уже про них мова то вартість їх зменшують такими додатками як: якщо б, коли б, тимчасово, або висловлюють сумніви до їх тривалостей. Дошукуватись причин цього явища не є в пляні цієї статті. Можна припускати, що це реакція на довгі більшовицькі роки, коли можна було і обов'язково треба було хвалити все режимне. Тепер свобода слова, то чому ж не покритикувати досхочу? Забувають при цьому однак, що в цивілізованому світі існують границі між критикою позитивною і конструктивною, а шкідливим критикоманством. А масмедії також частина народу і їх доброзичлива співпраця побажана і конечна.

Зрозуміло, що стан у сьогоднішній Україні тяжко, а то неможливо об'єктивно представити, бо він постійно міняється, а про це не вистачає достовірної інформації. Тому оцінка в значній мірі залежить від наставлення автора, його переконань та від цього що він хоче бачити. Все таки при трохи добрій волі не тяжко навіть голим оком запримітити, що добре діється в державі. Саме це дає надію та збуджує оптимізм, що цим разом народ осягне свою мету.

Говорячи про сьогоднішній стан в Україні та щоб його правильно оцінити, необхідно його порівняти до ситуації в попередніх роках. Адміністрація першого президента України Леоніда Кравчука не станула в перших двох роках ще на твердий ґрунт. Адміністраційний апарат прийшлось одідичити в цілості по радянській системі; хаос у Верховній Раді не вгавав від спорів за компетенції; інші знову з тогочасної еліти забажали як найскоріше розбагатітн; це все все разом взявчши не сприяло стабілізації в державі. Все таки тоді вже уряд президента старався поширити переконання в населенні, що самостійна держава є потрібна і конечна, бо як інкше можна інтерпретувати вислід референдуму з 1 грудня 1991 року. Хоч не можна недоцінювати економічних потреб населення і надії на їх покращання, було б спрощено твердити, що деякі

області голосували в референдумі тільки за обіцянку на "більший шматок ковбаси". Не беручи до уваги керованих і підсилюваних чужими державами домагань поліпшення соціяльного забезпечення населення та в зв'язку з тим льокальних страйків, більшість із загалу прийняла думку, що держави в стилі західних демократій не постають автоматично, а добробут не міняється так скоро як під помахом палички базарного чародія. Перехід від плянованої до вільноринкової системи господарства вимагає часу, терпеливости, видержливости та великого вкладу праці. Довести це до свідома навіть не дуже широкого кола населення в тих умовинах, які тоді існували, це вже не малий осяг.

Реорганізація армії стала для президента великою проблемою, яка вимагала створення боєздатного і справного українського війська. Пригадавши, що сталося в тій преважливій ділянці державного життя, можна запримітити значний поступ. Змешино число армії, яка була розташована в часі упадку Совєтського Союзу на українських теренах, прочищено, справді ще не цілком, командний склад від ворожого елементу, заприсяжено частини на вірність Україні, почалася українізація армії, випущено з військових шкіл кілька річників підстаршин і офіцерів. Це все немало, але багато ще треба праці, щоб українська армія стала модерною і завжди боєздатною.

Глянувши на ще іншу ділянку життя України, на її місце в міжнароднім співтоваристві, побачимо, що воно не найгірше, а то майже на цей час задовільне. Основу для успішности української дипломатії, без сумніву, поклав перший президент, а другий її піддержав і поширює. Ствердження президента США Б. Клінтона, що самостійна Україна має для Америки стратегічне значення, тобто стає в майбутньому запорукою стабільности та миру в Европі, а може також у цілому світі, можна зарахувати до вагомих державних стверджень. Він також у своїй промові в травні цього року в Києві зазначив, що Україна належить до найстаріших держав в Европі. Скептики, нав'язуючи до цих слів, пригадують, що політики часто міняють свої погляди, згідно з конкретними потребами своїх держав. Це правда, і знаємо, як тяжко пробитися на видне місце в колі вже давно устабілізованих держав. На заході довго в опінії політиків та журналістів, в кожному разі серед більшости, уважалося, що Україна – це частина Росії, і тому заперечували її право на незалежність. Ця настанова з часом змінилася на користь України.

Американці люди практичні і діють прагматично. В них існує сильна публічна опінія яка при помочі реґулярних виборів міняє своїх політиків і політичних представників. Не є таємницею, що все ще частина американської політичної думки хотіла б відродження великої і сильної Росії, бо вона стала б, в їх опінії, важливим забором проти все ґрізнішої китайської експансії. Арґумент не дуже переконливий, бо в теперішньому світі в остаточності та у важливих випадках рішає не число армій, а їх воєнна техніка. Недаром ведуться переговори США з Північною Кореєю,

щоб її відмовити від будови ядерної зброї. Для прикладу пригадати треба що колишній президент США Буш, який свого часу (1 серпня 1991 року) виголосив промову, в якій не радив Україні усамостійнюватися, одержав недавно нагороду "Нова Европа" разом з президентом вільної України Леонідом Кучмою. При цій нагоді Буш підкреслив особливу ролю України та її президента Кучми в зміцненні безпеки та стабільности на европейському континенті.

З економікою, з економічними реформами та розбудовою на базі приватизації господарства в Україні гірше. Забракло при владі компетентних виконавців. Спорять, до кого і в якій мірі належить виконавча влада, чи при виконуванні постанов президента, Верховної Ради, уряду опиратися на льокальні ради чи на вертикалну побудову державної адміністрації. Проходили і проходять дискусію про нелеґальне збагачування "упривілійованих" (переважно колишніх партійців), при рівночасному зубожінні загалу населення. Здається що до тих справ і їм подібних, після ухвалення конституційного договору про владу в червні 1995 р. між Верховною Радою і президентом почнуть забиратися до цих справ серйозніше. Дошкулюють і спізнюють спроби реформ червоні депутати Верховної Ради, які твердо держаться совєтської термінології про "трудящих" і "капіталістів". Зрозуміло, що їм тяжко щось нового придумати, а приязно жити з головами колгоспів і червоними дерикторами підприємств (вони ж тепер новітні дідичі, а колгоспники та фабричні робітники – це новітні кріпаки), не зашкодить і це щось можна матерялько скористати.

Великою перешкодою у стабілізації держави і життя в ній стала створена більшовиками і залишена в спрадку пасивність поколінь совєтського виховання. Оця пасивність забила приватну ініціятиву, так потрібну у вільноринковому господарстві. Цей стан в Україні влучно харакеризує наш київський співробітник редактор газети "Молодь України" (ч. 60, 1995) Олена Губіна в статті "Сльози в камізельку – ознака процвітання":

"Мабуть, ми ще ніколи не плакали так завзято і досхочу, як за останні чотири роки нашої незалежности. Якщо зібрати всі наші скарги та стогнання, то можна ставити невтішну і безнадійну діягнозу: у центрі Европи в муках умирає ціла країна.

Ну не влаштовує нас наше сьогоднішнє життя! Найбільше дратують крамниці і базари. Тепер там, не як колись є все. Полуниці серед зими і виноград у травні, стегенця курячі із Америки і бурштинового кольору балики із Скандинавії, а м'ясо копчене – рідненьке, з Полтавщини – Черкащини. Шампіньйони із вранішнього збору у погребі, а помідори з Криму, зате кожен загорнутий у серветку. Сметана домашня, яку неможливо налити з бідона, отака ґуста. Городина, яка почала достигати так само швидко, як і в Каліфорнії, а риба ловиться регулярно, як у Японії. Навіть

шпротів стало так багато, що вони вже не влазять до бляшанок і їх продають у ящиках.

І отут починається роздратування. Бо ми досягли світового рівня поки що з єдиного показника. Ми позбулися дефіциту товарів і, як у кожній солідній країні, набули постійного дефіциту грошей у гаманця. У нормальній країні такий факт – спонука до більшої праці. А в нас привід для постійного плачу".

Це про пасивних нарікайлів. Більшість жваво дискутує проблеми дня, молодь шукає все нових можливостей заробітку, місцями в скорумпованих урядах приходить зміна на краще, присадибні ділянки побільшуються, а з них врожай забезпечує не лише їх власників і їх родини, але часом і добрих сусідів і знайомих в місті. Ті що виїздили автом або автобусом поза великі міста, побачили з немалим здивуванням скількість розпочатих і вже закінчених будівель.

В цілости, як тепер Україна живе, розбудовується та затверджує свою державність.

Торонто, 30 червня 1995.

Олена Губіна

УКРАЇНА - РОСІЯ - АМЕРИКА. ТРЕТІЙ НЕ ЗАЙВИЙ

З далекими сусідами, як відомо, порозумітися набагато простіше, ніж із близькими. Тому не випадково стосунки двох сусідніх держав, України і Росії, розвиваються досить непросто. Інколи спірні питання і непорозуміння виникають спонтанно. Але найчастіше вони закономірно лягають у канву тих взаємин, які так по-різному бачаться з Києва і Москви.

Останні кілька місяців Україна наполегливо чекає візити Президента Російської Федерації Бориса Єльцина. Така візита повинна ознаменуватися підписанням широкомасштабного Договору про дружбу і співробітництво між обома державами. Але Єльцин до Києва не їде. А Леонід Кучма заявив після повернення з Японії, що "Договір з Росією буде підписаний не у Москві, а у Києві. Якщо він взагалі буде підписаний"

Розробка цього Договору інколи нагадує роботу над новою українською Конституцією. Експерти не мають ніякої змоги дійти компромісних рішень на науковій основі. І покладаються лише на політиків: можливо, гострі питання таки вдасться узгодити у зручний політичний момент.

Підписання Договору між Україною і Росією гальмують кілька моментів. І насамперед чи не найважчою є проблема Криму і розподілу Чорноморської фльоти.

Власне кримське питання і українські, і російські політики досі намагалися вирішити єдиним шляхом – затягуванням часу для остаточних рішень, аби дати ситуації визріти у самому Кримському півострові. І у певний період така могла розвиватися саме за тим шляхом, який більше влаштовував би російську сторону. Кримський президент Юрій Мешков був обраний на хвилі

проросійських настроїв у Криму. Він обіцяв населенню півострова чи то "повернення до Росії" чи взагалі державної незалежности Криму, щоб потім однаково возз'єднатися в єдиний союз з Росією. Але впродовж останнього року авторитет Мєшкова, рівно як і проросійські настрої, у Криму значно пригасли. І коли Верховна Рада України відмінила дію конституції Криму, мало хто з кримчан був готовий захищати і відстоювати тамтешнього президента.

Згідно з міжнароднимн нормами, Росія не має права втручатися у внутрішні справн сусідньої держави. А те, що кримське питання є внутрішньою справою України, Росія визнала ще рік тому, підписавши Тристоронню заяву стосовно ліквідації ядерної зброї на території України. Там ґарантами територіяльної цілісности України поряд з Росією виступала й Америка. І таким чином питання двосторонніх відносин набували широкого міжнародного значення.

Разом з тим депутатами Державної Думи Росії намагаються внести до свого розгляду питання про статус українського міста Севастополя, визнавши його російським. А міністер закордонних справ Росії Андрій Козирєв недвозначно заявляє, що його держава залишатиме за собою право будь-якими засобами захищати інтереси російського населення в інших країнах. І таку думку міністра керівництво Росії не поспішило відкликати.

Але сам Крим сьогодні вже не хоче вступати у різного роду політичні баталії. І тут йому набагато простіше порозумітися з Україною. Президент Кучма затвердив своїм указом міністра Кабінету міністрів Валерія Пустовойтенка координатором у питаннях соціяльно-економічного розвитку Криму. Україна взяла на себе всі бюджетні заборгованості Автономної Республіки Крим. І таким чином сплатила затримувану зарплату багатьом категоріям населення. Кабінет міністрів виділив короткотермінові позички різним кримським містам для підготовки до курортного сезону. Є наміри щодо підтримки з боку України цілого ряду економічних програм у Криму. Зокрема і щодо розробки і видобутку газу у шельфі моря. Україна також плянує заохочувати іноземні інвестиції до кримської економіки.

Тепер час уже працює на користь проукраїнських настроїв у Криму. Місцеві власті не хочуть підтримувати сепаратистські ігри політиків.

Саме в такій ситуації Росія почала наполягати на внесенні до Договору з Україною питання щодо подвійного громадянства. Такий підхід Україну не влаштовує. Бо й російські консульські служби вже почали аґітаційні дії у Кримському півострові. І можна лише уявити, якого збурення пристрастей викличе прийняття подібного пункту Договору. Зацікавлені сили швидко почнуть роздмухувати прецедент по різних областях України.

Росія називає таку позицію "неконструктивною". Такою ж вона бачить позицію України і у розподілі Чорноморської фльоти. Фльоту у Чорному морі Росія таки хоче отримати разом із Севастополем, який Україна має передати їй в оренду. Але виконуючий обов'язки Прем'єр-міністра України Євген Марчук зазначає, що ніде в світі нема випадків, коли б військову базу передавали в оренду з усією інфраструктурою міста. Він додає, що питання

Чорноморської фльоти для України болюче ще й тому, що проблеми виникають навколо української території. Державного суверенітету Росії воно ніяким чином не зачіпає, на відміну від нашого суверенітету.

Але Україні, як і раніше, досить важко розмовляти з Росією. Адже надзвичайно гострим для України і надалі залишається питання боргів у розрахунках з Росією за енерґоносії. Лише за нинішній рік Україна заборгувала Росії 500 мільйонів долярів за поставлений газ.

Отут якраз і виникає питання, чи "спонтанними" є ці гострі проблеми? Росія кілька років відпускала Україні енерґоносії в борг. Але ж достеменно знала, що в умовах затяжної економічної кризи Україна буде просто неспроможною розрахуватися найближчим часом. То чому ж питання розрахунків і боргів не поставало із самого початку? Та просто через те, що в минулі роки невирішеним залишалося питання щодо активів та пасивів колишнього Радянського Союзу, його майна за кордоном, золотого, валютного та алмазного запасів. Борги України Росії тоді виглядали незначними на тлі можливих боргів Росії Україні (якби майно та активи СРСР таки були поділені). Але борг зростав і Україна змушена була навіть підписати "нульовий варіянт" щодо пасивів та активів. Україна все менше почала нагадувати "кредитора" і все більше – затятого боржника. Тепер питання постає дедалі гостріше: Росія переконана, що за борги Україна повинна розраховуватися власним майном. І найперше – шляхами транспортування газу через територію України і її газосховищами. На думку відомого українського економіста Олега Соскіна, Росія прагне стати монополістом від видобутку газу до його транспортування в Европу. І таким чином диктувати Европі ціни та все інше.

Але на певному етапі перетнулися вже не лише інтереси двох держав – України та Росії. Третім партнером у міждержавних взаєминах стали й Сполучені Штати Америки.

Після розвалу колишнього СРСР Америка залишилася єдиною супердержавою у світі. І поки що користується переважно позитивами від такого статусу. Заразом західні політики досить часто погоджуються на те, що Росію також треба вважати великою державою. Хоча і не додають, за якими саме ознаками: розмірами території, розвитком економіки чи наявністю ядерної зброї. Росія і сама не проти називати себе "другою супердержавою". Але хіба "супердержави" живуть в борг від Америки?

Найгостріше інтереси Америки та Росії за останній час перечепилися через перспективи поширення НАТО в Европі. А буфером між такими різними інтересами якраз і стала Україна, біля кордонів якої незабаром мають опинитися держави – члени НАТО. Певний період українські політики намагалися балянсувати, натякаючи на розумінні позицій і Европи, і Росії. Але Росія не поспішила шукати у таких умовах дружби України. Навпаки, як видно з усього сказаного, обидві країни продовжували боротися у болоті непорозумінь та неузгоджень. І зближення України та Америки стало просто закономірним.

Завдяки втручанню Америки Росія погоджується реструктуризувати українські борги за минулі роки. Україна хоч у цьому питанні отримала певний перепочинок.

Зате під час державної візити в Україну Президента США Вільяма Клинтона українські офіційні особи заявляють про особливу позицію нашої держави стосовно НАТО. Позиція України обертається навколо того, що двері НАТО мають бути відкриті для всіх. А Україна розвиватиме свої контакти з цією організацією, навіть не вступаючи в неї.

Під час травневого приїзду до Москви Клинтону не вдалося переконати російське керівництво в тому, щоб Росія відмовилася від плянів продажу Ірану ядерних реакторів. І хоча Клинтон у Москві повсюдно усміхався, результати його розмов з російською стороною залишали бажати кращого.

Зовсім іншою була ситуація в Києві. Незважаючи на те, що в Україні й надалі залишається чимало гострих і невирішених проблем, її все більше починають вважати прогнозованим партнером. Вона послідовно виконує свої зобов'язання стосовно ліквідації ядерної зброї, а Президент Кучма оптимістично і наполегливо налаштований на реформи. І поки Америці та Україні не вдається домовитися з Росією, поміж себе вони знаходять спільну мову.

Клинтон пообіцяв Україні додаткових 300 мільйонів долярів на програми технічної допомоги. Експертно-імпортний банк США відкрив канали Україні для експортних операцій. Узгоджено цілий ряд інших перспективних можливостей економічного співробітництва. У липні в Чікаґо повинна пройти міжнародна конференція, де обговорюватимуться перспективи інвестування в українську економіку.

В Америці все частіше починають лунати заклики переглянути розподіл економічної допомоги США між Росією та Україною. Як відомо, досі основна допомога надходила саме до Росії.

Відомо й інше. Сьогодні російський рубль тримається лише за рахунок зовнішніх надходжень. Але російські економісти самі визнають, що навіть за таких умов він більше падає, ніж стабілізується. Чого б він вартував, якби така допомога не надходила?

Наскільки українські і російські політики розуміються в усіх нюансах двосторонніх відносин і можуть їх прогнозувати? У Росії тепер у розпалі передвиборна кампанія. Більшість політиків при владі намагаються довести свою силу і спроможність, спрямовуючи пропаґандистський запал проти політичних опонентів всередині країни і зовні. Більшість "очків" може набрати той, хто активніше відстоюватиме ідеї "єдиної і неделімої".

Але на початку травня в Київ приїздила делеґація депутатської фракції "Вибір Росії" Державної Думи Росії на чолі з "батьком російських реформ" Єгоро Гайдаром. Гайдар шукає в Україні партнерів і знаходить таких серед украї...ських депутатів. А Гайдар, як відомо, скоріш за все балотуватиметься у Президенти Росії. Тому, схоже, не всі на виборах у Росії "українську карту" розігруватимуть з неґативним значенням.

Разом з тим українські економісти вважають, що наша держава вже сьогодні спроможна вирішити питання з боргами Росії. Свого часу держава

відмовилася від закупівлі нафти, передавши це приватним структурам. І проблеми з її постачанням в Україні нема. Так само можна розібратися і з закупівлями газу. Бо за транзит і зберігання російського газу Україна може одержувати певну суму. І за ці гроші купляти газ, якого буде цілком достатньо для забезпечення соціяльного сектора.

Україна і Росія розташовані поряд. Тому однаково просто приречені будувати добросусідські стосунки. Великодержавницькі погляди поки що не дозволяють багатьом росіянам подивитися на Україну як на рівнозначну і рівновелику державу. Але так само довго Росія колись звикала і до незалежности Польщі.

Америка часто пропонує свою посередницьку ролю у взаєминах між Україною і Росією. Хтозна, можливо Росія краще зрозуміє українську у перекладі з англійської?

Київ

Леонід і Білл! Відступати нікуди.
Позаду - Москва...

Державна візита в Україну президента США мала б окреслити новий погляд Заходу на Україну.

"Київські відомості"

Микола Рябчук

ЧОРНОБИЛЬСЬКА КАТАСТРОФА: ВИКЛИК І ВІДПОВІДЬ *

[Chornobyl] is communist's mocking monument to itself... The city symbolizes the obstacles facing the newly independent nation of Ukraine.

Reader's Digest, July 1994

Десь наприкінці 40-х років нинішнього століття відомий англійський письменник і журналіст Джордж Орвелл написав хрестоматійний (принаймні, в західному світі) роман під незвичною назвою "1984". У тому романі йдеться про досить далеке – як на той час – майбутнє, котре на наших очах стає вже дедалі віддаленішим минулим. Ідеться в ньому про 1984 рік – яким він уявлявся десь із року 1949-го – року, коли вже завзято точилась "холодна війна", і совєтський тоталітаризм, поширившись унаслідок ІІ-ї світової війни на всю Східну Европу й Південно-Східну Азію, загрожував поширитись далі на цілий світ.

Джордж Орвелл, як відомо, був добрим знавцем тої системи – замолоду він симпатизував комуністам, і навіть поїхав був у 30-х роках до Еспанії, де точилася громадянська війна, – аби підтримати там республіканців. Як людина талановита й чесна він мусив рано чи пізно прозріти і два його твори – роман "1984" та невелика повість "Колгосп тварин", власне й стали таким його своєрідним порахунком із комунізмом. А водночас – і застереженням щодо цієї колосальної небезпеки ХХ-го століття.

Зрозуміло, що в СССР ці твори не видавались і навіть саме прізвище автора було заборонене. Джорджа Орвелла якщо й згадували, то лише з брутальною лайкою – як "зрадника", "ренеґата" й "капіталістичного запроданця". Воно й не дивно, фіктивне суспільство, змальоване Орвеллом у вигаданому "1984" році, як дві краплі води нагадувало сучасний йому сталінізм – із терором, тортурами, фальшивою пропаґандистською риторикою й намаганням контролювати не лише слова людей, а й їхні думки.

І хоч наступна, брежнєвська модифікація сталінізму виявилась дещо м'якшою – принаймні до людських думок вона вже не пхалася так завзято, обмежуючись переважно контролею за словами і вчинками, все ж головні її засади лишилися незмінними – тотальна брехня і тотальна зневага до окремої людської особистости.

Саме ці риси виявились особливо фатальними для українців, приречених жити впродовж багатьох десятиліть у страшній тоталітарній системі, де біле називають чорним, а чорне – білим. Дві головні інституції, на яких тримається орвеллівське суспільство, називаються Міністерством Любови й Міністерством Правди. Міністерство Любови насправді є Службою Безпеки,

де щоденно мордують і нищать людей; Міністерство Правди є Службою Пропаґанди, яка так само нівечить людей, тільки вже не фізично, а духовно.

Власне, в такому ось "Міністерстві" й працює головний герой Орвелла: велетенська служба щоденно займається тільки тим, що вносить поправки в старі газети і книги – відповідно до сьогоднішньої кон'юнктури. Тобто, фактично переписується вся історія – старі газети в підшивках заміняються новими, віддрукованими щойно, але зі старими числами; те саме пробляється і з "неправильними" книжками чи окремими їхніми сторінками. Відбувається, по суті, тотальна фальсифікація історії, історія як об'єктивна даність фактично зникає, перетворюючись на таку собі функцію політичного сьогодення.

За всієї своєї ґротескности й гіперболічности, описана Орвеллом ситуація не є цілковитою фікцією, ми ж бо знаємо, як спотворювалась і фальсифікувалась історія в Совєтському Союзі, як переписувались цілі її сторінки, і як найкращі наші інтелектуали, щоб не потрапити в "Міністерство Любови", наймалися в "Міністерство Правди". Ми знаємо нині навіть такі курйози, про які, либонь, не гадалося й Орвеллу. Наприклад, про те, що Сталін видруковував для Леніна спеціяльні, себто фіктивні числа газет, аби не дратувати вмираючого вождя неприємною інформацією. Або про те, що результати перепису населення в СССР 1937 року були знищені разом із людьми, які той перепис проводили, оскільки з тих результатів надто вже наочно поставали масштаби сталінського геноциду проти власного населення, зокрема – штучного голоду на Україні. Через два роки ті крамольні дані було замінено результатами нового перепису, де, зрозуміло, не було вже й натяку на якесь там зменшення населення в СССР, зокрема в Україні.

Ми знаємо, зрештою, як на груповних фотографіях Сталіна з Леніним поступово зникли обличчя інших революціонерів – мірою того, як Сталін усіх їх робив "ворогами народу". Ті заретушовані постаті замінялися декоративними пальмами, фікусами та іншими кімнатними рослинами. Фактично вся совєтська історія перетворювалась на такий ось декоративний пальмовий ліс – за яким, зрозуміло, не видно було ані сибірського ҐУЛАҐУ, ані українського голодомору 1932-33 років.

Як наслідок – не лише іноземці, а й самі українці (принаймні більшість – як показали опитування, проведені під час перестройки) нічого про той голодомор не знали: одні свідки померли під наглядом "Міністерства Любови", інші свідки мовчали під наглядом "Міністерства Правди".

Чорнобильська катастрофа 1986-го року трапилася фактично в такому ось пальмовому лісі, де правдою вважалось не те, що було, а те, що було вигідно Партії в даний момент, і де конкретне людське життя цінувалось лише остільки, оскільки воно слугувало абстрактній ідеологічній доктрині. І пальмовий ліс брехні – добряче, зрештою, поріділий за час хрущовської "відлиги" – остаточно не витримав і завалився. І з-за фальшивих пальм, з історичної темряви, з небуття проступили мільйони облич – убієнних, замучених, оббріханих і одурених громадян "робітничо-селянської" держави.

З великою мірою правдоподібности можемо стверджувати сьогодні, що Чорнобиль закінчив одну епоху й розпочав іншу. Він закінчив епоху брехні й розпочав епоху правди, точніше – права на правду, бо ж Правда, як і Свобода, не дається раз і назавжди, а здобувається щодня.

Звичайно, ми знаємо, що реформістське крило КПСС на чолі з Ґорбачовим прийшло до влади не в 1986 році, а в 1985-му. (Орвеллівська цифра "1984" виявилась майже пророчою!..) Але ми знаємо також, що ні про яку "гласність", ні про яку "перестройку" в 1985 році ще не було мови. Ґорбачов і його оточення говорили голосно про "прискорення", "інтенсифікацію", "вдосконалення" – тобто йшлося про клясичне для комунізму змагання "хорошого" брежнєвського соціялізму з "іще ліпшим", себто нам пропонували "ще ліпший", себто "прискорений" та "інтенсифікований" соціялізм ґорбачовський.

Сьогодні сам Ґорбачов визнає, що на початку свого правління він перебував у полоні ілюзій, гадаючи, ніби систему можна удосконалити. Скоріш за все, без Чорнобиля, він так би й залишився у полоні тих своїх комуністичних ілюзій, – обмеживши все своє реформаторство ще однією "відлигою" на зразок хрущовської, або, ще ймовірніше, звернувши у русло китайських, себто суто економічних, а не політичних реформ.

Останнє припущення тим більше правдоподібне, що Ґорбачов, як ми знаємо, був політичним спадкоємцем і висуванцем Андропова, колишнього шефа совєтського КҐБ, тобто спирався на ті прагматичні, добре поінформовані комуністичні еліти, які чудово здавали собі справу зі справжнього стану совєтської економіки, а водночас і з тих успіхів, які осягнув комуністичний Китай, розпочавши економічні реформи наприкінці 70-х років.

Чорнобильська катастрофа, наважимось стверджувати, істотно радикалізувала реформістське крило в КПСС – змусивши його перейти до ширших політичних реформ, себто заговорити не лише про "поліпшення" існуючої системи, а й про її кардилальну "перебудову". А з іншого боку, Чорнобильська катастрофа ще дужче радикалізувала населення, особливо в Україні і, найперше, у Києві, який, попри свою глибоку зрусифікованість, несподівано став значним центром українського політичного, себто радше громадянського, ніж етнічного націоналізму.

Реформи, які до квітня 1986 року досить мляво й невиразно впроваджувалися згори, отримали раптом могутню підтримку і навіть поштовх знизу. Реформістська ініціятива, яка до того належала КПСС (власне, певній частині КПСС), перейшла нарешті до молодого, новонародженого громадянського суспільства. Саме воно, громадянське суспільство, його "неформальні", а згодом і "формальні" організації, стають дедалі активнішими гравцями на політичній сцені, – підштовхуючи партійних реформаторів до сміливіших кроків і спонукаючи партійних ортодоксів до дедалі значніших поступок.

Скрізь, де Компартія воліла б обмежитись напівзаходами й напівкроками, громадянське суспільство вимагало і домагалося врешті справжніх кроків і справжніх заходів. Так, пом'якшення цензури закінчилося врешті її цілковитим знесенням; напіввільні й частково альтернативні вироби призвели

врешті до багатопартійности й ліквідації політичної монополії КПСС, а надання широких прав національним республікам закономірно завершилося їхнім унезалежненням.

Громадянське суспільство в інших республіках – національно свідоміших або й просто етнічно однорідніших – консолідувалося передусім на етнічній основі. В Україні, де свідоме українство, за всіма підрахунками, складає лише четвертину чи, в найкращому разі, третину населення, консолідація громадянського суспільства могла й мусила відбуватися передусім на основі політичній. Щоб об'єднати кільканадцять мільйонів росіян, кільканадцять мільйонів українців і ще кільканадцять мільйонів хохлів, малоросів ("кієвлян", "одессітов", "донбасцев" – і як вони ще там себе називають), потрібна була певна ідея, певний універсальний засіб консолідації.

Зрозуміло, що цим засобом аж ніяк не могла бути спільна мова й культура – бо в Україні є щонайменше дві мови і дві культури, українська й російська, – і є велетенське море різноманітного суржику й безкультур'я між ними. (Один з гумористів запропонував навіть недавно оголосити суржик третьою державною мовою, а ще краще – першою і єдиною). Не могла стати таким засобом і релігія – як через високу секуляризованість суспільства, так і через його конфесійну роздрібленість – самих лише православних церков маємо вже аж три, встановлюючи таким чином світовий рекорд не лише за кількістю гетьманів та політичних партій на душу населення, а й за кількістю православних патріярхів. Не могла, зрештою, бути засобом консолідації й національна символіка, національна мітологія і, взагалі, національна історія – ні правдива, ні вигадана, – бо правдиву в Україні мало хто знав, а вигадана подавалась внключно в антиукраїнському насвітленні сумнозвісного "Міністерства Правди".

Отже, не спільне Минуле, а спільне Майбутнє могло об'єднати усіх цих людей – ідея майбутнього добробуту й процвітання, простіше кажучи – "ковбасна ідея", з якої так люблять глумитися деякі наші українські публіцисти. Я особисто не бачу нічого лихого у цій ідеї: цілий світ живе нею, і лише жменька таких ідеалістів, як ми, вважає (або вдає, що вважає) інакше. Прагнення до добробуту – природне людське прагнення, мільйони американців дбають зовсім не про "розбудову держави", як ми, а головно про розбудову своїх real estates та saving accounts, – а проте парадоксальним чином їхнє особисте збагачення й процвітання обертається збагаченням і процвітанням усієї Америки. Лише в нас, українців, ці дві тенденції чомусь не збігаються й не підпирають одна одну, а навпаки глибоко одна одній суперечать. Для особистого процвітання наш обиватель мусить обов'язково щось у своєї держави вкрасти, перехитрити її, обшахрувати, – словом, показати їй дулю. Але й держава поводиться ненабагато краще, вона, схоже, й не уявляє собі іншого шляху збагачення, крім як заїхати своїм громадянам у зуби, причавити податками, розкуркулити, експропіювати, заслати їх до ҐУЛАҐУ, – словом пустити з них юшку.

Ми не повинні протиставляти "ковбасні" інтереси пересічного індивідуума якимось абстрактним, ідеальним і цілком незрозумілим для того індивідуума "державницьким" інтересам. Якщо донецький шахтар каже, що він заговорив би українською мовою, коли б від цього побільшало ковбаси, то наймудріше, що можуть і мусять вчинити наші державні мужі – це дати йому нарешті тої злощасної ковбаси, а не бештати його за відсутність патріотизму на голодний шлунок.

Ми не змінимо людської природи – комуністи вживали до цього свого проєкту найрадикальніших засобів, а проте й вони не витворили "нової людини" (скоріш навпаки...) Зате природу успадкованої від комуністів держави ми можемо і мусимо змінити, вона не повинна більше бути тоталітарною, тобто – вона повинна бути для людей, які в ній живуть, а не навпаки.

Сказане, зрозуміло, не означає, що інтереси держави повинні нехтуватись, а егоїстичні інтереси індивідуума повинні всіляко заохочуватись. Ідеться про інше – про те, що ці інтереси повинні нарешті гармонізуватись, узгодитись, а не кардинально суперечити одні одним. Громадяни не мусять "любити" своєї держави, але мусять її шанувати чи, принаймні, бути до неї лояльними. Але й держава мусить шанобливо ставитись до своїх громадян, до їхніх законних прав і потреб. Більше того – в певних екстремальних ситуаціях (у випадку війни, облоги, національної катастрофи) громадяни можуть і мусять поступатися особистими інтересами на користь громадських, державних. Але не можна зловживати цією екстремальністю – як то робили більшовицькі вожді впродовж 70-ти років, вимагаючи від людей щоденної самопожертви задля боротьби зі "світовим імперіялізмом" та побудови майбутнього комуністичного раю. Більшість людей, однак, живе в близькому, а не в віддаленому майбутньому і хоче бачити щасливими якщо не себе, то принаймні своїх дітей.

На щастя, мешканцям України вистачило здорового глузду об'єднатися у критичний момент довкола найбільш універсальної й консолідуючої ідеї – ідеї майбутнього економічного добробуту. До 30 відсотків щирих українців долучилося 60 відсотків "ковбасників" і в сумі вийшла вражаюча цифра – 90 відсотків на підтримку української незалежности під час грудневого референдуму 1991 р.

Цим самим я зовсім не хочу сказати, що коли б Чорнобильська катастрофа не консолідувала українського суспільства, то Україна ніколи б не узалежнилась, Совєтський Союз не розвалився, й комуністична система не впала. Подібні процеси улягають значно складнішим історичним закономірностям і совєтська система, скоріш за все, була приречена від самого початку. Але її агонія могла розтягнутися ще на кілька десятиліть – і в цьому відношенні Чорнобиль виявився каталізатором, який істотно прискорив її загибель.

По-перше, Чорнобиль показав технічну відсталість системи, її нездатність оперувати модерними технологіями, ґарантувати їхню безпеку.

По-друге, Чорнобиль показав неефективність системи, її бюрократичну закостенілість і неспроможність ефективно діяти у надзвичайних ситуаціях.

По-третє, Чорнобиль зайвий раз унаочнив антигуманність системи, яка ніколи не рахувалася з людськими життями, безглуздо жертвуючи ними для власних потреб.

По-четверте, Чорнобиль показав брехливість системи, її давню, описану ще Джорджем Орвеллом традицію замовчувати, перекручувати й фальсифікувати інформацію для ідеологічно-пропаґандистських цілей.

По-п'яте, Чорнобиль показав приреченість "закритих суспільств", до яких, безумовно, належало і суспільство совєтське, чим більше в суспільстві обмежень на інформацію, тим воно виявляється нединамічнішим, неефективнішим, неконкурентноздатнішим.

По-шосте, Чорнобиль показав фатальну гіпермілітаризованість совєтської економіки, адже не секрет, що Чорнобильська атомна станція продукувала не лише електроенерґію, а й плютоній для атомних бомб, цинічне замовчування масштабів і причин аварії частково пояснювалося ще й цією обставиною.

По-сьоме, Чорнобиль показав, що совєтська система з її доступом до складних технологій і, водночас, із її неефективністю й безвідповідальністю, є небезпечна не лише для своїх громадян, а й для цілого світу. Поки режим морив голодом мільйони українських селян і гноїв інші мільйони в ҐУЛАҐУ, – це вважалося його "внутрішньою справою". Але коли вітер із Чорнобиля повіяв у бік Скандинавії та інших країн Европи, нашими "внутрішніми справами" нарешті затурбувалися на "ліберальному" Заході.

І по-восьме, Чорнобиль підтвердив імперський характер московського режиму, колоніяльну спрямованість його політики щодо інших народів, зокрема щодо України, а головне – показав продажний, коляборціоністський характер так званої "Компартії України" – відданої служниці московських господарів. Мільйони українців довідались про катастрофу та її наслідки не від власного уряду, не від контрольованих ним засобів інформації, а з передач закордонних радіостанцій. (Живучи у Києві, я нічого не знав про страшний радіоактивний викид у сусідньому Чорнобилі, аж поки не зателефонували друзі з Варшави, польський комуністичний уряд, на відміну від так званого "українського", все-таки вважав за потрібне остерегти своїх громадян, аби вони вжили мінімальні заходи безпеки від радіоактивного пилу).

Чорнобиль став своєрідним символом нашого колоніяльного поневолення, ще однією кривавою плямою, залишеною імперією на українській землі, постійним нагадуванням, що так жити, так господарювати, так урядувати, так будувати свої стосунки з Москвою, так вибирати собі уряд, так писати, так говорити, так думати – більше не можна.

І десятки людей, які ще не стали українцями, перестали однак бути "совєтами". Не прилучившись іще до свідомого українства, вони відлучились однак від імперства. Вони відчули, що свою долю треба вирішувати самим тут, в Україні, бо Москва, як то кажуть, "сльозам не вірить".

І десятки людей, що з більшою чи меншою охотою прислужувались режимові, відчули раптом ганебність свого становища. З'їзд Спілки письменників, що відбувся трохи більше як через місяць після Чорнобильської

катастрофи, став не просто моментом істини, – коли вперше відкрито було заявлено і про голодомор, і про русифікацію, і про інші злочини комуністичного режиму. З'їзд також став для багатьох моментом каяття й очищення, – будемо сподіватися, щирого.

Утвердження комуністичного тоталітаризму в Україні і його безславний кінець ознаменувалися двома ґрандіозними катастрофами: голодомором і Чорнобилем. Жоден народ у світі не заплатив за свою незалежність такої ціни. "Freedom had a price" – так афористично означив один із драматичних сюжетів української історії (щоправда, по цей бік Атлянтики) відомий канадський режисер Юрій Луговий. Про цю ціну мусимо повсякчас пам'ятати. Про десятки людей, що загинули біля Чорнобильського реактора. Про сотні людей, що померли невдовзі. Про тисячі, що помирають сьогодні, і про десятки тисяч, які ще, правдоподібно, помруть від різних хвороб, спричинених чорнобильською радіяцією.

Статистика свідчить: середній вік мешканців міста Чорнобиля становив 27 років. Це було наймолодше місто на Україні...

**В основу цієї статті покладено виступ у Воррені (Мічіґен) на відзначенні 9-ої річниці нуклеарної катастрофи в Чорнобилі.*

Ділимося з побратимами-дивізійниками та з українською громадою сумною вісткою, що в Торонті, 4 червня 1995 року відійшла у вічність

Марія Копистянська

народжена 16 квітня 1931 року.

Залишила у глибокому смутку мужа Юрія, дочку Уляну з мужем Остапом Мойсяком та внучками Таїсою та Андріяною, синів Мирона і Бориса.

ЮРІЙ КОПИСТЯНСЬКИЙ З РОДИНОЮ

Побратимові Юрієві та його родині висловлюємо глибокі співчуття.

Братство кол. вояків 1-ої УД УНА

Василь Федорович

МАКІВКА - БРОДИ

Бій на Маківці (1915 р.) і під Бродами (1944) – це в новітній історії України два незаперечні докази свідомої боротьби за встановлення української державности. Хоч її розділяє 30-річний проміжок часу, є між ними чимало подібностей, а з другого боку – різниць, зумовлених часом і зміненими політичними й історичними умовами. Проте, є в них одна спільна риса, що золотою ниткою поєднує ті два епізоди, а це – бажання здобути для України волю і здійснити віковічну мрію українського народу – бути господарем на своїй землі.

Катастрофа під Полтавою (1709 р.) припечатала українську державність. Цар Петро I і його наслідники послідовно і безпощадно ліквідували всі ознаки української самостійности. Обмежено владу гетьмана, його діяльність віддано під контролю "Малоросійської Колеґії", на Україну прислано московських воєвод, в більших містах розташовано російські військові ґарнізони, в 1764 р. скасовано гетьманський уряд, в 1775 р. зруйновано Запорізьку Січ, згодом запроваджено на Україні новий адміністраційний поділ на ґубернії так, як в цілій Росії. Після того царський уряд став колонізувати Україну, насаджуючи москалів, німців, болгарів, які дістали окремі привілеї і служили вірно імперії. З черги почався наступ на українську духовність і культуру, для русифікаційних цілей закрито українські просвітні товариства і школи, двома указами – Валуєвським з 1863 р. і Емським з 1876 р. – заборонено в Україні друк і поширювання книжок українською мовою. Серед частини свідомого українського громадянства були спроби рятувати українську мову, але всі заяви і протести в тій справі були безуспішні. Україна офіційно стала "Малоросією", а українці перестали бути собою і стали просто "хахлами". Такий стан тривав до початку Першої світової війни.

Враз із зруйнуванням Запорізької Січі перестало існувати українське військо – видимий символ украї́ської державности. Правда, частина запорожців, включно з тими, що вернулися з Задунайської Січі, з "ласки" цариці Катерини II поселилися в 1792 р. на Кубані як Кубанське Козаче Військо. Кубанські козаки мали спершу свою управу, сперту на колишніх козацьких традиціях, але зчасом їх самоврядування обмежено, козацькі відділи поповнено московськими "лінейними" козаками і всіх їх включено до реґулярної російської армії. Таким чином Кубанські козаки перестали бути окремою ураїнською військовою формацією. Проте, в багатьох кубанців зберігся український патріотизм, що виразно проявився з хвилиною проголошення Української Народної Республіки.

В Галичині, після її переходу під володіння Австрії (1772 р.), залишилися як наслідок польського панування загальна темнота і матеріяльні злидні. Серед народу не було національної свідомости, всіх об'єднувала хіба приналежність до греко-католицької церкви. Після

польського лихоліття і панщизняного ярма галицькі українці (тоді ще русини) з полегшенням прийняли австрійську владу в надії, що їхня доля поправиться. Вони стали справді австрійськими патріотами, по волі чи по неволі служили в австрійській армії і на всіх фронтах воювали за інтереси монархії.

"Весна Народів" з 1848 р. принесла помітне пробудження серед галицьких українців. В зв'язку з мадярським повстанням, за ініціятивою Головної Руської Ради, зорганізувався "Батальйон руських гірських стрільців", що формально мав боронити Австрію перед мадярськими повстанцями, а насправді згідно з задумами Головної Руської Ради мав бути органом крайової самооборони, а дедалі зародком національної армії. До батальйону зголосилося около 4.000 добровольців, але під впливом польських інтриґ, а головно спротиву тодішнього губернатора Галичини ґр. Ґолуховського, прийнято тільки 1410 стрільців. Батальйон був під командою майора Ватерфліта, а старшинський корпус творили в більшості українці – старшини, перенесені з реґулярної армії. Стрільці мали свій окремий однострій і заходилися придбати власний прапор, для якого мати цісаря Франца Йосифа вишила власноручно ленту з написом: "Вірністю до перемоги". Батальйон відбув короткий військовий вишкіл і при кінці 1849 р. вирушив у напрямі Кошиць на Мадярщині, але вже не брав участи в боєвих операціях, бо мадярське повстання було здавлене російськими військами, що прийшли на допомогу австрійському цісареві. В тій ситуації стрільці вже не були потрібні і в січні 1850 р., на вимогу поляків, що тоді займали важливі становища в крайовому уряді, батальйон розв'язано. Все таки цей батальйон, хоч дуже короткотривалий, оживив давно забуту традицію українського війська і став передвісником організації Українських Січових Стрільців.

Леґіон Українських Січових Стрільців зорганізовано на початку Першої світової війни, коли російська армія вступила до Галичини. На заклик Головної Української Ради, яка покликала до життя Українську Боєву Управу, протягом трьох тижнів зголосилося у Львові понад 25.000 добровольців. Тому що Львів був уже загрожений російською армією, Боєва Управа перенеслася до Стрия, куди прибуло понад 10.000 добровольців. Але завдяки "помочі" наших польських сусідів, не зважаючи на протести Боєвої Управи, прийнято до леґіону тільки 2.500 стрільців.

Дарма, що галицькі українці були дуже льояльні супроти Австрії, їх потрактовано по-мачушиному. Правда, центральний уряд у Відні дав згоду на творення Леґіону, але місцеві адміністраційні й військові чинники, серед яких було багато поляків, свідомо спинювали розвиток стрілецької організації. Влада навмисне зволікала з постачанням для стрільців зброї, одностроїв, харчів та необхідного виряду.

В тому часі російська армія вже зайняла більшу частину Галичини й наближалася до Карпат. В зв'язку з тим стрілецький леґіон вислано в поспіху до Ґоронди і Стрибачева на Закарпатті для військового вишколу.

Але ще перед закінченням вишколу військова команда відрядила стрільців на фронт боронити карпатських переходів через Мадярщину. Тут стрільці перейшли перший "хресний вогонь" у боях з москалями під Сянками в Ужоцькому перевалі Карпат, а далі в Веречках та інших прикарпатських пунктах. Тут теж були перші стрілецькі жертви.

Після тих випробувань УСС-и в складі 55-ої австрійської армії під командуванням ген. Фляйшмана взяли участь у боях на Маківці в днях 29 квітня до 2 травня 1915 р. Тут москалі сконцентрували великі сили, бо хотіли за всяку ціну сфорсувати перехід на Мадярщину. Три дні велися завзяті бої зі змінним щастям і великими жертвами по обох боках. Останнього дня, коли реґулярні австрійські відділи захиталися перед напором російської армії, УСС-и бравурним ударом приневолили москалів до відступу з Маківки. За цей героїчний подвиг ген. Фляйшман у своєму денному наказі висловив УСС-ам признання і похвалу.

Стрілецька перемога на Маківці не обійшлася без жертв. Леґіон стратив тут 42 вбитих і 76 ранених. Беручи до уваги малочисельність відділу, то це поважні втрати. Загинули тут самі молоді стрільці в віці між 18 і 22 років, тільки один між ними найстарший мав 29 років.

Від Маківки почався відворот москалів, а одночасно дальший переможний похід УСС-ів з новими боями і жертвами. Для прикладу згадати б важливіші місця боїв: Болехів, Галич, Семиківці, Лисоня, Потутори, Куропатники, Конюхи. Своїми подвигами леґіон здобув собі ім'я "залізної бриґади", яка не дивлячись на свою малочисельність і несистематичний вишкіл, доконувала чудес.

Не зважаючи на різні ворожі затії, стрілецькі могили на Маківці збереглися донині. Маківка стала для молодого галицького покоління 1920-их і 1930-их років місцем щорічних прощ для віддання пошани тим, що віддали своє життя за батьківщину. Стало вже традицією, що кожного року в часі Зелених Свят, коли на Янівському і Личаківському цвинтарях у Львові відправлялися панахиди за душі похованих там УСС-ів, окрема пластова естафета куреня "Чорноморці" приносила на львівський цвинтар землю з могили на Маківці, щоб її розсипати на стрілецьких могилах у Львові, як символ духового поєднання всіх тих, що впали на полі слави за свободу України.

Культ Маківки і стрілецьких могил продовжувався в Галичині безперервно аж до початку Другої світової війни. Большевицька влада припинила походи на Маківку, заборонила панахиди УСС-ів, а навіть наказала зруйнувати стрілецькі могили на львівських цвинтарях.

З відродженням незалежности України віджив культ стрілецьких могил. Свідома молодь та окремі товариства почали упорядковувати занедбані могили не тільки на Маківці і на львівських цвинтарях, але також у всіх закутинах галицької землі, де вони ще збереглися. Маківка стала символом і дороговказом для наступних поколінь у їхній боротьбі за українську державу. Результатом Маківки були геройські Крути,

трагічний Базар, протибольшевицькі повстанські рейди на Великій Україні, а в новішній історії – Броди та довготривала завзята боротьба Української Повстанської Армії.

Броди – це героїчний, а одночасно трагічний змаг української Дивізії "Галичина" з большевицькою армією в липні 1944 р.

Дивізія "Галичина" – пізніше відома як 1 УД УНА – творилася в часі жорстокого змагу між Гітлером і Сталіном за панування над Европою. Українські політичні кола Галичини були свідомі того, що при закінченні війни між двома диктаторами буде рішатися доля України. Тому група колишніх УСС-ів і ветеранів УГА, з думкою продовжувати військові традиції, вирішила, в порозумінні з німецькими політичними і військовими чинниками, створити при "вермахті" окрему військову одиницю, яка могла б стати зародком майбутньої української армії. Але реалізація того задуму натрапляла на великі труднощі. Німці, що вважали себе "герренфольком", не хотіли мати в своїй армії "унтерменшів"-українців і тому противилися ідеї творення української військової формації. Справа протягалася, аж вкінці галицький губернатор д-р Вехтер поставився з певним зрозумінням до тієї справи. Не відомо, чи робив він це тому, що як колишній австрійський громадянин, що пішов на службу Гітлера, заховав ще якийсь сентимент до галичан, чи може тільки з особистих амбіцій, щоб зміцнити свою позицію в Берліні, без відома свого зверхника ген. губернатора д-ра Франка, зв'язався з Гімлером і, мабуть, в тайні перед Гітлером старався позитивно полагодити справу Дивізії.

В квітні 1943 р. офіційно проголошено у Львові створення Дивізії "Галичина". Для переведення набору покликано Військову Управу, під головуванням полк. А. Бізанца. Українська молодь Галичини масово зголошувалася до Дивізії. Вже в червні 1943 р. було около 80.000 зголошень, з того близько 50.000 признано спосібними до військової служби, а вкінці прийнято около 15.000 добровольців. Вже в серпні 1943 р. вислано перший транспорт добровольців на військовий вишкіл до Гайделяґру коло Дембіци, а потім інших вислано до різних місцевостей в Німеччині, Франції і Чехо-Словаччині. Покликано також на вишкіл старшин і підстаршин, які мали відбуту службу в різних арміях. Такий вишкіл тривав не більше трьох місяців, після чого вони верталися до матірної дивізії, де їх приділювано до служби.

До українців-дивізійників німці ставилися від самих початків з недовір'ям, завжди виявляли свою расову вищість та типову брутальність. Дивізійники, свідомі своїх завдань супроти України, переносили мовчки ті шикани, бо хотіли здобути військовий вишкіл, так потрібний для української справи. А вишкіл був з погляду тогочасної військової техніки бездоганний, а при тому твердий і суворий, дисципліна залізна, послух безапеляційний. Після такого вишколу дивізійники вийшли загартовані, відважні, готові на всякі небезпеки, труди й невигоди.

Кінцевий вишкіл відбувався в Нойгаммері (Сілезія). Після того Дивізію вислано на східній протибольшевицький фронт. Спершу були пляни післати її в район Станиславова (тепер Івано-Франківська). Але тим часом німецька військова розвідка донесла, що большевики після прориву коло Шепетівки, концентрують великі сили в районі Бродів з наміром пробитись до Львова. Отже тоді вирішено кинути Дивізію під Броди. [1] Те рішення військової команди викликало затурбування у штабового офіцера Дивізії майора Гайке і губернатора д-ра Вехтера, бо на їх думку Дивізія ще не була готова до такого завдання. Але не зважаючи на все, дивізію під командуванням ген. Фрайтаґа включено до 13 армійського корпусу і розміщено в районі на захід від Бродів. Становище Дивізії було важке, бо сам 13 корпус був здекомплектований, було всього около 50 танків, а летунства не було взагалі, хіба що декілька розвідувальних літаків. З другого боку, большевики сконцентрували там три танкові армії, один окремий танковий корпус, 20 ґвардійських стрілецьких дивізій і 10 дивізій резерви. [2]

Ясно, що при такому відношенні сил вислід битви був згори пересуджений. Німці, втомлені і знеохочені довгою війною і безвиглядністю нової битви, почали заздалегідь приготовлятися до відступу тоді, як дивізійники дістали наказ стримувати большевиків і забезпечувати відворот вермахту. Не зважаючи на одчайдушну відвагу, завзяття та великі жертви дивізійникам не вдалося стримати большевиків, які окружили цілий 13-ий корпус непрохідним ланцюгом танків та піхоти. Лиш невеликій частині дивізійників пощастило вирватися з оточення і по тяжких трудах перейти на Закарпаття, переїхати знову до Нойгаммеру на переформування, а звідси на Словаччину й до Австрії. Наприкінці березня 1945 р. переформовану й поповнену Дивізію, яка вже носила змінену назву "українська ч.1" кинено на протибольшевицький фронт біля Ґрацу (Фельдбах – Бад Ґляйхенберґ), де вона вела оборонні бої аж до капітуляції Німеччини (8 травня 1945 р.). В той час було її формально включено до Української Національиої Армії, під командуванням генерала Павла Шандрука, і тут її вояки зложили присягу на вірність українському народові.

Втрати для Дивізії під Бродами були великі. До бою вирушило 11.000 дивізійників, а відступило на захід 3.000 вояків. Отже залишилося 8.000 вбитими, пораненими або взятими в полои, чи пропалими без вісти. Багато дивізійників взятих в полон большевики розстрілювали на місці без суду, а в кращому випадку відсилали до сибірських концтаборів на каторжні роботи. (Було подаио в російській пресі з того часу, що 2.000 взято в полон.)

Тут треба згадати, що багато з тих, які "пропали без вісти", включилися до рядів УПА (за найновішими данними, коло 3 тисячи) і продовжували боротьбу проти большевицьких окупантів. Вони знайшли смерть на полі слави, але могил їх ие знайти. [3]

В порівнянні з Маківкою, яка все таки в міжвоєнному періоді, в роках 1920 – 1939, була для української молоді Галичини символом

боротьби за Україну, про Броди в большевицькій дійсності не можна було навіть згадувати. Щойно тепер з відродженням української державности заговорили про Броди та інші місця боїв з часів Другої світової війни. Одночасно йдуть старання реабілітувати дивізійників. Але той процес проходить на диво якось повільно і з перепонами, бо є ще в Україні багато таких, що під впливом довголітньої большевицької індоктринації вважають дивізійників зрадниками батьківщини, фашистами і гітлерівськими прислужниками, що помагали німцям нищити український народ. Коли перед чотирма роками побудовано у Ясенові, біля Бродів, на горі Жбир пам'ятник на пошану полеглих дивізійників, знайшлися однак вандализлочинці, що зруйнували його динамітом. Але часи міняються, народ прозріває й починає дивитися на нашу історію власними, а не московськими очима. На місці зруйнованого пам'ятника висипано могилу з хрестом і тут щороку в річницю бою під Бродами відправляються поминальні панахиди за душі героїв, що віддали своє життя за Україну під Бродами, в сибірських таборах чи інших незнаних місцях.

[1] Якщо говоримо про Броди, то маємо на думці ряд місцевостей в тому районі, де дивізійники зводили бої, нпр.: Ясенів, Підгірці, Почапи, Княже, Сасів, Ожидів та інші.

[2] Landwehr, R. Fighting For Freedom. 1985, p. 66.

[3] Op. st. p. 85.

Володимир Олійник

КИЇВ - МОСКВА: ПРОГНОЗИ СПРАВДЖУЮТЬСЯ - НА ЖАЛЬ, ПЕСИМІСТИЧНІ

КІЛЬКА СЛІВ ДО СТАНУ ТА ПЕРСПЕКТИВ УКРАЇНСЬКО-РОСІЙСЬКИХ СТОСУНКІВ

Ще рік тому в Національному Інституті стратегічних досліджень вийшла невелика колективна монографія, в якій оцінювався та прогнозувався ймовірний розвиток військово-політичної обстановки в Европі та СНД. У висновках, зокрема, можна прочитати таке: "Не варто виключати вірогідності зміни правлячого режиму в Росії, в результаті чого може різко змінитися внутріполітичний курс. Ситуація, що складається, може мати непередбачувані наслідки для суміжних з Росією держав, насамперед для України.

Ситуація, що визначає сьогоднішні українсько-російські стосунки, особливо нині, на порозі підписання довгоочікуваного повномасштабного договору між Україною та Росією, якраз визначається згаданим прогнозою річної давности. Щоправда, з одним уточненням, хоча при владі залишився попередній режим на чолі з "демократом з великої літери" – Борисом Єльциним, але останні події, які визначають курс та поведінку російського владного й законодавчого естеблішменту, якраз доводять, що Україні найближчим часом доведеться сутужно, навіть у разі підписання горезвісного договору про дружбу, співробітництво та партнерство. Після останніх виступів міністра закордонних справ Козирєва, різкої активізації вічно "стомленого" Президента Росії Єльцина, ми вже можемо говорити не про "імперський" підхід Росії до сусідньої України, а про клясичний "неоколоніялізм" у найбільш неприкритій та цинічній формі.

Що буде далі? Якщо звернутися до одного із запропонованих аналітиками згаданого дослідження сценарію розвитку подій, то відповідь буде така: "У Росії до влади приходять політичні сили, які виступають за відновлення колишнього Союзу. У колишніх союзних республіках розпочинається процес їхнього зближення, насамперед в економічній, а вже потім військово-політичній сферах. Створюється система колективної безпеки СНД з єдиними збройними силами... В Україні ускладнюється внутрішнє становище. Західні реґіони України не прагнуть приєднуватися до Росії..."

Погодьтеся, за винятком створення єдиних збройних сил на території СНД, все справджується: є вже військово-політичний союз СНД, Білорусь фактично один із суб'єктів Російської федерації, в Україні через кримський вузол розпалюються сепаратизм, розкошують як у себе вдома російські спецслужби, з якими українська СБУ пов'язана різними угодами про "взаємовигідну" співпрацю та координацію дій щодо боротьби з організованою злочинністю та тероризмом і, не подумайте, нічим більше...

На жаль, характер дискусій у Державній Думі щодо ставлення Росії до вступу країн колишнього Варшавського бльоку в НАТО, відверте ігнорування

Кремлем занепокоєння Вашинґтона щодо ірансько-російської ядерно "мирної" оборудки, свідчать: нині в Росії домінують геополітичні та військово-стратегічні установки, далекі від принципів "великої держави, яка за жодних умов не збочить зі шляху демократії".

Навіть більше. Вперте небажання Росії приєднатися до натівської програми "Партнерство заради миру", фактичне привласнення собі "особливого статусу" в межах СНД, а також вперте намагання отримати такий же в европейських структурах безпеки, аж до ініціювання створення нових під протекторатом Росії, змушують замислитися над тим, заради чого і з ким Україна підписує двосторонній договір? Чого він може бути вартий, якщо північний суб'єкт договору не приховує бажання повернути собі домінуючу ролю щонайменше в Східній Европі, а на теренах СНД й поготів.

Так зване свято 1-го травня ще раз засвідчило, чому так наполегливо звучали з Москви заклики возз'єднати Росію з Україною, чому так піняться горлянки "місцевих" прибічників реінтеґрації України в єдиний політичний, економічний і військовий простір СНД, як єдину ґарантію, що нібито запобігатиме соціяльно-економічному та територіяльному занепадові, а то і розпаду України. Треба бути реалістом і відверто говорити про те, що 1 і 9 травня було і стануть свого роду контрольною акцією на предмет вивчення реакції Києва та прогнози щодо плянування дальшого втручання в справи незалежної держави. І найприкріше, що в цій акції бере участь Голова ВР України, немовби й не здогадується, куди мостить дорогу власному народові в натовпі духовно скалічених сталінців та нереалізованих комуністів епохи Брежнєва – Горбачова, які намагаються навіть ціною втрати держави "реалізоваться как партійниє лічності". Сумно й незатишно.

Очевидно, що тепер ми не маємо морального, а тим більше – історичного права іґнорувати процеси, що розвиваються в Україні, тішачи себе ілюзією, що нині в північного сусіда віз проблем і Росії явно не до України, а підписання договору – це ще один прояв слабкости Росії. Дуже, дуже це сумнівно, панове, хоча б з огляду на трагічний історичний досвід України, а тим більше – геополітичний стан у східно-европейському реґіоні, в якому навіть знесилена громадянською війною, економічними негараздами, чварами в політичних кланах Росія попри все залишається надміцною військово-ядерною потугою, зі зголодніло ображеним карально-поліцейсько-військовим апаратом, що прагне ворога, здобичі та "нових територій".

Чи не ми свідки того, що Росія послідовно, крок за кроком, без огляду на реакцію есендівських сусідів, а тим паче тих, кого звично називають світовим співтовариством, вперто нав'язує свої правила гри як політичної, так і економічної.

Тому ілюзії та вигуки відносно доконаности факту української державности такими можуть й залишитися, бо, згідно із прогнозами иаших ще аналітиків, спроби відновити контролі як військово-політичної так і економічної над Україною Росія вважає своїм стратегічним завданням до 2000 року.

("МУ")

Омелян Кульчицький

ДЖОРДЖ СОРОС І УКРАЇНА

Джордж Сорос - найбільший спекулянт на біржі, найбільший філянтроп, якого знає світ, приятель Президента Леоніда Кучми, Сорос просто виборов для України 4-мільярдову допомогу від Великої сімки.

Після півстоліття життя на еміґрації Джордж Сорос відвідав свою Батьківщину – Угорщину й місто свого народження – Будапешт. Під кінець другої світової війни Угорщину окуповувала Німеччина й вивозила євреїв на знищення. Щоб замаскувати своє еврейське походження родина Джорджа придбала фальшиві документи, в яких змінила прізвище Шварц на Сорос.

Після закінчення другої світової війни Джордж Сорос еміґрував до Англії, де закінчив студії в Лондонській економічній школі. Тут він не проявив жодної незвичайної діяльности. Щойно коли в 1966 році еміґрував до ЗСА, він розбагатів на спекуляції на біржовому ринку і став мультимільярдером, а в останніх 10 років – філянтропом.

Перших 10 років він працював у кількох фірмах на Wall Street в Нью-Йорку, де викваліфікувався на найкращого у світі спекулянта акціонерним капіталом. У 1966 році він зібрав і завідував приватними інвестиціями багатих людей в сумі 4 мільярди долярів, у т. зв. Hedge Fund. В той час інвестиційні фірми на Wall Street інвестували капітал льокально, а фірма Quantum Сороса інвестувала глобально. Quantum має свій осідок в Голляндських Антиллях. Хоч громадяни ЗСА не мають такого привілею, для Сороса зроблено вийняток.

В той час Сорос написав есе "Викиди совісти", в котрому проаналізував дві системи державного правління – демократичну й тоталітарну. В тоталітарних країнах людина стає автоматом режиму й її життя змарноване, ствердив Сорос.

В 1992 році він спричинив кризу англійського фунта стерлінґа на европейському біржовому ринку. Уряд Британії поробив усі заходи, коштом 6 мільярдів долярів, щоб фунт стабілізувати, але йому це не вдалось, і фунт

здевальвовано. Сорос кинув на ринок 10 мільярдів долярів, і в цій акції заробив 2 мільярди.

Соросу тепер 64 роки. Він частково позбувся своєї мадярськости, однак не може позбутися угорського акценту в англійській мові. Ціле життя переслідує його дуалізм. З одного боку він старається забути своє єврейське походження, а з другого – переслідують його викиди совісти. Вже 14-літнім юнаком він деколи подавався за сина угорського урядовця й доручав єврейським родинам повідомлення про репатріяцію, забираючи їхнє майно для себе. Це він називає "ключем до самозбереження". Його батько був адвокатом, але про нього Сорос багато не говорить. Мати була "антисемітистка" і встидалася свого єврейства. Молодий Сорос хотів був стати філософом або науковцем таким, як Джон М. Кейнс чи Альберт Айнштайн.

Сорос видає великі суми грошей на економічну допомогу країнам кол. Совєтського Союзу. Ізраїль він виключив із свого пляну, кажучи, що він не заперечує права на існування Ізраїлю, але з ним не хоче мати нічого спільного. Як знаємо, Ізраїль отримує від США 3 мільярди долярів річно – для балянсу сил на Середньому Сході і шахування арабських екстремістів.

Мортон Абрамовіц, кол. посол США до Туреччини, сказав про Сороса: "Це єдина людина в цілому світі, що може мати вплив на хід закордонної політики у всьому світі, і може свої пляни здійснювати". На це скоментував Строб Талбот, заступник Секретаря закордонних справ США: "Політика Сороса не тотожна з американською, але з нею сумісна щодо з нами заприязнених країн".

Філянтропічною діяльністю Сорос почав займатися 10 років тому. Першим його актом було помагати угорським дисидентам, яких переслідував комуністичний режим, через законспірованого угорця "Сер Карль Поппер". Він його призначив завідувачем своєї Фундації для економічної допомоги Угорщині. Тому Угорщина стояла краще за всі інші держави кол. СРСР.

Після розвалення берлінського муру в 1989 році Фундація Сороса вже відкрито діяла і з неї користали чотири держави середньої Европи. Сорос звертався до західних держав, щоб вони економічно допомагали тим відсталим країнам. Цей плян він назвав "перестарілим пляном Маршала". Побачивши страхіття громадянської війни в Юґославії, він дав Боснії 50 мільйонів долярів. На фінансування університету англійської мови в Будапешті Сорос призначив 230 мільйонів, а для науковців кол. СРСР – 100 мільйонів, з того 50 мільйонів для Росії на гуманітарні цілі. Він далі звертається до західних держав у справі допомоги, й мав амбіції брати участь в інтернаціональній політиці – вважаючи себе "державним мужем без держави". В 1986 році він започаткував демократичний рух в Китаю, в СРСР – 1987, а в Польщі – 1988 році. На жаль, фонди для комуністичних країн не потрапляли на призначені цілі – бюрократи їх розкрадали. Найуспішніше використала ці фонди Угорщина.

Одного разу появилася стаття у пресі Заходу, що Сорос антикомуніст, тому в переговорах з Китаєм він виправдувався, що не є проти комунізму, однак часом обставини вимагають, щоб сказати неправду.

Найбільше енерґії Сорос вложив у новопроголошену державу Македонію. Позика сумою 50 мільйонів врятувала економіку Македонії з її 2 мільйонами мешканців.

Македонія була провінцією передвоєнної Юґославії й називалася Вардар Бановіна. В 1945 році маршал Тіто дав їй назву Македонії, проти чого греки запротестували в ООН, називаючи її ліліпутом. Причина була та, що одна провінція Греції теж називається Македонія. Ще інша причина була в тому, що уряд Македонії видав шкільні підручники географії, в яких "прилучив" до себе грецьку Македонію.

В Україні Сорос почав діяти маючи доступ до найвищого щабля уряду й стежив за тим, щоб його ідеї проводилися в життя. На думку Сороса, в Україні помітний поворот на краще. Вже восени 1991 року Сорос зустрінувся з д-ром Богданом Гаврилишином, визначним інтернаціональним економістом, котрий повернувся в Україну в 1988 році. В 1990 році Гаврилишин став директором Фундації Сороса в Україні, завданням котрої було відродити національну свідомість, повернути українську мову й культуру, поширити освіту, котру окупант придушив. Вони заснували інститут, випускники якого мали стати хребтом для усвідомлення народу з новою ідеологією, і тим самим допомогти в закріпленні державности. У політичній та економічній ділянках в той час в Україні існувала порожнеча. Завербований в 1991 році канадсько-український історик Богдан Кравченко став завідувачем Фундації Сороса й розподіляв фонди, де вони були конечно потрібні. В очах чужинців, котрі приїжджали, Україна виглядала на відсталу країну. Сам Сорос сказав про Україну: "Це бананова країна без бананів". Перші конференції Сороса з Кравченком і Гаврилишином відбувалися в дуже примітивних приміщеннях. Фундація Сороса теж платила платні Олегові Гаврилишинові, кузенові Богдана, котрий був заступником директора Національного банку, та Юрієві Юрчишинові, який в Бостоні був заступником директора банку. Однак поступу не було, бо президент Кравчук не хотів погодитися на реформи, рекомендовані Соросом. Розчарований Сорос рішив не давати більше допомоги. Однак українські дорадники порекомендували змінити виконавчого директора Фундації. На цю посаду Сорос призначив Богдана Будзана, бюрократа кол. совєтської верхівки. Сорос вбачав у ньому енерґійного бюрократа, який не завагається давати накази й допильнувати, щоб вони були виконані.

В травні 1994 року Леонід Кучма, котрий кандидував на пост президента України, прибув до США й зложив візиту Соросові. У розмові Сорос був захоплений Кучмою, і відразу задзвонив до Гаврилишина, який був у Букарешті, передаючи Кучмі трубку, щоб він сам переповів зміст їхньої розмови. Хоч Сорос заявив, що нічого спільного з президентськими виборами в Україні не мав, Evelyn Herfkens, представник Світового банку, сказав таке: "Банк не може підтримувати кандидатури в Україні, але Сорос це зробив. Кучма проголосив свою виборну плятформу, в якій обіцяв поширити суспільну опіку, зрушити економіку з мертвої точки, поліпшити освіту і т. п. Фундація Сороса подбала, щоб незалежні медії включилися у виборчу кам-

панію, підтримуючи кандидатуру Кучми. Їм виплачено 363.100 долярів. Так Сорос був головним фактором у виборах президента України".

Поза межами України Сорос доклав усіх зусиль, щоб Велика сімка признала позику для України на суму 4 мільярди долярів. На засіданні Великої сімки уряд США сильно її рекомендував, під умовою, що уряд України проведе економічні реформи. В тій справі вислано в Україну американського економіста Рудіґера Дорнбуша, котрий повернувся до США з дуже неґативною оцінкою: "Це не відповідний момент і до цього нема відповідальних людей". Заскочений такою заявою, Сорос сконтактувався з Андерсом Аслюндом з Інституту Карнеґі, котрий опрацьовував економічні реформи у Росії, і просив його, щоб той поїхав в Україну з Джоном Факсом. Вони поїхали 10 днів після повернення Дорнбуша. Після конференції Сороса з Кучмою, Сорос наказав Аслюндові зорганізувати відповідну команду для співпраці у пертрактаціях з Інтернаціональним валютним фондом (ІВФ) Великої сімки.

Як тільки повернувся до США, Сорос розіслав меморандуми до Білого дому, Міністра скарбу, Секретаря закордонних справ і Світового банку. У ньому він заперечив твердження Дорнбуша і переконував американський уряд, що це саме відповідний час і є для цього відповідальні люди. Дорнбуш і Сорос погодилися в тому, що Україна проходить економічну кризу, але не могли погодитися щодо плянів Кучми. Сорос твердив, що Кучма проведе економічні реформи й заслуговує на допомогу. Через 6 тижнів від змобілізованої Соросом акції, 24 вересня 1994 року преса повідомила, що ІВФ погодився дати Україні допомогу на суму 4 мільярди долярів. Тома Сімоне, координатор нових незалежних держав, ствердив, що це був тріюмф Сороса. Якщо б Сорос не інтервенював, Україна ніколи не отримала б допомогти від Великої сімки. Сорос зробив це для Кучми.

Тим часом ратифіковано договір про непоширення і знищення ядерної зброї. Коли договір проголошено, Сорос був в Києві на конференції, спонсорованій Українським дорадчим комітетом, на котрій був Збіґнєв Бжезінський, Генрі Кіссіджер та інші політичні дорадники. Сорос заявив, що Дорнбуш має репутацію економічного знавця, котрий після коротких відвідин в Україні висловився дуже неґативно про Україну; Сорос йому заперечив: "І я правильний, а він помилився". При кінці листопада 1994 року Кучма зустрінувся з опозицією, яка припинила реформи. Однак Сорос задоволений, що організації, котрі користувалися його фондами, почали діяти. Роман Шпек, міністер економіки є випускником Інституту вишколу менеджменту. Інститут публічної адміністрації, котрий очолив Кравченко, закінчило багато осіб, які тепер працюють в міністерствах і належать до групи активістів реформ. Центр для приватизації і приватної інвестиції вислав багато парляментаріїв за кордон, щоб вони побачили на власні очі, як діють економічні реформи в посткомуністичних державах. Недавно група депутатів-консерваторів відвідала Прагу, а зараз після їхнього повороту Верховна Рада схвалила рекомендованого Соросом реформатора Юрія Єганурова на голову Фонду державного майна.

У вересні 1994 року Сорос знову відвідав Україну з представником Світового банку. Він закликав усіх до співпраці. Його клич: "Працюймо разом, рушаймо вперед, продовжуймо економічні освіту і реформи. Працюйте для себе. Побачимося знову". Д-р Віктор Пинзеник, заступник прем'єр-міністра, висловився про чужих радників, на чолі з Аслюндом: "Ми знаємо, що повинно бути зроблено, але Кучма респектує Сороса і діє за його вказівками".

ЩО ПИШУТЬ ПРО СОРОСА В УКРАЇНІ?

Якось Служба безпеки України повідомила, що на митниці на аеропорті в Борисполі затримано американського громадянина з Огайо адвоката В. Базарка. Він намагався вивезти цінні наукові документи, котрі є ключем до наукових винаходів. Документи Базарко купив у київських академічних інститутах, домовляючись з ними про їхню дальшу співпрацю.

Так починає свій коментар п. н. "Фонд Сороса для України: благо чи лихо?" В. Колінко в газеті "Демократична Україна", що виходить у Києві.

Ришард Гадсон з газети Wall Street Journal написав про намагання західних підприємств одержати доступ до наукового потенціялу країн кол. СРСР. І в Україні такі можливості є. У загальному хаосі і безладді, при відсутності будь-якої координації в науковому світі, всеосяжним знанням про те, хто і чим займається, яких результатів осягнуто, і які прогнози на майбутнє володіє популярний філянтроп мільярдер Джордж Сорос.

Виділивши 100 мільйонів долярів на дотації для науковців, по 500 долярів кожному, після того, як експертна комісія у Вашінґтоні апробує таку заяву, в котрій треба було подати інформацію про свою роботу й назвати інших науковців-фахівців у його ділянці науки. За словами російського, а тепер американського професора Валерія Сойфера, такі документи вислали 30 тисяч науковців. Вони займаються фундаментальними дослідженнями в галузі природознавства. Українські науковці одержали тисячі дотацій на загальну суму півтора мільйона долярів.

Тепер почалася програма довготермінових дотацій, розрахована на два роки, не для індивідуальних науковців, а для груп.

До заяви, крім інформації про тему й результати праці, потрібно включити детальний опис запланованих наукових експерементів. Якщо експертна група у Вашінґтоні одобрить плян, така група отримає дотацію 10 тисяч долярів на обладнання й проведення експерементів чи на додаткові платні. Щопівроку керівник групи зобо-в'язаний посилати до Вашінґтону звіт про наукові осяги. Україна післала понад 8 тисяч таких заяв. 322 з них отримали дотації, в тому 30 Харківський фізико-технічний інститут низьких температур, який завоював світове визнання в галузі кріогенної техніки й кріогенних технологій, високотемпературної надпровідності.

Десятки дотацій виділено науковим групам академічних інститутів фізики, напівпровідників, металофізики, проблем матеріялознавства.

Доктор наук Мая Глинчук з Київського інституту проблем матеріялознавства, яка займається проблемою металокерамічних напівпровідників,

одержала соросівську дотацію, і бачить його цінність в соціяльній, а не науковій допомозі.

Ярослав Лампека з Київського інституту фізичної хемії, що отримав дотацію за механізм керування міжмолекулярними взаємодіями, такої самої думки: "Одержана сума допомагає не тільки науковим експериментам, але теж елементарним життьовим рівням нашої групи".

Інститут фізнки НАН одержав більш десятка дотацій за дослідження оптичних виходів у лазерних пучках, можуть мати велике значення при створенню оптичних комп'ютерів.

Ставлення до допомоги Сороса у різних людей різне. Частина академіків вважає цю допомогу благодіянням і порятунком для нещасної української науки. Один із наймолодших і найталоновитіших українських академіків, директор Міжнародного інституту клітинної біології і генетичної інженерії Юрій Глеба, котрнй є також членом внконавчого комітету Міжнародного наукового фонду, звернувся до українських вчених відкритим листом, осуджуючи тих, хто недоцінює благодійности Сороса, а вважає це спробою за копійки купити наші наукові надбання. Глеба вважає такі думки шкідливими й недостойними, хоч признає, що якісь втрати неминучі. Фінансова діопомога в цей кртичний час варта значно більше. Інший видатний академік-генетик Геннадій Мацука є протилежних поглядів. Він вважає, що одна з найголовнішнх цінностей держави є її науковий потенціял, наукові досягнення. Коли для держави вони перестають бути її надбанням – це важка втрата.

Сам автор статті В. Колінко захоплений непересічним успіхом національного використання всіляких засобів, які зреалізував Сорос. Мова не лише про фінансові, але також політичні справи, напрнклад, після візити Сороса в Україну весною цього року постановою ч. 352 відправлено у відставку в. о. прем'єр-міністра Юхима Зв'ягільського. Відповідно, до українського бюджету щороку видаватиметься півтора мільйона долярів на фінансування досліджень на теми, визначені Міжнародним фондом Сороса. Джордж Сорос – це явнще велике в житті Українн, його внесок вагомий, він пробудив не тільки науку, але освіту і культуру України. Завдяки інвестиціям Сороса, телеобладнання УНІКА-ТВ стало лідером на недержавних телевізійних каналах України. Телекомпанія "Гравіс", яка симпатизувала Леонідові Кучмі, напередодні внборів була закрита прокравчуківською Верховною Радою.

Недавно Сорос знову відвідав Україну. Його прийняв президент Кучма. Частина цієї зустрічі пройшла за закрнтими дверима. Вплив Сороса на загальне життя України зростає.

– Може завдяки цій людині Україна швидше прилучиться до цінностей західного світу і досягне сучасної цивілізації, – такими словами закінчує свій коментар В. Колінко.

Джерела:

В. Колінко: "Фонд Сороса для України: благо чи лихо?". Демократична Україна.

"The World According To Soros", by Connie Bruck. ***The New Yorker***, Jan. 23, 1995.

ДЖОРДЖ СОРОС: "МАЮ ОСОБИСТУ ЗАЦІКАВЛЕНІСТЬ У ПРОСУВАННІ РЕФОРМ В УКРАЇНІ"

Цього року виповнюється 5 років Міжнародному фонду "Відродження". Він був створений 1990 року за ініціятивою трьох організацій -- Всеукраїнського товариства "Просвіта", Української Ради миру та Української екологічної асоціяції "Зелений світ". А повністю фінансування програм та проєктів фонду взяв на себе добре знаний фахівець у галузі міжнародних фінансів, економіст, а також підприємець Джордж Сосор. Тому не випадково фонд досить часто називають "Фондом Сороса".

Коли журналісти запитують Джорджа Сороса, як він визначає ефективність діяльности своїх фундацій, він пробує провести паралелі з бізнесом. Але зауважує, що в бізнесі насамперед вираховують зиск. А діяльність фундацій має орієнтуватися на соціяльний вплив. На думку Сороса такий позитивний вплив від роботи МФВ є. І можна згадати лише перелік організацій, які були створені або підтримані Соросом в Україні. Це і Національний університет "Києво-Могилянська Академія", "Київський реґіональний центр адаптації військово-службовців "АЛІСС", Українська правнича фундація, Міжнародний Інститут глобальної і реґіональної безпеки, Міжнародний Інститут менеджменту, Інститут державного управління і самоврядування при Кабінеті міністрів України тощо. Протягом 1990–1991 року Міжнародним фондом "Відродження", зокрема, було підтримано 26 проєктів на суму 450 тисяч долярів. А вже 1994 року обсяг фінансування діяльности МФВ сягнув 12 мільйонів долярів. Нинішнього року очікуються вже 15-мільйонна долярова підтримка фонду.

Але журналісти ставлять цілком закономірне запитання: такі "вливання", напевне, не будуть вічними. Які перспективи очікують фонд на майбутнє?

Джордж Сорос погоджується з філософськими оцінками щодо проблематичности вічности буття і додає, що навряд чи зможе з такої причини вічним бути і його фінансування підтримуваних фондом програм. Тому завдання полягає в тому, щоб створити певне реноме фонду, коли його поповнятимуть також різні інші фінансові джерела. Сорос наводить приклад: він виділив 100 мільйонів долярів на підтримку наукових програм у країнах СНД. Але згодом закликав уряди цих незалежних держав

робити паралельно і свої внески, які б сприяли розвиткові науки. Український уряд підтримав таку ідею. Відтак Сорос звернувся і до американського уряду і також отримав "добро". Тепер він вкладає у фінансування таких програм 25 відсотків коштів.

Джордж Сорос також заявив, що має особисту зацікавленість у просуванні економічних реформ в Україні. У нього на це великі надії. На його думку, тенденції занепаду мають змінюватися. Тнм паче, що нині західна спільнота вперше почала допомогати Україні.

Але він бачить і "вузькі місця" нинішньої економічної програми реформ. З одного боку, каже він, є сувора контроля за емісією, але з іншого – нема контролі за бюджетом. Існують проблеми і в системі оподаткування.

А голова Міжнародного фонду "Відродження" Богдан Гаврилишин має такий погляд на цю проблему: він каже, що програма економічних реформ була добре продумана. І Президент Кучма має рішучість до її виконання. Хоча реформаторські дії підтримують не всі навіть у Кабінеті міністрів. Та й обіцяна Заходом допомога не завжди надходить вчасно. Втім, Гаврилишин думає, що рішучість Президента таки переможе.

Джордж Сорос не сумнівається, що Міжнародний фонд "Відродження" працюватиме щонайменше ще 5 років. Адже перший період полягав у налагодженні роботи. Тепер вона має бути впорядкованішою.

Олена Губіна
("МУ")

Бен Віккарі

1995: РІК ВШАНУВАННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ ОБ'ЄДНАНИХ НАЦІЙ

("Канадська сцена") В останні десятиліття ми відзначаємо рік тієї чи іншої події або призначення, наприклад, Рік Інваліда, Рік Дитини, або Рік Сім'ї, яким був 1994-й. Організація Об'єднаних Націй в 1945 році оголосила Рік Миру. Цього року ми святкуємо 50-у річницю від оголошення цієї події. У 1945 році 41 країна, в тому числі Канада й Україна підписали Хартію ООН.

Розпочавшись від організації, що мала на меті єдину ціль – мир у світі, ООН виросла у всесвітню організацію, яка охоплює багато аспектів світової політики. Серед них – людські права, охорона здоров'я у світі, освіта і довкілля.

Однак навіть з урахуванням усіх цих важливих аспектів, ми не можемо назвати ООН бездоганною у досягненні своїх цілей. Та перш, ніж піддавати її критиці, як це робить багато людей, розглянемо цю надзвичайну організацію крізь призму світової історії.

ООН народилася, як кажуть, із попелу Ліґи Націй, що була створена в 1919 році і не мала чіткої структури. Ліґа мала 63 члени. Теперішня ООН нараховує 184 члени.

Так, це правда, що ООН повинна розвинутись більше і вдосконалитись, сказав недавно міністр закордонних справ Канади Андре Веллет. Поруч з успіхами, ООН має і свої недоліки. Але ми не повинні забувати ніколи, що як довго існуватиме ООН, так довго ми можемо сподіватись загального миру у світі, кращого дотримання людських прав, поліпшення охорони здоров'я, освіти і охорони довкілля.

Чекаючи чогось з нетерпінням і з надією, як наприклад ліків на рака чи СНІД, ми однак не дорікаємо вченим, що ліків і досі не знайдено. І ми підтримуємо вченнх і дослідників своєю вірою, збиранням фондів тощо. Для ООН ми ж даємо надто мало підтримки, хоча гордимося, що є членами цієї організації.

І ця гордість має свої підстави. Вклад канадців у справу дотримання миру є багато більшим, ніж деяких інших країн, значно більших за нашу. ООН визнала Канаду як найкраще місце у світі для проживання. В 1986 році Канада одержала почесну Медалю Нансена за гуманітарне ставлення до втікачів – медалю, яка вперше була надана цілій країні, а не окремій особі.

Ця гордість повинна великою мірою основуватися на тому, що Канада стояла біля колиски заснування Організації Об'єднаних Націй і залишається в її складі.

ПРЕДСТАВНИК КАНАДСЬКИХ ЛІТЕРАТОРІВ ОРГАНІЗУЄ ЕКСПОЗИЦІЇ В США, ПІВНІЧНІЙ ІРЛЯНДІЇ Й УКРАЇНІ

(Канадська Сцена) – Якщо хтось заслужив почесний титул "Пані Амбасадор" – то це Каті Рекаї. Будучи автором 12 книжок для дітей, багато з яких в перекладі з великим задоволенням читаються за границею, Рекаї майже самостійно організовує виставки канадських письменників за межами країни. Виставки вже відбулися в її рідній Мадярщині, в Японії, Італії, Німеччині, Румунії, Чеській Республіці і в Греції.

В 1995 році Рекаї, яка є головою комітету зовнішніх зв'язків Спілки Письменників Канади, представлятиме канадських письменників і їх твори в таких містах, як Нью-Йорк, Белфаст і Київ. Перша виставка творів канадських поетів відбулася 1-10 червня в Домі Поетів у престижній дільниці Сого в Нью-Йорку, де проживає багато служителів муз. Виставка в Белфасті відбулася в кінці червня, з ірляндськими читачами зустрівся монтреалець Чарльз Форан, чия остання книжка про Ірляндію "The Last House in Ulster" стала бестселлером в перший же тиждень після публікації. На Україну Рекаї була запрошена Національною Академією Наук на виставку канадської літератури цієї осені.

Рекаї потратила кілька років на переговори з Відділом Міжнародних Справ, щоб створити виставку книжок лише з невеликою сумою фондів. Однак тепер, вважає вона, закладено міцні основи цієї справи,і вони працюватимуть у майбутньому.

"Ці виставки не можна прирівняти до тих, коли письменники бажають заохотити бібліотеки і крамниці купувати їхні книжки. Це справжні виставки, мета яких підвищувати знання про канадську літературу у світі. Книжки у всіх випадках даруватимуться для бібліотек тих країн, які гоститимуть виставку у себе. Таким чином студенти, що вивчають канадську літературу, матимуть можливість познайомитись з нею", каже Рекаї.

РОЗШУК

Комарчук Анна в 1937 році виїхала до Канади, де вийшла заміж. Їм народився син, який став круглим сиротою, будучи малим хлопцем. Його усиновила одна сім'я. Імена ні хлопця, ні його прибраних батьків не відомі. На світлині він, уже дорослий, з своїм прибраним батьком,під час похорону його прибраної матері. Світлину одержали через родичів у США. Розшукує його племінниця, що живе в Україні. Писати: 284024 - м. Тернопіль, вул. Б. Лепкого д. 14, кв. 108, Ханас Мирослав. Дом. тел. 6-06-03

ПОЛКОВНИК ЕВГЕН ПОБІГУЩИЙ-"РЕН"

Е. Побігущий народився 15-го листопада 1901 р. в селі Постелівці Гусятинського району на Тернопільщині в родині українських учителів. Юнацькі літа провів у с. Воскресінці біля Коломиї. До середньої школи ходив у місті Коломиї. З проголошенням Західньо-Української Народньої Республіки 1-го листопада 1918 року, не маючи ще повних 17 літ, вступає добровольцем у лави Української Галицької Армії. Незабаром отримує підстаршинський ступінь. Ділить з УГА долю і недолю у 1918–1920 роках.

Після закінчення Першої світової війни продовжує навчання, отримує звання маґістра з політичної економії у Познанському університеті. Згодом стає вояком польської армії та в ранзі офіцера провадить підстаршинські вишколи. У вересні 1939 р. бере участь у німецько-польській війні. На короткий час потрапляє у німецький полон, з якого згодом виходить на волю та на заклик Проводу ОУН зголошується до Військової референтури. Бере активну участь у вишколі вояків, які під назвою Дружини Українських Націоналістів (ДУН) із вибухом німецько-совєтської війни йдуть на Схід. Він командує одним із куренів, а пізніше цілістю.

Полковник Побігущий-"Рен", будучи в ДУНі, тісно співпрацює з Романом Шухевичем, пізнішим Головним Командиром Української Повстанської Армії (УПА) генералом "Тарасом Чупринкою". Коли частини Дружин Українських Націоналістів не погодилися на умови, диктовані їм німецьким командуванням, ДУН розпускають, а старшин ґестапо ув'язнює у львівській тюрмі на Лонцького, де вони перебувають близько півроку.

Улітку 1943 року полковник Побігущий-"Рен" зголосився до дивізії "Галичина, займаючи різні командні становища, а також командира полку. Бере участь у боях під Фельбахом.

По закінченні війни, не зважаючи на постійні вимоги совєтського уряду видати його до СССР, друг "Рен" поринає у вир громадсько-суспільної праці, працюючи в різних ділянках та українських товариствах, які постали у той час в Німеччині. Він довший час працює як старшина у вартівничих сотнях при англійській армії у Німеччині, бо знав, що Україна потребує багато людей, які б пройшли добрий військовий вишкіл.

Діяльність Покійного різнобічна: був учителем у Школах Українознавства, виховником у Спілці Української Молоді (СУМ), де брав активну участь у виховно-вишкільних таборах не тільки Німеччини, а й Бельгії, Великобританії та Сполучених Штатів Америки. Його діяльність проявляється у харитативній праці, а також в українському русі, де впродовж тривалого часу був головою.

Крім громадської праці, він чимало часу присвячував політичній діяльності, зокрема в Організації Українських Націоналістів, працював в її установах, а також і в міжнародній організації Антибольшевицького бльоку народів. За активну працю на релігійному полі Папа Павло VI надав йому титул Командора, Лицаря Ордену Святого Сильвестра Папи. Центральне представництво Української Еміґрації у Німеччині надало йому звання Почесного члена.

Помер 28 травня 1995 р. у Гаар, біля Мюнхену, Німеччині.

Беручи активну участь у визвольній боротьбі українського народу за власну державу, полковник Побігущий-"Рен" бачив, що багато втрат, дуже часто непотрібних, мав український народ якраз тому, що дуже бракувало належно вишколених вояків, свідомих своїх важливих завдань: у той час, коли вирішувалася доля нації, ставати на захист українського народу, який хоче жити самостійним життям. Тому в щоденному житті Він ставив перед собою завдання виховати дух вояка-спартанця, який готувався б до того, щоби у слушний час служити великій справі – становленню Української Самостійної Соборної Держави. Покійний був вимогливий до себе, а також і до тих, ким доводилося командувати, визнаючи засаду, що добрий військовий вишкіл зменшує втрати.

Славної пам'яти полковник Побігущий-"Рен" мав у громаді велику пошану, а заразом і вдячність. У житті був надзвичайно точний, акуратний та товариський. Він завжди намагався бути з людьми, дбати про них, виконувати доручені обов'язки.

Видав свої спомини в 2-х томах п. з. "Мозаїка мого життя".

ПОЛКОВНИК РОМАН КОСТЮК

На 62-му році пішов із життя один із засновників СОУ, заступник її голови, полковник у відставці РОМАН КОСТЮК

Полковник КОСТЮК Роман народився в 1934 році в селі Більче-Золоте, Борщівського повіту, на Тернопільщині в багатосімейній селянській родині. Батько – Костянтин Федорович – мав неповну середню освіту і вмів добре господарювати.

В родині ще з діда-прадіда панувала атмосфера українського патріотизму, притримувались народних звичаїв та релігійних традицій. Його прадід Степан Дволінський два рази обирався послом (депутатом) до Віденського парляменту, де постійно відстоював права своїх земляків-українців.

Велику ролю в формуванні його світогляду зіграв, крім батька, старший брат Федір, який був членом Організації українських націоналістів ще з 1936

року. Під час німецької окупації він завідував військовим відділом повітової ОУН. Та осінню 1944 Федір загинув у жорстокому бою з енкаведистами.

Вірним сином України був і брат Михайло, який після закінчення Чортківської гімназії попав на фронт і поліг на німецькому фронті. Ще два брати – Петро та Степан – теж брали участь у війні з якої вернулися додому інвалідами. Оце і врятувало сім'ю Костюків від примусової депортації до Сибіру.

Закінчивши на початку 50-х років середню школу, Роман вирішив продовжити навчання. Та чотири його спроби вступили до вищого навчального закладу виявилися марними. Звичайно, не через брак знань, а за політичними мотивами: братові українського буржуазного націоналіста не могло бути місця серед студентів.

Хтось порадив шукати долі в чужих краях. Довелось податися аж до теперішнього Санкт-Петербургу. Там у військоматі направили його у військове училище, яке закінчив у 1955 році.

Ставши офіцером, сім років прослужив на далекому Сахаліні. Потім на деякий час удалось вирватись на Україну: служив у Дніпропетровську, Києві.

В 1964 році поступив на командно-інженерний факультет Військової академії зв'язку у Санкт-Петербурзі. Перед закінченням академії Роману Костянтиновичу пропонували залишитися на викладацькій роботі, обіцяли високу посаду. Та його як магнітом манило на рідну Україну. Як одному з кращих слухачів, йому пішли на зустріч і направили для подальшого проходження служби в Київське вище військово-інженерне училище зв'язку. Потім працював також на командних посадах в Казахстані та в училищі зв'язку в Полтаві. Закінчив свою офіцерську кар'єру иа посаді начальника факультету в 1986 році.

Треба зазначити, що 34 роки служби в лавах Радянської Армії не змогли витравити з пам'яті Романа українську національну ідею, яку він не раз з небезпекою для себе гаряче відстоював в дискусіях з товаришами. Старші службові чинники не раз вказували йому на "вільнодумство" та націоналістичне минуле.

Після звільнення в запас Костюк працював в різних державних установах та громадських організаціях

В липні 1991 року невелика група офіцерів, серед яких був і полковник Роман Костюк, напівлеґально зібралась на з'їзд, незважаючи на перешкоди

тодішньої влади. В результаті заснували Спілку офіцерів України, яка за досить короткий час стала однією з найбільш патріотичних організацій нашої держави.

Полковника Костюка обрали головою Київської філії СОУ. А на III з'їзді, що відбувся в квітні 1992 року, він став заступником голови Спілки по зв'язках з громадськими організаціями, політичними партіями та діяспорою. Він приймав участь у роботі Конференції українських націоналістів, Всесвітнього конґресу українців, був членом оргкомітету і приймав активну участь у підготовці та проведенню урочистостей, присвячених 50-річчю УПА та 50-річчю Української дивізії "Галичина", на яких виступав з промовами. Був ініціятором проведення міжнародної науково-теоретичної конференції "УПА і національно-визвольна боротьба в Україні в 1940-1950 роках".

Він налагодив тісні контакти з представниками діяспори, головно з ветеранами в США, Великобританії, Німеччині, Канаді, Швеції, Австралії.

Найвищу мету свого життя полковник Роман Костюк бачив у зміцненні нашої незалежної України та розбудові її Збройних Сил. І задля цього не шкодував ні власних сил, ні знань.

Роман Коваль

МИ І ВОНИ

Історія і перспективи україно-російських взаємин

Сьогодні, коли Україна змагає до незалежности, важливо розвінчати міт про спільне походження українського та російського народів, бо послідовники Данілєвського та Солженіцина продовжують безсоромно використовувати цей міт для обґрунтування "співжиття" обох народів в одній державі.

Концепції "общерусской государствениості" та "общерусскава народа" покликані довести неправочинність прагнення української нації жити окремішнім життям, а, отже, -- виправдати експансію Москви на південь. На жаль, підкинута Москвою і століттями пропаґована нею концепція Київської Руси як "колиски" трьох братніх народів" знайшла своїх прихильників і серед частини українців. Але, збаламутивши їхню свідомість, московські фальсифікатори пішли далі й сьогодні так висвітлюють історію Київської Руси та державних утворень, які постали після занепаду цієї староукраїнської імперії, що "стає очевидним": української нації ніколи не існувало. Читаючи "наукові" труди сучасних московських авторів, можна зустріти такі вислови: "В "русскіх" землях (себто майбутніх білоруських та українських землях)" або: "відвідували Росію, підлеглу владі литовців (тобто майбутні білоруські та українські землі)".

Я навмисне навів ці фрази, щоб показати невипадковість їхньої з'яви. Деякі московські історики хотіли б довести, що Київ – це навіть не "колиска трьох братніх народів", а колиска одного – російського. Російський науковець В. С. Румянцева, згадуючи про Київ, уникає вживати такі поняття, як "українець" та "українська нація". Румянцева називає нас "вихідцями з Південно-Західної Руси". Подібні вирази "свідчать", що у той час, коли "вихідці з Південно-Західної Руси", себто українці, ще не мали етнічної назви, росіяни нібито вже сформувалися як нація. Мета таких "наукових" вивертів одна: привласнити нашу самоназву, нашу історію, закласти підвалини історії російської імперії, показати її "исконне право" на Україну. З тією ж метою Румянцева, оповідаючи про видатного просвітителя Московщини українця Е. Славинецького, уникає згадки про його національність і називає його "киевляніном Е. Славінецкім". Оскільки ж Київ – "общерусскій город", то зрозуміло, що в цьому разі ніяких українських просвітницьких впливів на темну Московію не було.

Шовіністична тенденційність московських істориків, як не прикро, очевидна не для всіх. Тому українські вчені мусять докласти зусиль, аби нашим землякам стало зрозумілим, що росіяни є цілком окремішнім племенем, зі своєю історією, своєрідною культурою, відмінним етнічним складом, характерним менталітетом... Ця розвідка є спробою висвітлити

лише деякі особливості виникнення і "розвою" росіян і їх держави-імперії. Все ж таки сподіваємось, що дехто з українських інтернаціоналістів втямить, що москвини не мають жодних підстав називатися нашими братами: ані старшими, ані молодшими, а, отже, їхні зазіхання на наші землі як на спільне надбання є безпідставними.

ДОСЛІДЖУЮЧИ історію якогось народу, вчені послуговується знахідками археологів, архаїчними знахідками у фольклорі, побуті, мові, в тому числі і в топоніміці... Для науковця-дослідника географічні назви є безсумнівними вказівками на те, який народ заселяв у праісторії цю територію. Коли поглянемо на мапу Московщини, то побачимо, що більшість географічних назв (особливо річок, озер, гір) є фінськими; навіть назва столиці є фінською ("Москва" фінською мовою означає "каламутна вода")... Сучасна лінія фінської топоніміки йде від південного кута Естонії, вздовж кордонів Латвії на Вітебськ, Орьол, Саратов, Пензу, Оренбург, Челябінськ (О. Лагутенко). Отже, топоніміка встановлює безсумнівно факт, що Московщина була заселена угро-фінами. Цей факт визнають самі московські науковці. Наприклад, Д. Анучкін зазначає: "В X ст. вся територія пізнішого Ростовсько-Суздальського князівства (була) заселена виключно фінськими племенами". Московський історик М. Покровський пише: "В жилах сучасних росіян тече щонайменше 80% фіно-татарської крови" ("История русского государства"). Те саме стверджують історики В. Мавродін, П. Третьяков, А. Спіцин та інші. П. Третьяков пише: "Судячи з археологічних знахідок, племена горішнього Дніпра, Оки і Волги були автохтони і з племенами середнього Подніпров'я генетично не були зв'язані".

Серед цих автохтонів, яких можна назвати предками сучасних росіян, були такі племена: чудь, лівь, водь, ямь, чухна, весь, пермь, меря, мурома, мордва, мокша, мещера, череміси, югра, печора, козель, зиряни, самоядь, ерза та інші. Окрім цих угро-фінських племен, у формуванні російського народу зіграли певну ролю й слов'янські племена вятичів і кривичів. (Порівняймо зі слов'янськими племенами, які увійшли до складу української нації: поляни, роси, древляни, сіверяни, дуліби (долоби), уличі, тиверці, білі хорвати, волиняни, бойки...).

Як відомо, угро-фінські племена, які замешкували Владіміро-Суздальскую, Новгородскую, Смоленскую й Рязанскую землі – "ядро етнічної території росіян", були етнічно близькі мансі, хантам, що є одним із свідчень, що предки росіян приблукали з Азії.

Слов'янізація їх почалася приблизно в XI ст., але вона була більше мовною, культурною і релігійною.

Згодом москвини перейняли й самоназву народу, який їх цивілізував. Але, перейнявши назву "руські", яка згодом трансформувалася в "русскіе" вони лишилися представниками азійської раси: українці ж належать до індо-європейців.

Ніби підсумовуючи сказане, Михайло Грушевський пише: "Київське правительство пересадило у великоруські землі форми суспільно-політичного устрою, право, культуру, вироблені історичним життям Києва, але на сій

підставі ще не можна включати Київської держави в історію великоруської народности".

У XIII ст. москвини зазнали могутнього впливу з боку татарсько-монгольських завойовників. Об'єднання Золотою Ордою князівств спричинилося до створення Московської держави. Ці князівства були злиті воєдино, створивши Московське царство, а потім – Російську імперію. Дослідник пише, що "монголи надали підкореній ними країні головних елементів майбутньої російської державности: самодержавство, централізм, кріпацтво...". Зважаючи на адміністративні та господарські потреби, монголи почали прокладати поштові тракти, запровадили "ямську повинність", здійснили з фіскальною метою загальний перепис населення, запровадили унітарний військово-адміністративний устрій і оподаткування... Безсумнівний також вплив монголів на бойову тактику російської армії... Поширилися східні звичаї, культура, побут. Докорінно змінився одяг: від довгих білих сорочок наші предки перейшли до кафтанів, шароварів, чобіт, сорочок-косовороток. Навіть такі звичні "исконно-русскіе" предмети побуту, як самовар, валянки, також (що ж вдієш) прийшли до нас від татаро-монголів... Цей перелік майже безконечний, і добру пам'ять залишив би нащадкам дослідник, який присвятив би себе вивченню всього спадку, який залишило нам "іго", всього того, що зробило росіян росіянами.

За два століття "іга" татаро-монголи надали москвинам стільки свого "ego", що інколи здається, що поняття "русскость" і "татаро-монгольство" – синонімічні.

Москвини запозичили у монголо-татарів не лише вбрання, звичаї, тисячі слів, такі риси, як підступність, деспотизм і жорстокість, але й сам спосіб життя – особистого і громадського.

Москвини скопіювали у своїх завойовників систему політичної організації – абсолютну монархію: московський цар, як і золотоординський хан поєднував у собі законодавчу, виконавчу і судову владу. Члени їх родин визнавалися царевичами, які мали право отримувати у спадкове володіння наділ або улус.

Способом існування Московського царства (як і Золотої Орди) стали завойовницькі війни. Не інтенсивна праця на своїй землі, а екстенсивний розвиток мав забезпечити всім необхідним державу та її підданих. Кочовий спосіб життя, нерільничий характер цих народностей, мілітаризація економіки, відрив від виробництва величезних мас людей, удільне і церковне землеволодіння, інститут рабства, залежність церковної влади від світської, асиміляція підкорених народів, використання підкорених народів для поневолення інших, творення власної держави поза своїми етнічними землями, – перелік цих подібностей можна було б продовжити. Характерно, що сам факт винищення або поневолення сусідніх націй оспівувався як подвиг.

Не буде помилкою стверджувати, що Золота Орда створила російську імперію. Початком її стало об'єднання ханом "північно-руських" князівств в один улус. Навіть російський історик Карамзін визнавав, що "Москва і Тверь

стали славнозвісними при монголах", а Костомаров і Ключевскій прямо відзначили, що інтеґраційна роля татаро-монголів спричинилася до побудови російської імперії.

Не можна й не сказати про величезне значення татаро-монголів в управлінні новоствореною державою та її військом. Значною мірою за рахунок татаро-монголів формувалася не тільки армія, але й "національна" еліта москвинів. Татари дали початок сотням знаних дворянських фамілій Росії. Для прикладу наведемо лише деякі з них: Булгаков, Тютчев, Чічерін, Голеніщев-Кутузов, Строганов, Ростопчін, Уваров, Голіцин, Бутурлін, Баскаков, Колчак, Аракчеєв, Ушаков, Давидов, (або Даудов), Корсаков, Шереметєв, Суворов, Салтиков, Татіщев, Вельямінов, Ізмайлов, Апраскін, Наришкін, Бахтін, Юсупов, Бібіков, Шишкін, Козін, Козлов, Аксаков, Мусін-Пушкін, Самаров, Огарков, Баранов, Тургенев, Бекетов, Булигін, Огарьов, Осоргін, Єрмолов, Бухарін, Ахматов, Бердяєв, Карамзін (Кара Мурза), Бехтерев, Кутєпов, Урусов, Тухачевскій, Биков, Танеєв, Тімірязєв, Арцибашев, Чаадаєв, Тараканов, Пірогов, Кутузов (у цьому роді простежується і німецька лінія), Телешев...

Перелік цих прізвищ можна продовжити: Іван Грозний, Боріс Годунов, І. Мансуров, Пьотр І, Анічкови...

Незважаючи на наявність у росіян багатьох прізвищ тюркського походження, до цих пір не було спеціяльного дослідження, присвяченого цій проблемі. Е. П. Карнович, один з перших, хто порушив це питання, відзначив значний тюрський шар у російських історичних прізвищах. "Загалом князів із татар, – писав він, – у нас було і є так багато, що і нині серед простого люду кожного татарина називають князем...".

Про неросійське походження російської еліти пише й А. Сінявський: "...Російський народ завжди сприймав дворянство й інтеліґенцію як інородців".

Але не лише еліту формували татаро-монголи. Ми знаємо якого поширення набули серед росіян-простолюдинів такі прізвища, як Баранов, Биков, Козлов та похідні від них.

Татаро-монгольство увійшло в плоть і кров московського народу, відповідно проявившись у політичному устрої, культурі, побуті тощо. Як писав російський філософ Г. П. Федотов, "у самій московській землі запроваджуються татарські порядки в керівництві, суді, зборі данини. Не ззовні, а з середини татарська стихія опанувала душу Русі (Московщини – Р. К.), проникала у плоть і кров. Це духовне монгольське завоювання...". Недаремно російське прислів'я стверджує: "Пошкреби будь-якого росіянина, і звідти визирне татарин". Зрозуміло, що говорити про слов'янське походження змонголізованих і зтатаризованих угро-фінських племен нема потреби. Зрозуміло, що московська експансія стала логічним продовженням татаро-монгольської, а великодержавні ідеї Золотої Орди реалізувалися в розбудові велетенської російської імперії. Деспотичний устрій Росії теж є детермінованою даниною азійському прапервню.

ВНАСЛІДОК занепаду Золотої Орди знову зростають українські культуртреґерські впливи на Московщину. Те саме можна сказати і про

цивилізаторську щодо Московщини ролю Білорусі. Свідчення про це можемо знайти у самих російських істориків. Ось що писав російський вчений П. Бессонов: "Кожен знає, які були вони (малоросійські й білоруські впливи) потужні, сильні та дійові, наприклад, для Великоросії, а особливо для Москви. Пришельці зайняли тут найвизначніші і найвпливовіші місця – від ієрархів до консисторських правлінь, ними заснованих, від духівників царської родини до монастирських настоятелів, ректорів, префектів та вчителів ними проектованих шкіл, до кабінетних вчених і видавничих експертів, адміністраторів, дяків і секретарів. Майже все піддавалося їх реформам, їхньому непереможному впливові: богословська наука, виправлення священних і богослужебних текстів, друкарство, справи розколу, церковна адміністрація, храмовий, хоровий і світський спів, ноти, зовнішній вигляд архиєрейських домів, екіпажі, одяг служби, наприклад, дяків, вигляд і стан шкіл, методика і предмети навчання, укладання бібліотек, правопис, вимова усна й читана, громадські забави й видовища і т. д. і т. д."

У 1649-му році українці заснували першу в Московщині школу. (Показово, що Києво-Могилянська Академія в Україні була заснована у 1632 р.). Але москвини внаслідок свого дикунства не хотіли її відвідувати. Російський історик А. Пипін в "Истории русской литературы" пише, як цар, загрожуючи карами, наказав боярам посилати дітей до тої школи. Москвини бурхливо протестували, доводячи, що та школа зіпсує правдиву віру, бо навчає таких еретичних наук, як, наприклад, латинська мова. Через кілька років ту школу закрили. Коли ж два учні поїхали продовжувати навчання до Києва, то москвини просили царя заборонити тим учням повертатися до Московщини, бо вони привезуть еретичні думки, а Бог покарає за це Московщину.

Член Імператорської Академії Наук П. Пекарскій у книжці "История русской литературы" пише: "Впродовж XVII ст. до Москви щораз більше проникають впливи київської і західноруської школи... В половині XVII ст. врешті зрозуміли, що для книжної справи треба справжніх учених людей; у себе вдома таких не виявилося; їх почали викликати з Києва". "Тим новим елементом, який з кінця XVI ст., а особливо впродовж XVII-го втрутився у московську книжність і запанував над нею, були освіта й література, що розвинулись у Західній Руси та у Києві". "...Західноруські письменники бралися до праці, про яку в Москві й не думали і до якої московські книжники були просто нездатні. До таких належали праці з граматики слов'янської (української, – Р. К.) мови, словники, перший виклад катехизису, історичні твори, церковні настанови, врешті, багата література полемічна...". "При кінці XVII ст. Москва була переповнена чужинцями: це були греки, "литовські люди", -- білоруси, "черкаси" -- українці. – Ред.) як помічники з перевірки й публікації книжок, як учителі в школах (нарешті, якось утворених), як дорадники патріярха, вчителі царських дітей і придворні поети".

Той самий П. Пекарський свідчить: "За Петра І освіта складалася з двох стихій – київської учености, перенесеної з Польщі, та европейського просвітянства, перебраного з Голляндії, Німеччини, частково з Англії, Франції і навіть з Італії. Київська ученість мала перевагу, бо за нею було право давности;

тим часом европейське просвітянство, внаслідок історичних причин, засвоювалося важко; і за винятком самого царя та двох-трьох осіб, близьких до нього, не мала Росія видатніших представників".

Київським ученим, через відсутність інших, віддано запровадження більшости шкіл у Росії XVIII--XX ст. В їхніх руках були важливіші з друкарень, перевірка і схвалення книжок до друку; і взагалі вони диспонували значними, не матеріяльними, а моральними засобами".

У книжці Михайла Добрянського (Англія) "Україна і Росія" наведено ще багато подібних прикладів цивілізаторського впливу українців на темну Моковію.

ВІД XVII-XVIII ст. ст. Московщина зазнає значних німецьких впливів. "Після завоювання Прибалтики німці масово посунули на Московщину. Десятки балтійських німецьких баронів та тисячі інших німців просякнули все московське життя: адміністративне, військове, наукове, наставляючи на московський трон чистокровних німців (Єкатєріна II, Пьотр III). Німці зайняли крісла міністрів, губернаторів, генералів, адміралів, професорів та тисячі інших посад, перебираючи портфелі канцлерів (Бірон, Остерман, Мініх, Вітте, Плеве, Струве та ін.) чи міністрів (Бенкендорф, Дубельт, Нессельроде, Нольде, Таубе, Фредерікс, Штюрмер, Саблер, Мюллер та ін.)". Німці реорганізували московську армію, фльоту, державну адміністрацію, фінансову систему; збудували фабрики; піднесли науку, шкільництво. І не лише за царів та імператорів...". "Німці й українці заклали основи та розбудували мову. Наприклад, німець Греч склав граматику московської мови (до того вони вживали українську граматику Смотрицького). Німець Грот уклав московський правопис та словник. Німці створили і московську наукову та технічну термінілогію... Та у москвинів онімечення мови не зупинилося на науковій термінілогії, а поширилося навіть на звичайну, щоденну мову і на мову літературну".

"Давно вже германізм проникнув у надра Росії, – писав у праці "Психология русского народа" Н. Бєрдяєв, – непомітно германізував російську культуру, керував тілом і душею Росії... Російський народ уже майже був готовий примиритися з тим, що керувати ним і цивілізувати його можуть лише німці". В іншій праці він зазначає, що мав рацію видатний російський філософ К. Леонтьєв, коли стверджував, що "російська державність була створена завдяки татарському та німецькому елементові".

У XIX ст. Росія почала мавпувати все французьке: вищий російський світ розмовляв тільки французькою мовою. Найпоширенішою літературою була французька. Калькувалися французькі манери на паризький спосіб життя. Говорити у ті часи російською мовою в "аристократичних" колах вважалося поганим тоном, навіть свідченням недорозвинутости. Маркіз де-Кюстін, який відвідав Росію в 1839 році, влучно охарактеризував любов росіян до зовнішніх ефектів. "Росіяни, – писав він, – не стільки бажають стати дійсно цивилізованими, скільки намагаються видавати себе за таких". "І під вищим лоском европейської елеґантности більшість цих вискочок цивілізації зберег-

ли ведмежу шкуру – вони лише одягли її хутром усередину. Але достатньо їх ледь-ледь пошкребти – і побачите, як шерсть вилазить назовні і наїжачується".

У XX ст. вже еврейство стало домінувати і формувати російську культуру та історію. Роля еврейства у революції 1917 р. та в наступні десятиліття "соціялістичного будівництва" була надзвичайно вагомою. Серед російських політиків, поетів, письменників, лікарів, театральних діячів, математиків, фізиків, юристів евреї відіграли провідну ролю. Не був далекий від істини Боріс Хазанов, коли зауважив: "Я переконуюся, що бути російським інтеліґентом зараз неминуче значить бути евреєм".

НЕ ЗУПИНЯТИМЕМОСЯ на англійських, італійських та інших впливах – діягноза очевидна. Згадаймо лише походження таких російських провідників XIX– XX ст., як Пушкін, Лєрмонтов, Л. Толстой, Фонвізін (фон Візін), Даль, Фет, Брюллов, Мендєлєєв, Блок, Лєнін, Троцкій, Сталін, Дзєржінскій, Луначарскій, Макаренко, Довженко, Реріх, Ціолковскій, Корольов, Ландау, Пастернак, Маяковскій, Мейєрхольд, "вєлікій русскій художнік" Марк Шагал, "вєлікій русскій поет" Осіп Мандельштам, "вєлікій русскій кінорєжісьор" Ейзенштейн...

"Уже триста років Росія прагне злитися з Західною Европою, – писав у 1937 році П. Чаадаєв, – переймаючи звідти всі найбільш вартісні ідеї, найбільш плідні знання... Ми тільки те й робили, що, не зводячи очей із Заходу, так би мовити, вбирали в себе віяння, що приходили до нас звідти, і живилися ними".

У принципі це не так вже й погано, коли якась нація вбирає в себе найкраще, що створила світова культура. Щоправда, за умови не бездумного мавпування, а раціонального використання тільки того, що буде корисним для нації. Та ще й бажано, коли ця нація сама здатна дати світові якісь позитивні приклади. Чаадаєва бентежила відсутність мислителів, його непокоїло, що росіяни не дали нічого світові, нічому його не навчили, що росіяни не внесли ні однієї ідеї до скарбниці людських ідей, а все, що діставали від того поступу, спотворювали. Росіяни, продовжував Чаадаєв, нічогісінько не зробили для добра людства; що жодна велика ідея не народилася в них, а з того, що створили інші народи, вони переймали лише облудну зовнішність...

Безумовно, що не можна погодитися з категоричністю Чаадаєва, адже неґативний приклад – теж приклад.

Наведені вище факти свідчать про те, що за кілька століть свого існування росіяни не спромоглися витворити власної національної еліти. Тому громадське і політичне життя в Росії організовували переважно чужинці. "Росіянин ніколи не відчуває себе організатором, – стверджує Г. Бєрдяєв. – Він звик бути тим, кого організовують".

Інонаціональна еліта й організовує його, культивуючи на російській ниві свої національні ідеї. Татаро-монголи посіяли на ній великодержавну, експансіоністську та деспотичну ідеї, Візантія – тоталітаризм, пасеїстичне православіє й антилатинську поставу, Юдея (через Рим і Візантію) – месіянізм.

"Багато що з нашої громадської і народної психології наводить на сумні роздуми, – писав Н. Бєрдяєв, – й одним з найсумніших фактів треба визнати байдужість до ідей та ідейної творчости, ідейну відсталість широких верств

російської інтеліґенції. Це свідчить про млявість, інертність думки, нелюбов до думки, про зневіру в думку".

...І цей народ, вороже наставлений до думки і культури взагалі, страждав манією величности! І впродовж віків намагався "окультурювати" інші народи!

Російська культура впродовж століть не могла плідно розвиватися без збагачення досягненнями інших культур. Вона настільки інтенсивно збагачувалася, що навіть у літературній мові російського залишилося не так вже й багато. Недаремно А. Солженіцин скаржиться на засилля в ній іноземних термінів.

"Словник іноземних слів, що ввійшли в російську мову", має 45000 слів. Чужомовними москвини вважають лише французькі, німецькі, англійські і т. п. слова. А слова, запозичені у "молодшого брата", до того словника не ввійшли, бо ж вони "общеє дастояніє". Додайте до тих 45 тис. слів ще й "общеє дастояніє" і матимемо "вєлікій русскій язик"...

Правдоподібно, що й мова, якою так хизується "вєлікоруси", є всього лиш калькою з інших мов. Чи не тому й бракує Росії досліджень на тему мовних запозичень, на що вказує К. Баскаков. Він, зокрема, пише, що "проникнення елементів тюркських мов у російську говірку і російську мову надзвичайно різноманітне, але й донині воно ще цілком не розкрите, особливо у граматиці, фонетиці та фразеології".

Якби дослідження про лексичні, граматичні, фонетичні та фразеологічні запозичення велися активно, то міт про "вєлікій і могучій" був би дезавуайований!

І ОСЬ НА ТЛІ цієї духовної та ідейної бідности проводиться могутня кампанія вивищування всього російського! Все, що є в світі найвидатнішого, найталановитішого, "виявляється", походить з Росії. Шаленну рекляму вищости всього російського в СССР відмітив Павло Штепа. "Щодня в будь-якій формі, в кожній місцевості, на всіх мовах СССР, у пресі, радіо, театрах, школах намагаються москвини піддержати в собі віру в свою силу, – пише він. – Переборщення цієї реклями впадає в око навіть сторонньому чужинцеві. Щось є зле з тою "силою", коли треба витрачати таку велику кількість енерґії та грошей на її рекляму. Наша пропаґанда, замість дати наукову аналізу причин московської самореклями, лише кпить з неї, не розуміючи, що за нею криється один з найбільших наших арґументів проти Московщини".

Гадаю, що наведені факти вказують на головну причину цього маніфестованого "комплексу повноцінности". Прагнення довести (всупереч дійсності) свою виключність і призводять до отакої хворобливої самореклями.

Але й вона не допомагає! Тому й проводиться кампанія приниження всього "неєрусскава". Пропаґандисти "русскості" гадають, що, принижуючи інші народи, вони додають значимости російському. І при цьому ще й не розуміють причин антиросійських настроїв у цілому світі!

Власне, цій темі (висвітленню "безпідставних" антиросійських настроїв) і присвячена праця одного з сучасних ідеологів російського шовінізму Ігоря Шафарєвіча "Есть ли будущее у России?"

З різних творів, переважно єврейських авторів, Шафарєвіч "виписав" основні претенсії неросійських народів до Москви. Він мимохідь згадав про

депортації з рідних земель корінних жителів і організоване переселення росіян на "визволені" від автохтонного населення території, про придушення національних культур, мов, церков, вивезення національних багатств тих народів у Росію і – одразу ж лукавить: "Русскіе тоже пострадалі". А значить, продовжує він, вимагати від них сатисфакції за вчинені злочини нема сенсу. Зрозуміло, що "неважливим є", що неросійські народи постраждали від московитів, а москвини потерпіли від влади, яку самі ж виплекали.

Що цікаво: росіяни тікали від деспотичної держави, яку самі ж і збудували. Більше того – на нових землях "русскіе – бегуни і разбойнікі" (Бердяєв) знову будували те, від чого тікали.

Але для Шафарієвіча головне, що росіяни тікали від деспотії, отже, вони постраждали від неї. А коли постраждали, стверджує він, то концепція поневолення росіянами інших народів є неправильною. А, отже, неправильною є мета цих народів – звільнитися від російського колоніяльного рабства.

Шафарієвіч навмисне змішує поняття "вини" і "страждань". Це дає йому можливість продовжити свій "логічний" ряд. А "якщо не можна, – пише він, – перекласти вину за стан, що склався, на один народ, то треба визнати, що її якоюсь мірою розділяють усі. Така точка зору здається мені плідною...".

Справді, не можна перекласти на росіян вину за те, що вони вчинили. Ця вина лежить на них!

"Відмовившись від правильности уявлення про "колонізацію", – резонерствує Шафарієвіч, – потрібно наново переглянути концепцію "деколонізації". ...Необхідно звільнитися від певного штампу думки, що розрив з росіянами і створення власної держави для кожного народу спричиниться до автоматичного вирішення всіх його проблем".

Вживаючи слово "автоматично", Шафарієвіч намагається скомпромітувати саме прагнення народів жити свобідно у власній державі.

Зрозуміло, що "розрив з росіянами" в один момент не вирішить всіх тих проблем, які накопичилися за час їхнього панування. До того ж, розрив з ними не вирішить однієї з найболючіших проблем – не поверне закатованих ними... Але, вважає Іван Гель, відмежуватися від росіян необхідно, бо українці і росіяни – "дві цілком різні і взаємонесумісні нації", відносини між якими "носили і носять ворожий характер". Ясна річ, що ворожі нації не можуть гармонійно співіснувати в одній державі...

"Ви кажете про право націй на самовизначення, аж до відокремлення, – вступає в дискусію "син росіянки і юриста" В. Жіріновський. – То нехай цим правом скористаються всі нації, у тому числі й мільйони росіян, що населяють республіки. Уявляєте собі: всюди виникають суверенні російські держави... А якже інакше, як може бути незалежною та ж Литва чи Латвія, коли там мешкають десятки і сотні тисяч людей, що не бажають відокремлення?"

Прямолінійно, але чесно сказано: як можуть бути суверенними неросійські народи, коли на їхніх землях улаштувалися росіяни?!

Те саме раніше твердив і Іван Ільїн: "...Національно-територіяльне розмежування народів було справою одвічно безнадійною", "бо всі племена Росії кровно змішані і географічно перемішані одне з одним".

Цинічна постановка питання: тільки тому, що росіяни намагалися асимілювати, власне, розчинити в собі інші нації, фактично знищити їх, ці неросійські народи тепер не мають права на свою національну незалежність.

Ба більше! Російські великодержавники хочуть, щоб поневолені ними народи допомогли Росії сповнити її "історичну місію"!

Шафарієвіч пише: "Народи нашої країни згуртовані спільною історією... В багатьох відношеннях ми зараз знаходимося на історичному шляху незмірно далі, ніж багато інших народів, які ми звикли лише "наздоганяти"... Ми зараз здатні побачити і сказати світові те, що ніхто інший не в змозі. В цьому я вбачаю історичну місію тих народів, котрі населяли Росію, а нині – Советський Союз. Вони можуть вказати вихід з лябіринту, в якому зараз заблукало людство".

Яка примітивна демагогія! Не зумівши нічого доброго сказати світові впродовж усього свого існування, імперська "матушка-Рассєя" – калікувата й неохайна жебрачка, ще й тепер готова, спираючись на плечі поневолених нею народів, зіпнутися на свої трухляві кістяки і хрипко прогарчати світові своє вбоге "я". Підсліпувата, з вічно підбитим оком, у стоптаних ще в минулому столітті "лаптях", напівтвереза, з порожньою торбою за плечима, вона брудним пальцем указує цивілізованому світові, в якому напрямку треба рухатися.

Зрозуміло, що цивілізований світ не потребує порад цієї напівбожевільної каліки!

Але речники імперської "матушки" не вгамовуються. Ось той самий Шафарієвіч з награною наївністю запитує: "Чому, власне, вважати, що різні народи не можуть добровільно і для загального блага жити в межах однієї держави?.. Силою вони можуть стати, лише діючи разом, підпорядковуючи свою індивідуальність загалові". Як писав Ярослав Стецько, "матушка-Рассєя" знову "пригортає до себе "своїх многонаціональних рєбят".

Примітивним є те, що з усіх вартісних категорій для характеристики "переваг", які несе така спільнота, Шафарієвіч вибрав силу. Не вільний розвиток націй, не духовні ціниості, не матеріяльний добробут, а силу. Як типово це для психології російського великодержавника! Прагнення бути сильним, бути зверху, мати супротивників і конкурентів тільки підтоптаними є природнім для російського патріота, манія величі понад усе!

Відношення українців до російського прагнення володарювати і визначить значною мірою перспективу українсько-російських взаємин, а з нею і долю російської імперії зла.

ІСТОРІЯ РОСІЇ – це історія наїздів, воєн, загарбань, "аншлюсів", окупацій, інтервенцій, блокад, безцеремонного втручання у справи інших держав і народів. Щоправда, у лексиконі великодержавників ці терміни відсутні. "Московський імперіялізм не знає слів "завойовувати", "підбивати", "окуповувати". Він має свої власні терміни з цього самого змісту: "воз'єднувати, "визволяти", "допомагати", "дружити", "зближувати", "зливати", "розбудовувати" і т. п.".

Усі свої потенції росіяни спрямовували не на організацію внутрішнього життя, а назовні – на завоювання все нових та нових "исконно русскіх зємєль". Екстенсивний розвиток є характерним для імперських націй. Коли ж усі

потенції вичерпуються, то прискорюються деґрадаційні процеси, наступає дезінтеґрація нації. Ми є свідками того, що російський народ, не завершивши свого формування, крокує стезею зникнення. Г. Федотов навіть стверджує, що "її (Росії – Р. К.) національний шлях трагічно обірвався понад два віки тому". Може, й так...

Росіяни поглинули безліч народностей, внаслідок чого ті припинили своє національне буття. Ці народності стали жертвами російської експансії. Але процес асиміляції не є однобічним процесом. Розчиняючи в собі неросійські народності, росіяни-"мандрівники" самі розчинилися в них. Г. Федотова вражала легкість, з якою "русскіе" втрачають притаманні собі риси. "...Розчинитися в чужоземній стихії, – з болем писав він, – без боротьби, без вигуку, мовчки втопитися, ніби з каменем на шиї!" Такі тенденції, на думку Федотова, "грізно попереджають про майбутнє".

Асимілювавши якийсь народ, росіяни вчиняють "злочин не тільки проти цього окремого народу, а й проти людства, що втрачає можливість користуватися його унікальними здобутками". В той же час вони виносять вирок собі, бо непомітно розчиняються в цьому народові.

"Вільне розселення" бездомних кочівників, зречення своєї етнічної території, де тільки може сформуватися і досягти розквіту нація, надзвичайна схильність до змішаних шлюбів, винищення чоловіків у безперервних війнах і спричинилося до катастрофи самих росіян. "...Уподібнювальна сила російського народу, що перетворює у свою плоть і кров чужоземців, з якими входить у дотичність або зіткнення", завдала смертельного удару по самих росіянах. Врешті-решт вони не витримали страшного етнічного удару з десятками народностей. Тому й правдиво буде сьогодні говорити не про російський народ, а про безнаціональне російськомовне населення. Влучно висвітлила проблему російська приказка: "Папа – турок, мама – грєк, а я русскій чєловєк".

Те, що раніше трактувалося російськими патріотами, як розвій російського народу, виявилося націєруйнівним. Ці націєруйнівні процеси вже безповоротні. Тому й виникла рішуча проблема терміново створювати теорію-міт про російський народ, як про поліетнос. Термін "росіянин" почав використовуватися як поняття, що включає в себе всі національності, що замешкали в РСФСР (в тому числі й українців). Такі маніпуляції, можна навіть сказати, ідеологічне шахрайство, є логічним результатом політики, яка найбільш повно відповідала сутиості російського народу – жити не окремішнім, а змішувальним, асиміляторським, націєзнищувальним життям.

Риси, які росіяни успадкували від татаро-монголів, – великодержавність, екстенсивність розвитку, висока здатність асимілювати і бути асимільованими; колективізм, войовничість, непоцінування свого і чужого життя – стали смертельними, як для "малих" народів, так і для самих росіян.

МОСКОВІЯ-РОСІЯ прийшла в цей світ з мечем. Поневолюючи народи, вона нищила власні людські ресурси: вбитих замінювали представники поневолених націй, або ж "полукровкі". Етнічний склад російського загалу значною мірою змінювався щовіку. Він залежав від того, з ким воювала Московія-Росія, як довго велися воєнні дії, які землі захоплено.

За підрахунками генерала А. Куропаткіна, які він виклав у меморандумі цареві в 1900 році, "впродовж XIII і XIX ст. ст. Росія мала 128 воєнних років і 72 роки миру. З цих 128-ми років війни п'ять припадало на оборонні, все інше – війни завойовницькі".

Можна уявити, яких демографічних змін зазнала Росія у XVIII--XIX століттях!

...Росія прийшла в цей світ поневолювати. Саме в цьому і полягала її "історична місія". Саме тому конфлікт між Україною і Росією "був засадничої натури, яка виключала компроміси, лише вимагала боротьби, з перспективою знищення однієї сторони або другої як політичного чинника східної Европи". Правдиво писав "Київський вісник": "Справа стоїть так: вона має скінчитися чиєюсь катастрофою, нашою або ненашою".

Понад трьохсотлітня історія українсько-російського спілкування привела до того, що "як політичний чинник східної Европи" зникла Україна. Перефразовуючи роздуми Бердяєва про російсько-німецькі взаємини, можна сказати: давно вже росіяни проникли в Україну, зросійщили українську державність і культуру, керували тілом і душею України. Український народ майже готовий був змиритися з тим, що управляти ним можуть тільки росіяни. І потрібна була світова катастрофа, щоб українці, врешті, усвідомили себе великою державною нацією, позбавилися пасивности, розбурхали велетенські сили й повстали проти поневолювача.

Цими катастрофами були перша і друга світові війни.

Нині, в час розпаду російської імперії, наступає чергова світова катастрофа -- крах імперії -- остання для Росії і життєстверджувальна для неросійських народів, які починають усвідомлювати себе як нації. У російськомовного загалу один шлях -- стати меншиною в новопосталих державах і остаточно розчинитися в колись поневолених народах. Хто прийшов асимілювати, той від асиміляції й зникне.

("Нескорена нація")

1945 — 1995

Олег Гринів

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА АРМІЯ В КОНТЕКСТІ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ

Історія Української Національної Армії відноситься до тих сторінок Другої світової війни, які до цього часу на рідних землях залишаються "білою плямою". Було б неправильно відносити її до "чорних плям", цебто до подій, які фальшувались заідеологізованою совєтською історіографією, бо історія УНА не перекручувалась, а замовчувалась, заховувалась за семи печатями. Для цього були причини, зумовлені конкретно-історичними обставинами.

По-перше, нещаслива доля УНА давала для цього підстави. Не можна не погодитись з такими міркуваннями Костя Паньківського: "Політичні керівники кожної нації відповідають, відколи існує світ, за те, що роблять, за свою політику. Успіхи роблять їх великими і славними, а невдачі відсувають в тінь, а дуже часто ставлять під суд як національних зрадників. Політичний провідник не може втекти від свого минулого або звільниться від відповідальности, а мусить бути готовим на громадський суд". Тривіяльна істина висловлена в думці, що переможців не судять, прямо підходить до порушеної проблеми. Переможці в Другій світовій війні натягали її історію на свій копил, не зустрічали упродовж тривалого часу заперечень.

По-друге, трагічні події у битві під Бродами спричинились до того, що Дивізія "Галичина" опинилась далеко за межами батьківщини. УНА як формація завершальних тижнів війни не змогла проявитись, аби вкарбуватись у пам'яті тогочасного й майбутніх українських поколінь. Художня й наукова література, мемуаристика і періодика, що з'явились на чужині, в часи тоталітарного режиму до вітчизняного читача не доходили.

По-третє, навіть у західноукраїнському реґіоні відомості про Дивізію були в ліпшому разі фраґментарні. Героїка Української Повстанської Армії заполонила пам'ять боротьби за волю України у поколінь повоєнного часу. Цьому сприяла насамперед пісенна народна творчість, що зберігалась у народі, незважаючи на більшовицький терор, перекази живих учасників боротьби. Як не дивно, широка пропаґандистська кампанія проти УПА нерідко мала протилежний ефект, пробуджуючи зацікавлення серед населення. Трактування більшовицькою окупаційною владою національно-визвольної боротьби в сорокових і напочатку п'ятдесятих років як "бандерівської" зумовило те, що інші сили в цій боротьбі занурювались у води Лети.

Нарешті, по-четверте, гітлерівські окупанти нічим не поступались перед більшовиками за своєю жорстокістю, тому будь-який зв'язок з німецькими військами посилював упереджене ставлення до тих політичних сил, які розглядали його як тактичний хід. Ще й нині такий зв'язок, на думку деяких

політиків і вчених, оцінюється лише неґативно, хоч час бере своє – і відбувається переоцінка подій п'ятдесятирічної давнини.

Безумовно, процес переоцінки не простий. Не одне покоління українців вивчало історію свого народу як деякі дрібні епізоди в історії Росії. Доконечність очищення української історії від чужих намулів стикається з немалими труднощами. Якщо попереднім століттям присвячені фундаментальні праці визначних істориків, то на XX столітті мимоволі навіть у сумлінних істориків певні політичні симпатії давались взнаки. Щоправда, останні роки обнадіюють, бо до вітчизняного читача почала надходити різноманітна література про історію Дивізії "Галичина".

Спроба показати місце Дивізії в контексті української історії Другої світової війни зроблена в плятформі національно-патріотичного бльоку Львівщини "Україна й українці у Другій світовій війні. В ній зазначається: "При оцінці Дивізії "Галичина" треба брати до уваги принаймні три арґументи: спільні воєнні дії з німецькими військами проти більшовицьких окупантів розглядалися не як стратегічне, а як тактичне завдання для українців; воєнна ситуація диктувала вибір, тому організатори Дивізії намагались спрямувати військову боротьбу проти московсько-більшовицьких окупантів, репресивна діяльність яких вже відверто виявилась на "визволених" ними українських землях; зваження різних варіянтів подальшого ходу війни й намагання створити зародок національної армії за прикладом військових формувань Українських Січових Стрільців у роки Першої світової війни, що стали основою армії ЗУНР".

Обґрунтовуючи далі таку позицію, плятформа вказує: "Не будемо нехтувати й тим, що на боці німців проти більшовицьких окупантів і їх режиму воювали не лише українці, а й інші народи, які перед війною карались у більшовицькому тоталітарному ярмі. Не були винятком і росіяни, які створили Російську Визвольну Армію (РОА). Нарешті, в боротьбі проти західноевропейського імперіялізму народи африканських і азіятських країн теж не відкидали співробітництва з тодішньою Німеччиною". До речі, останні ніколи не таврувались більшовицькою пропаґандою.

Коли маємо справу з історією, то не маємо права забувати її світоглядної функції. Історія УНА буде писатись інакше німцем, ніж українцем, інакше англійцем, ніж росіянином і т. д. Коли цю історію пише українець, то він неодмінно керується національною ідеєю та конкретно-історичними умовами її реалізації. Наукова об'єктивність не може підмінюватись партійною тенденційністю.

Партійна тенденційність не спрямовується на пошуки правди, а на оправдання якоїсь певної позиції. Звичайно, така політика перефарбовує минуле, а не дає компасу для майбутнього. Генерал Павло Шандрук у тяжкі повоєнні часи писав: ... Минуле є наукою для майбутнього. Тим більше, що тепер те майбутнє закрите тяжкими хмарами непроглядних політичних перспектив, затьмарюваних цілево біжучою штучно створюваною дійсністю. Чи на довгі роки? Здається, що єдиною зіркою в тих хмарах туману могло б бути бажання знайти досить сили всенаціональної волі, принаймні в провідних колах, до поєднання зусиль на основі взаємного пошанування, з метою

бодай приготувати ґрунт для реалізації своїх політико-національних прагнень". Гадаю, що такий приклад дає вже згадана плятформа Українського національно-патріотичного бльоку Львівщини, яка націлена "до поєднання зусиль на основі взаємного пошанування" учасників війни різних політичних орієнтацій. Та нема сумніву, що на таке пошанування ніколи не підуть ті, хто штучно прирівняний до ветеранів війни, насамперед енкаведистські злочинці. Та з ними й не треба прагнути "взаємного пошанування", бо їхні злочини не можуть мати терміну давности.

Підхід до Дивізії "Галичина" на основі національної ідеї в конкретно-історичних умовах Другої світової війни констатує протилежний підхід намірів німецького командування й українського громадянства, протилежність національних інтересів. Німці були зацікавлені в тому, щоби, по-перше, залучити до боротьби проти більшовицьких військ українське населення, яке переконалось у злочинності нацистського режиму, і, по-друге, за словами генерала П. Шандрука, "відтягнути українську масу від засилення УПА до їм підпорядкованої дивізії". Отже, німці мали на меті створити з українців нову німецьку дивізію.

Українські провідні діячі, які підтримали створення Дивізії, дивились на неї як на українську формацію, ядро вишколеного національного війська. Основна мета цього війська була тотожна меті Української Повстанської Армії: здобуття незалежної Української держави. Дивізійники прагнули взаємних дій з повстанцями, що проявилось у подіях, пов'язаних з Бродівською операцією. Після трагедії під Бродами частина дивізійників перейшла до Української Повстанської Армії й воювала в її рядах. Вже тепер ця кількість набагато перевищує показники, прийняті в сорокові роки. Отже, для протиставлення Дивізії "Галичина" й Української Повстанської Армії нема підстав. Конкретно-історична дійсність спростовує тенденційний погляд на дивізійників як коляборантів.

Хоч Дивізія формувалась у Галичині й називалась галицькою, вона не була реґіональною вже з самого свого народження. Звичайно, основну її частину становила українська молодь з Галичини. Але поряд з нею до Дивізії зголошувались колишні вояки Армії УНР і УГА, а також полонені українці-червоноармійці. Взаємини між українцями з Галичини й Наддніпрянщини інколи загострювались, бо імперіялістичний принцип "поділяй і пануй", яким керувались наші вороги давав про себе знати, хоч загострень можна було уникнути при толерантності й терпеливості з боку українських старшин. У такому руслі розглядалось питання про взаємини українців у Декларації Українського Національного Комітету від 17 березня 1945 року. В ній наголошувалось: "Чужі, довголітні кордони, що лежали поміж поодинокими українськими землями, витворили різниці в думках і діянні. Це мусить зникнути у спільному марші до спільної цілі. Український Національний Комітет хоче прискорити цей процес об'єднання українських душ не тільки в широкозакроєній виховній акції, але теж українським соборницьким підходом до кожної справи".

УНК претендував на право екстериторіяльної репрезентації тих майже чотирьох мільйонів, за німецькою статистикою, українців, що залишились на

контрольованій німецькою владою території. Серед них налічувалось 220 тисяч вояків і 3,7 млн. робітників, які були вивезені з України. У згаданій Декларації від 17 березня 1945 року УНК зобов'язувався "виконувати свої обов'язки на користь українського громадянства якнайкраще" і нічого не згадував про взаємини з німцями.

У Декларації УНК від 17 березня 1945 року йшлось про "організацію Української Національної Армії, що має відновити збройну боротьбу за українську державність. Українська Національна Армія, в українській уніформі, під освяченими попередньою боротьбою національними прапорами, з власним українським командуванням, буде стояти під ідеологічно-політичним проводом Українського Національного Комітету". Звичайно, сама ідея не викликає заперечень. Однак мусимо зважити, що конкретно-історична ситуація не дозволяла забувати того, що на рідних землях вже два з половиною роки велась боротьба за українську державність. Українська Повстанська Армія діяла під проводом Української Головної Визвольної Ради, що складалась з представників усіх українських земель і різних політичних переконань. Безпосереднє керівництво цією боротьбою здійснював Генеральний Секретаріят УГВР, який очолював головний командир УПА генерал Роман Шухевич-Чупринка. Універсал УГВР проголошував: "Щоб об'єднати всі національно-визвольні сили українського народу, щоб з одного центру керувати його визвольною боротьбою, щоб перед зовнішнім світом репрезентувати його політичну волю та щоб протиставитися спробам ворогів української держави розбивати єдиний самостійницький український фронт, створилася Українська Головна Визвольна Рада".

УГВР виникла на рідних землях, а УНК постав "з волі українського громадянства, що перебуває в Німеччині та в союзних з нею країнах". Німецький уряд визнав УНК за "єдиного представника українського народу". Водночас УНК не міг не зважати на існування в екзилі Уряду УНР. Призначення генерала Павла Шандрука набувало леґітимности тому, що виходило від Президента УНР А. Лівицького.

Як би склались взаємини УНК і УГВР, УНА і УПА при інших наслідках війни, залежало від цілого ряду чинників. Та в інтересах національно-визвольної боротьби була доконечною їх єдність.

УНК зайняв принципову позицію щодо "Комітета Освобождєнія Народов Россії", в якому була українська секція, що складалася з малоросів. Нема сумнівів, що підпорядкування УНК власовському КОНР мало би трагічні наслідки для вояків УНА після поразки Німеччини в Другій світовій війні, бо дала би більшовикам у руки козир для звинувачення УНА в коляборантстві.

На щастя, доля УНА склалась інакше. Генерал П. Шандрук категорично відмовився від підпорядкування УНА російському генералові Власову, а виступив за взаємини на засадах рівноправности. Для части українських дивізійників треба наголосити, що вони ніколи не воювали проти альянтів, а лише проти більшовиків та їх союзників чи комуністичних партизанів. Така боротьба не заплямувала одностроїв наших земляків. Навпаки, вони спрямували свої удари проти тих сил, які упродовж цілих повоєнних

десятиліть вели "холодну війну" проти західних демократичних держав і встановили жорстокий терористичний режим на землях, окупованих більшовицькою Москвою. Нарешті, Дивізія "Галичина" ніколи не належала до есесівських підрозділів, а її вояки не носили есесівських відзнак.

Творення Української Національної Армії мало не тільки моральне значення. У присязі вояків УНА проголошувалось: "Присягаю Всемогучому Богові перед Святою Його Євангелією та Животворящим Хрестом, не шкодуючи ні життя, ні здоров'я, скрізь та повсякчас під Українським Національним Прапором боротися зі зброєю в руках за свій Народ і свою Батьківщину – Україну". В цьому не було розбіжностей з присягою вояків УПА, яку затвердила УГВР. Вже текст присяги вояків УНА засвідчує, що йшлось про створення української армії, яка за своєю метою не відрізнялась від УПА, що діяла на рідних землях. Доконечність такої армії зумовлювалась оцінкою тогочасної ситуації. Вона віддзеркалена у Відозві УНК до українського громадянства від 8 квітня 1945 року, в якій наголошувалось, "що поворот на Рідну землю є можливий тільки зі зброєю в руках, що добровільно ворог з нашої землі не уступить".

Після того, коли почала творитись Українська Національна Армія, можна твердити, що українці заманіфестували свою військову самостійність, цебто навіть на підконтрольних німцями землях перетворюються з об'єкта чужої політики в суб'єкт політики національної. Генерал П. Шандрук плянував сконцентрувати всі частини УНА в Австрії, де вже була кол. Дивізія "Галичина", перетворена в 1-шу УД. Відразу розпочалось формування 2-ої Української Дивізії (спочатку під назвою Протипанцирної Бриґади), якою командував полковник Дяченко. Лише за 10 днів була створена Бриґада Особливого Призначення (парашутна) на чолі з отаманом Т. Бульбою-Боровцем. Бриґада Вільного Козацтва полковника Терещенка сама зголосилась до УНА. Таке ж прохання висловив і командир 281-ої запасної бриґади полковник Ф. Гудима. Ця бриґада стояла в Данії. Про своє бажання влитись до УНА заявили 2 полки в Бельгії та Голляндії. Окрім того, ген. П. Шандрук залучив до новоствореної армії протилетунські батареї, що складались з українського юнацтва. Потенціяльно УНА мала шанси стати потужною силою.

Коли ж говорити про реальні наслідки, то треба згадати слова генерала П. Шандрука з листа до єпископа Івана Бучка від 20 червня 1945 року. "Головним своїм завданням, – писав генерал, – я мав випровадити дивізію з фронту протибольшевицького, щоб урятувати перед нещастям передачі людей большевикам у випадку капітуляції Німеччини. Це мені, мимо всіх труднощів, які ставили німці не так через злу волю, як через свій побут до останньої хвилини, вдалося. Дивізія майже без втрат у людях, хоч втратила всі обози, була перепроваджена на час на територію, окуповану англійцями та американцями...". Ставлення альянтів до наших вояків – це найвагоміший арґумент на користь того, що вони гідно перейшли тяжкими дорогами Другої світової війни і не причетні до злочинних дій гітлерівців.

Олег Лисяк

МИ ПРИСЯГАЛИ УКРАЇНІ

Спогад

О Україно, о люба ненько
Тобі вірненько присягнем.
(Вояцька пісня)

Був квітень 1945 року. Війна вже кінчалася, хоч завзяті бої нашої Дивізії були в повному розгарі в Штірії на відтинку Фельдбах – Ґляйхенберґ – Штраден. Сов'єтська армія саме прорвала німецький фронт в Мадярщині і вдарила на Австрію. Нашу Диві-зію поспішно пересунено із Словенії з околиць Марібора, де вона прочищувала терен від тітовських партизан, з завданням щоб вона, в рамах 2-ої Армії 1-го кавале-рійського корпусу, протинасту-пом стримала совєтський наступ на відтинку Штраден – Гляйхенберґ – Фельдбах. У завзятих боях від початку квітня, остаточно лінія фронту устійнилася на цій лінії з доволі важкими нашими втратами.

Зайняте важкими фронтовими діями вояцтво Дивізії, нічого, або майже нічого, не зняло про переговори між українськими політичними чинниками і німцями, про створення Українського Національного Комітету і визнання Української Національної Армії і що згідно з цими договореннями головою цього Комітету став Генерал Павло Шандрук. Згідно з наказом ч. 8 Української Народної Республіки за 15 березня, Генерала Павла Шандрука назначено командуючим Українською Національною Армією (УНА).

(Щойно багатьма роками пізніше я довідався з тексту наказу Уряду УНР ч. 64 з 14 травня 1968 р. що: "Стверджується, що Українська Національна Армія, як окрема військова одиниця введена з днем 15 березня 1945 р. до складу Війська Української Народної Республіки). Але, по правді, ми на фронті в тому часі про це все не знали.

Десь в половині квітня з'явився в нашій кватирі звітодавців, в селі Марієндорф під фронтом, о. д-р Іван Гриньох, який разом з генералом

Шандруком добився з трудом до Дивізії. Він розказав нам про становище і дав нам деякі вказівки і доручення, як своїм знайомим по іншій, неофіційній лінії.

Виконуючи доручення о. д-ра Гриньоха, я почав відвідувати поодинокі фронтові частини, побував двічі в обложеному замку Ґляйхенберґ, раз з моїм приятелем з-перед дивізійних часів, пор. Богданом Підгайним; тоді замком володів пор. В. Козак (з замку я виніс під час совєтського обстрілу мідяну старовинну ікону св. Миколая і тепер вона спочиває в архіві Української Католицької Філядельфійської Митрополії); побував на нараді наших старшин запасного полку, де був тоді пор. М. Малецький; був у фюзилерів Гуляка, був у Богдана Бігуса, був у Герасимовича, відвідав мого колеґу з Карпатського Лещетарського Клюбу – Романа Гавриляка, побував в "Асика", Тараса Чмоли, який зі своєю сотнею стояв на віддалі кількадесяти метрів (через сад) від совєтів – всюди розказував все те, що знав, і радив, що робити, згідно із вказівками о. д-ра Гриньоха. Прийшло тоді теж до Богдана Підгайного доручення від Миколи Лебедя ("Рубана"), яке приніс кол. полковник УПА "Гуцул" (Іван Бутковський), щоби роззброїти німецький командний склад Дивізії і пробиватися до Адріятику і там чекати на англійців, що, очевидно було вже неможливе, бо ми були на самому фронті між німецькими частинами 2-ої Армії...

В міжчасі прибув з Фелькермаркту з запасного полку ген. Шандрук до команди Дивізії, віднайшов нашу "звітодавчу" кватиру і перебув з нами дві ночі в баворській хаті в Марієндорфі, де спав на одинокому ліжку, а ми, як звичайно, на долівці. Він розповів мені доволі багато про останні події, як також про своє минуле, показував документи з часів контрактової служби в польській армії тощо. Генерал привіз з собою український прапор і нові відзнаки на наші шапки – тризубці. Протягом кількох днів генерал відвідував різні наші фронтові частини у їх становищах, що викликувало велике піднесення у вояків, бо ж ген. Фрайтаґ від часу Бродів фронту не відвідував, командуючи з свойого мешкального вагона. А в міжчасі бої йшли далі, зокрема за Ґляйхенберґ і Штраден.

Котрогось дня, мене повідомили, що Дивізія має остаточно перейти під українське командування, чого видимим знаком мала бути урочиста присяга нашого воящтва на вірність Україні. Це сталося 25-го квітня, не цілі два тижні перед закінченням війни, 8-го травня 1945.

Очевидно, що я був при тому, це ж обов'язок звітодавця і що запам'ятав, постараюся розказати.

Пам'ятаю – на відкритій галявині було збудоване мале підвищення-мовниця, оточене відкритим "карре" двох чи трьох сотень 30-го полку. Посередині уставлено два ґратомети дулами звернені до себе, а біля них у вихідних уніформах, в шоломах і при короткій зброї, станули два старшини з 29-го і з 31-го полку, хор. Роман Гавриляк і хор. Роман Припхан. Біля них станув ген. Шандрук. Капелян Дивізії, пор. о. Михайло Левенець провів присягу, яку з піднесеними правицями повторювали за ним усі присутні, текст якої був:

"Присягаю Всемогучому Богові перед Святою Його Євангелією та Животворящим Хрестом, не шкодуючи ні життя ні здоров'я, скрізь та

повсякчасно під Українським Національним Прапором боротися зі зброєю в руках за свій Нарід і свою Батьківщину Україну. Свідомий великої відповідальности, присягаю як вояк Українського Національного Війська виконувати всі накази своїх начальників слухняно і беззастережно, а службові доручення тримати в таємниці. Так нехай мені в цьому допоможе Бог і Пречиста Мати".

Після проведення присяги о. капелян Дивізії пор. М. Левенець виголосив коротку проповідь про значення присяги для всіх християн. Зчерги з мовниці коротко говорив генерал Шандрук про конечність втримання наших традицій в боротьбі за незалежність України.

Після присяги відбувся перед генералом і його почтом, (в якому, оскільки пам'ятаю були сот. Макарушка, ад'ютант генерала хор. Роман Цьолко та німецькі старшини – Вехтер, д-р Арльт і ще дехто (ген. Фрайтаґ не прийшов на урочистість присяги) перегляд-дефіляда сотень, які брали участь в присязі. Дефілюючі відділи маршували новоуведеним маршовим парадним кроком з руками притисненими до стегон (без вимахів рук), а генерал Шандрук салютував своїх вояків підносячи правицю до дашка шапки, на якій красувався тризуб. Не пам'ятаю, як салютували німці.

Я весь час стояв на невеликому горбку-шкарпі разом з недавно пізнаним сином полковника Дяченка Петром, який з "Волинським Леґіоном" прибув до Дивізії. До речі, волиняки виявилися знаменитими боєвиками, відважними вояками. Німці однак не довіряли Леґіонові, розділили їх по сотнях, а їх "неофіційного" коменданта "Ворона" розстріляли.

Взагалі, не зважаючи на всі домовлення і зміни, німці назагал поводилися "по-давньому", якби нічого не змінилося.

Доказом може бути це, що стрінуло мене з боку д-ра Фріца Арльта, який же ж був при всіх переговорах і прибув в почті генерала Шандрука до Дивізії; коли я виконуючи мої звітодавчі обов'язки приступив з нотатником в руці до "генеральської" групи, щоб дізнатися про прізвища присутніх в групі і їх записати, як частину мого звіту, який я мав намір написати, д-р Арльт підійшов до мене і гостро сказав: "Але про це все, що тут було, звітодавче, ви не смієте писати!"

Ну, що ж така була їхня, німецька настанова, не зважаючи на всі домовлення. Так, я тоді цього не записав і не написав, бо війна скінчилася за пару днів. Все таки вийшла в Маріборі наша дивізійна газета з фотомонтажем з цієї події. Але так, чи інакше ми, вояцтво Дивізії, того пам'ятного дня 25-го квітня 1945 року, могли виконати мрію наших мрій, яку висловила пісня ще мабуть з часів Першої світової війни: "О Україно, о люба ненько, Тобі вірненько присягнем".

з цієї присяги нас, вояків Української Національної Армії – ніхто не звільнив!

ВІДЗНАЧЕННЯ 50-РІЧЧЯ УНА В ТОРОНТО

За старанням Управн Станиці Братства 1 УД УНА відмічено 50-у річницю створення Української Національної Армії святковим вечором, 13-го травня 1995 р. у приміщенні Інституту св. Володимира. Справа УНА довший час була або мало, або зовсім незнана не лиш серед широкого загалу громадянства, але навіть і серед самих дивізійників, бо вони в той час 1945 року були в жорстоких боях з більшовиками в Австрії. Тільки підрозділи 30-го полку, що був на відпочинку, та представники усіх інших частин Дивізії змогли взяти участь у церемонії зложення присяги на вірність українському народові. Тим актом відбулося формальне включення Дивізії до Української Національної Армії.

Владика Ізидор Борецький з д-ром Мирославом Малецьким, головою Головної Управи Братства.

Управа Станиці приготовила програмку Вечора, в якій уміщено коротку суттєву інформацію про творення УНА, її творців і знімки її командирів: генералів Павла Шандрука, Михайла Крата і Петра Дяченка.

Учасників у вечорі було понад 200 осіб, а між ними владики Української Католицької Церкви Ізидор Борецький і Роман Даниляк, від Православної Церкви – владика Юрій Каліщук, генерал Збройних Сил Канади генерал-бриґадир Ізидор Попович, генеральний консул України Олександер

Марія Шкамбара - голова КУК, д-р Остап Сокольський - головний промовець, ген. Ізидор Попович - почесний гість.

Владика Юрій Каліщук, Олександер Соботович - генеральний консул України в Торонті з дружиною Оленою.

Соботович з дружиною Оленою, д-р Мирослав Малецький – голова Головної Управи Братства кол. вояків 1-ої УД УНА, військовий аташе України полк. Микола Різун, його заступник полк. Іван Селюк і 4 старшини Української Армії: підполк. Іван Плиско, підполк. Сергій Авершин, підполк. Сергій Шевців, майор Вадим Павлюк; голова Провінційної Ради Комітету Українців Канади д-р Євген Рослицький, голова Торонтонського Відділу Комітету Українців Канади пані Марія Шкамбара, сот. Володимир Молодецький – секретар Ради Українських Комбатанських Організацій, представниці жіночого відділу КУК пані Дарія Темник і пані Степанія Жовнір-Колос, духовні отці, представники ветеранських організацій: Української Стрілецької Громади, Товариства кол. вояків УПА, Об'єднання кол. вояків УПА, Братства Карпатських Січовиків та громадських організацій: УНО, ЛУК, СТ "Україна" і Станиць Братства Гамільтону і Оттави. Усіх їх представив і привітав господар Вечора Лев Бабій. Вечір відкрив голова Станиці Петро Дем'янюк, ствердивши, що "актом проголошення УНА 17 березня 1945 р. ми, дивізійники, стали її вояками і присягли Україні. Хоча в серцях ми завжди були вірні українському народові, нам довелось довго ждати цього моменту, щоб офіційно задеклярувати вірність Україні. Для нас це була радісна подія, бо з тим днем ми підпорядкувались українському командуванню, очоленому генералом Павлом Шандруком. Тим актом ми заявили нашу готовість боротися виключно під українським прапором за права і свободу нашого народу і за незалежну українську державу".

Хоча наш почесний гість генерал Ізидор Попович належить до повоєнного покоління і виростав на чужині, але серце в нього українське, він ознайомлений обставинами і історією творення Дивізії. У свойому слові він ствердив, що в обставинах війни українська молодь не мала вибору, тільки вступати до УПА або до Дивізії, щоб не попасти у червону армію. УПА не була спроможна охопити всю молодь; залишилась Дивізія, в лавах якої можна було здобути потрібний вишкіл.

Владика Роман Даниляк з тріо "Срібний перезвін" з України.

Військовий аташе України до Канади полк. Микола Різун висловив признання усім воякам, що боролись за добро свого народу і незалежну державу. Від імені української амбасади зложив Дивізійному Братству признання і вручив грамоту подяки за пожертву на купно приміщень для амбасади.

Д-р Остап Сокольський виголосив головну доповідь в якій подав історію творення УНА та перетворення Дивізії "Галичина" на 1-у УД УНА. До листопаду 1944 р. нацистський уряд уникав навіть назви "український , – а тепер погодився на назву Українська Армія і на присягу, в якій кажеться: "...не шкодуючи життя, скрізь та повсякчас зі зброєю в руках боротися за свій народ і свою батьківщину Україну". Погодились на наш прапор, відзнаки, командування і інше. Усе те кожний з нас носив у своїому серці, як згадав у слові відкриття голова Станиці Петро Дем'янюк: тепер можна це виявляти і в Україні. Тим актом Дивізія "Галичина" закінчила війну вже як 1-ша УД УНА.

Закінчено Вечір виступом тріо "Срібний Передзвін" з Івано-Франківська – три красуні, граючи на бандурах, відспівали три гарні пісні. Після молитви подяки присутні відспівали "Ще не вмерла Україна".

Світлини Євгена Логази **Іван Падик**

Привіт президії секретаріяту Світового Конгресу Українців

Преосвященні владики, всечесні отці, пане генерале, старшини української армії, представники суспільно-громадських і ветеранських організацій, ветерани Другої світової війни, шановні гості!

Мені сьогодні припала честь привітати Вас усіх, а зокрема організаторів цієї нашої зустрічі від імени Президії Секретаріяту Світового Конґресу Українців.

50 років тому, тобто напередодні закінчення Другої світової війни, заходами українських політичних чинників був створений Україиський Національний Комітет, а впарі з тим й Українська Національна Армія, на чолі з головиокомандуючим генералом Павлом Шандруком, визначним старшиною Дієвої Армії УНР, а потім конкрактовим старшиною польської

Армії. Українська Національна Армія складалася з дивізії "Галичина", як 1-ої української та протипанцерної бриґади "Вільна Україна", під командуванням полк. Армії УНР Петра Дяченка.

З хвилиною створення УНА під кінець березня 1945 р., на чолі з ген. Шандруком, який провів святочну присягу на вірність українському народові й Україні, що мало великий моральний вплив на вояцтво, бо саме тоді більшовики зміцнили свою пропаґанду на фронтових відтинках дивізії. Сталося те, чого українська молодь прагнула від перших днів німецько-совєтської війни. Створення Української Національної Армії напередодні закінчення війни мало символічне і практичне значення в тому, що вояки обидвох згаданих формацій номінально перестали бути вояками німецької армії і здавали зброю як вояки Української Національної Армії не своїм ворогам, а британцям та американцям. Зложивши вогнепальну зброю й опинившись на заході, поза сферою безпосередніх впливів СССР, вояки УНА не заперестали боротьби з окупантом України, а продовжували її, протидіючи большевицькій пропаґанді про щасливе і радісне життя та процвітання української культури й мови у т. зв. "суверенній" Українській РСР.

В Совєтській Армії, що стояла на другому боці фронту, перебували не з власної волі також мільйони української молоді й гинули "за Сталіна, за родіну" і перемогли, але на довшу мету програли, бо ще на їхніх очах совєтська імперія, імперія зла, в 1991 р. розвалилась. На жаль, перемога Совєтської Армії, яку так шумно відзначали кілька днів тому в Москві, не була перемогою українського народу, помимо мільйонових жертв у людях та тотального знищення країни, вона не принесла Україні та її народові свободи, тільки страждання, тюрми, концтабори, заслання, насильну русифікацію, нищення українських історичних пам'яток, а вкінці ще й затруєння води, землі, повітря, а все те на благо совєтсько-російської імперії.

Українська Національна Армія, під командуванням ген. Шандрука, програла, але на довшу мету виграла, бо сьогодні на сході Европи вже існує незалежна держава Україна, яка була основною ціллю кожного із тих, які брали зброю до рук для боротьби з московсько-більшовицьким імперіялізмом. Не може бути сумніву, що в тому є деяка заслуга й Української Національної Армії, яка творила одну із ланок у боротьбі за державність. Багатьом учасникам тих буремних днів Провидіння дозволило дочекатися того моменту, що ідеал, за який вони ризикували своїм життям, здійснився: Україна стала незалежною державою.

Президія Секретаріяту СКУ вітає всіх присутніх і неприсутніх ветеранів 2-ої світової війни взагалі, а зокрема колишніх воїнів УНАрмії, і клонить свої голови перед пам'яттю творців УНА: ген. Павла Шандрука, проф. Володимира Кубійовича та командирів – ген. Михайла Крата й полк. Петра Дяченка, та всіх старшин і вояків, які відійшли від нас на вічний спочинок, пройшовши свій шлях гідно і з честю. Слава їм, слава Україні!

Василь Верига
заступник президента СКУ

Слово військового аташе полковника Миколи Різуна на бенкеті з нагоди відзначення 50-річчя УНА в Торонті 13-го травня 1995 р.

Шановний пане генерале!
Шановні вояки Української Національної Армії!
Шановні пані і панове, брати і сестри!

Перш за все я хочу привітати Вас від імені посла України в Канаді. Ми з полковником І. Селюком і 4 офіцерами ЗСУкраїни щиро вдячні Вам за запрошення на відзначення 50-ліття створення Української Національної Армії.

Полковник Микола Різун

Серед багатьох тем новітньої історії України визначне місце займає тема про внесок українського народу в перемогу народів антигітлерівської коаліції над фашизмом у другій світовій війні і боротьбу великої частини України проти більшовицької Росії. Драматизм і героїзм народу України очевидний і безперечний. Він не минув і вояків 1-ої Дивізії УНА.

Що і казати. Доля України, періоду другої світової війни, складалась так, що до найвищої національної цілі – до створення Незалежної і Соборної України – довелось іти з різних боків.

Так сталось, що народ України був розділений. Більшовицька Росія, яка на той час створила могутній Радянський Союз, підкорила і зуміла силою і гнучкою, здебільше оманливою, ідеологією і практикою, приєднати до своєї імперії велику частину східноевропейських територій, включно з територіями українських земель часів Київської Русі. Звичайно, що для свідомих синів і дочок України це не було спасінням, але й відомо те, що в плянах фашистської Німеччини не було відродження етнічної і соборної України. Можна пригадати слова рейхсмаршала Ґерінґа в бесіді з американським дипломатом Мессершмідтом: "Нас більш за все і перш за все цікавить Україна", а один із основних ідеологів нацистів Розенберґ у 1933 році заявив: "Родюча багата Україна повинна стати німецькою колонією, територією заселеною німецькими сім'ями з Західної Німеччини і Саксонії".

Жорстокі сталінські репресії проти "неугодних" комуністичному режимові людей, і висилки сімей до Сибіру, Далекого Сходу, Середньої Азії – все це викликало бурю гніву і протесту людей, котрих зачепило це лихо.

Проводилось масове переселення і знищення з боку Радянського Союзу, задушено голодомором і знищено сотні тисяч українців, а з часом окупації – і німцями. Ними було депортовано до Німеччини 2,2 млн. українського народу, а загинули під час війни 6,6 млн. чол. За переписм 1941 р. в Українській РСР проживало 41 млн. громадян, то в 1945 р. їх залишилось 27,4 млн. Отже демографічні втрати українського иароду складають 14.4 млн. убитими, загиблими в полоні, померлих від ран, хвороб, голоду в концтаборах, еміґрації і т. п. Щоб боротись з усім цим, саме вояки УНА, на чолі зі славним генералом Павлом Шандруком, стали на путь визволення України і від червоних і від коричневих її гнобителів.

Шановні вояки 1-ої УД УНА, маючи нагоду сьогодні хоч трохи ширше оцінити все це лихо, горе, розруху, смерть, знущання над українським народом – низько схиляємо голови перед Вами і перед усіма воїнами, котрі боролись за свою державність у будь-яких історичиих умовах, вклоняємось низько перед тими вояками, які створили Українську Національну Армію, котрі твердо вірили, що прийде час коли Україна буде Соборною, Незалежною і квітучою державою.

Шановне панство, коли кому-небудь з Вас доведеться бути в музею війни в Оттаві, то Ви зможете знайти там танк "Валентайн" – це канадський танк, який воював на полях Черкащини, а сьогодні нагадує нам про давні дружні зв'язки України і Канади. За останні 4 роки Україна домоглася увійти до кола цивілізованих держав світу, набуваючи досвід господарювання і безпеки.

Полк. Микола Різун вручає Левові Бабієві, голові Крайової Управи Братства і господару вечора, грамоту за пожертву Братства на закуплення дому для посольства України в Оттаві. ***(Світлини Євгена Логази)***

Приємно відмітити, що у цій справі є велика частка Вашої невтомної праці, Вашої допомоги. Моя коротка доповідь була бн неповною, якбн я не відзначив, що завдяки міжурядовим угодам і Меморандуму про співробітництво у військовій справі між Канадою і Україною, є можливість плідно розвивати наші стосунки.

Підтвердженням того є присутність тут на залі офіцерів ЗСУкраїни, які навчаються в учбовому центрі Кемп-Борден. Прнємно відзначити, що вони тут знаходяться під Вашою теплою опікою. Якщо багато років тому нас розділяла доля і відстань, то тепер ми – українці – разом. Тепер ми вкупі відбудовуємо нашу Україну, її Збройні Сили.

Шановні вояки 1 Української Дивізії Української Національної Армії, Вн є нащадки славного козацтва, честь і слава Вам, вічна пам'ять тим, кого уже немає. Україна заплатила надзвичайно дорого за своє існування, тож пом'янемо усіх вояків другої світової війни, які полягли на її полях боїв. Сьогодні настає час і є нагода вшанувати пам'ять усіх, хто хотів одного – Вільної України. Сьогодні вона є, є Вільна Україна, є Збройні Силн покликані захнстити її від будь-яких зазіхань на її незалежність.

Слава Україні!

Certificate of Appreciation

Цією Грамотою

Посольство України В Канаді

Має Честь Висловити

Братству Колишніх Вояків 1-ої Дивізії Української Національної Армії (м. Торонто)

від Народу і Уряду України Щиру Вдячність за Щедрий Внесок у Фонд Амбасади України В Канаді

Надзвичайний та Повноважний Посол України в Канаді

В. Батюк

квітень 1995 року

В. БАТЮК

Володимир Молодецький

У БОРОТЬБІ З "БАНДИТИЗМОМ"

Вислів у заголовку можна часто стрінути в російській пресі, коли вона інформує своїх громадян про війну в Чечні. Це, як кажуть, "стара пісенька". Борець за свободу одного народу в очах тих, проти кого він бореться,є або "бандит", або "терорист". Чеченські борці, які по-геройськи боронять свою батьківщину від імперських зазіхань Москви, в очах росіян, навіть так званих "демократів" – це "бандити". Ми привикли до таких епітетів. Німці, росіяни і поляки борців УПА завжди називали "бандитами", але партизани Ковпака в очах росіян і навіть поляків – це "геройські" борці проти фашистів. Ми про партизан Ковпака думали дещо інакше.

Війна в Чечні продовжується, хоч урядові кола в Москві вже не один раз заявляли, що збройна боротьба в Чечні закінчена і починається процес відбудови. Одиаче, це не так. Боротьба в Чечні тільки міняє свій характер і переходить у клясичну партизанську війну. Російські війська, які спочатку наробили багато тактичних помилок і почали уже привикати до нової форми боротьби, знову муситимуть міняти свою тактику і пристосовуватися до нового виду війни. Не є, одначе, моєю метою писати у цій статті про війну в Чечні. В минулому я писав про партизанську війну з точки зору партизанських, повстанських військ. Тепер я хотів би висловити кілька думок про боротьбу проти партизан.

Друга світова війна бачила ріст партизанської боротьби. Зокрема Червона Армія вживала партизан як своєрідний рід зброї, дії якої включалися у плянування як офензивних, так і оборонних дій.

Операції проти партизан можемо поділити на дві категорії: Перша – це операції проти партизан в запіллі військ, які в часі війни із зовнішнім противником є заанґажовані у фронтовій дії. Друга – це операції проти партизан, які ведуть повстанські дії, коли держава не є у стані війни з іншою державою. В ситуації війни з іншою державою, ворожі партизани можуть оперувати або далеко в запіллі, або безпосередньо поза фронтовими лініями противника, доповняючи дії своїх фронтових формацій. Ворожі партизанські загони можуть складатися з реґулярних військових формацій, кинутих у вороже запілля, або з парамілітарних формацій, чи комбінацій обох. Озброєння таких формацій є залежне від спроможности держави, яка їх спонзорує, постачає їм озброєння і всі інші воєнні матеріяли. Якщо реґулярні війська тієї держави зазнають поразки, або їхня держава примушена залишити воєнні дії, партизанські загони тратять не тільки ініціятиву, але також мету до боротьби і їх дії заникають.

Коли держава не є в стані війни з іншою державою, ситуація партизан дещо міняється. Повстанська дія нормально не зльокалізована до якоїсь іншої території, але, до певної міри, охоплює цілу державу. Ворогом партизан є уряд держави, який з різних причин не є популярним в державі, не має піддержки більшости населення, і партизани, з волі загалу народу, стараються цей уряд повалити. Сили повстанців в такій ситуації складаються з населення, набувають військовий партизанський, а не реґулярний, вишкіл уже під час бойових дій. Партизани ведуть ідеологічну боротьбу з метою осягнути якнайбільшу підтримку населення, і їх кінцева мета не вимагає цілковитого знищення ворожих збройних сил.

Коли держава є у війні з іншою державою, метою командира військ, які борються з партизанами, є не допустити партизан до спаралізування дій власних реґулярних військ і не допустити до розрушення ліній постачання, комунікації, і забезпечити від партизан місця концентрації військ. Щоб це осягнути, командир нормально має уповноваження на вжиття усіх засобів, які, на його думку, будуть ефективними, зокрема, коли операції ведуться на окупованній території. Він не є спеціяльно заінтересований льокальними політичними чи ідеологічними сторінками життя, які не мають безпосереднього впливу на його операції.

У іншій ситуації, коли повстанські дії ведуться в державі проти власного уряду. Командир, який відповідає за боротьбу з партизанами, не може мати абсолютних уповноважень. Він мусить брати під увагу те, що він бореться проти власного народу, і мусить діяти так, щоб не викликати ще більшої ненависти до свого уряду. Ідеологічні і політичні думки відіграють тут велику ролю. Навіть політичні партії, релігійні і різні суспільні організації, які офіційно не підтримують партизан ані активно, ані морально, можуть сильно підірвати зусилля уряду, стараючися використати ситуацію для осягнення різних концесій для своїх організацій.

Щоб порівняти боротьбу в обох ситуаціях, ми можемо сказати наступне:

1) Військові формації у час війни, і тим самим партизанські загони у їх запіллі, діють в межах їх власних засобів, власних законів і власних плянів, майже не звертаючи уваги на оточення і його потреби. В дійсності, вони формують своє власне оточення. Погода і околиця мають звичайно однаковий вплив і на власні, і на ворожі формації. Мілітарна мета і для реґулярних військ, і для партизанських загонів, які у запіллі виступають проти них, є пов'язана з околицею. Або зайняти і оборонити дану околицю, або не допустити противника до дій у ній.

2) У повстанській війні проти власного уряду держави, повстанський рух, мета якого є повалення цього уряду, а збройним його раменем є партизанські загони, боротьба відбувається внутрі держави і є залежна від підтримки населення. Отже, і одні, і другі стараються впливати на погляди населення так, щоб або отримати його підтримку, або не допустити до підтримки противника. Вплив погоди і околиці, в протилежності до реґулярних військових дій, можуть мати різний ефект. Гориста, закрита околиця і погана погода можуть мати позитивний ефект для партизан, зате

рівна, відкрита околиця і добра погода можуть бути в користь війська, що веде війну з партизанами.

3) У війні з іншою державою громадські справи і проблеми мають другорядне значення. Зате в повстанській війні, громадські справи і проблеми відіграють одну з головних ролей. А це тому, що для перемоги над партизанами треба ізолювати партизан від населення, переконати населення, що підтримка партизан не є в їхньому інтересі. Згадуючи знаний вислів Мао Цзе-Дуна, що "населення – це вода, а партизани – це риба, яка в тій воді плаває; коли темперарура води відповідна, риба живе і розмножується; коли температура води не відповідна, риба дохне", бачимо, що концентрація боротьби проти партизан полягає на створенні невідповідної "температури води".

Як і в інших військових операціях, розвідка відіграє важливу ролю. В операціях проти партизан треба мати повне розуміння всіх чинників, пов'язаних з територією і суспільством на тій території, плюс повне зрозуміння всіх зовнішніх і внуртішних сил, які підтримують партизан і підпілля, яке тих партизан зродило. Ефективні розвідчі операції мусять включати всі інформації про околицю і населення, набуті ще до початку ворожих дій. Підставові інформації треба брати з попередніх студій держави, зокрема, околиці, на яких відбуваються ворожі дії, доповнені найновішими інформаціями. Успіх в операціях проти партизан майже завжди є на стороні тих, хто отримає від льокального населення точні інформації у відповідному часі. Політичні, економічні, психологічні і соціологічні чинники є дуже важливі

У мілітарній операції протипартизанські формації мусять брати під увагу всі деталі околиці, клімат, рослинність і т. п. Часто невідповідно розбудована сітка доріг не дозволяє на розвинення операцій вночі. Плянування транспорту і пересування військ в таких обставинах мусить брати під увагу просту транспортацію, як тяглові звірі, примітивний річковий транспорт, ровери чи просто піхотний марш. Військові формації, які беруть участь у боротьбі проти партизан, мусять помагати льокальному населенню, піднести його рівень життя і, передусім, не допустити до того, щоб протипартизанські дії розрушили економіку тої території. Якщо льокальне населення хоче помогти в дії проти партизан, поміч може бути прийнята, але тільки тоді, коли це буде економічно помічним для льокального населення. Якщо поміч населення спричинила б економічний тягар, частини повинні опиратися на свої власні сили і спроможності. Протипартизанські дії не повинні розрушити соціяльних звичаїв і рутини життя льокального населення. Вжиття зброї повинно бути суворо контрольованим, щоб не допустити до непотрібних жертв цивільного населення, що збільшило б його антипатії.

Боротьба проти партизан не може обійтись без збройної дії, тому формації мусять плянувати наступ для безупинного переслідування партизан, щоб не допустити до розбудови партизанських сил та до будови баз і складів. Безупинний наступ на партизанські загони не тільки виснажує їх фізично і матеріяльно, але заломлює їх психологічно. Метою такої боротьби є не так окупація терену, як окруження і знищення партизанських сил. Формації проти партизанської боротьби є організовані на базі самовистачальности, щоб

діяти довший час в околицях віддалених від реґулярного постачання. Негайно після найдення місця перебування партизанських загонів, всі сили є концентровані на нав'язання з ними бойового контакту і їх знищення. На знищення портібно сил багато більших від партизанських. Тому негайно всі сили, включно з резервою, активізуються і кидаються у бій. Оскільки партизани уникають затяжних боїв, метою є їх знищення, заки вони зможуть розбігтися до заздалегідь запланованих сховищ. Слід підкреслити важливість повітряних сил, зокрема боєвих вертольотів. Навіть вживаються хемічні речовини, щоб осягнути перемоги при якнайменшій силі вогню. Після успішного закінчення операції треба докладно перешукати всю околицю за схованими партизанами, захованою зброєю, складами харчів і ліків, як рівнож і за документами, які можуть кинути світло на майбутні пляни партизан.

Кінчаючи тих кілька слів про боротьбу з партизанами, знову на думку приходить Чечня. Ми бачимо, що характер війни міняється, переходить на партизанську війну. Дотепер російські війська в Чечні викликали загальну ненависть до себе і всього російського. Виглядає, що "температура води" правильна і "риба буде жити і розмножуватися" і що російські війська будуть мати твердий горіх до згриження. Бажаємо чеченцям успіху.

Василь Федорович

ЗБЕРЕЖЕННЯ НОВОГО МИРУ

(Проблема поширення НАТО)

Резюме статті: **Preserving New Peace, by Michael Mandelbaum.**

***Foreign Affairs*, Vol.74, No.1.**

Приклонників поширеия членства НАТО на т. зв. Вишеградські країни, тобто Польщу, Мадярщину, Чехію, Словаччину, можна поділити на дві групи. Перша з них твердить, що виключною метою НАТО є впровадити демократію і вільний ринок у центральній Европі, та що це не має нічого спільного з мілітарною силою чи політичними аспіраціями якої небудькраїни. Друга група переконана, що головним завданням НАТО має бути охорона Европи перед загрозою з боку Росії. Цей арґумент дуже переконливий.

Проте сама політика поширення НАТО в теперішніх обставинах є передчасна й не розв'язує проблем країн положених між Німеччиною і Росією. Якщо НАТО має бути промотором демократії в періоді після холодної війни, а така є політика Клінтонової адміністрації, то нема причини, чому до того процесу не мали б прилучитися всі країни кол. СРСР. Треба зазиачити, що в Росії і в Україні розвиток західньої політичної й економічної системи буде найбільш трудний. Тому невдача буде для Европи дуже коштовна, а успіх може принести великі користі.

В суті, однак, НАТО не є дуже ефективним інструментом для встановлення демократії або введення вільного ринку. В другій половині 1940-их

років, коли демократія і вільний ринок були таким важливим питанням для Західньої Европи, тоді дуже успішним показався Плян Маршала, який придбав капітал, доступ до ринку та дав стимул до економічної співпраці, отже, дав тоді все, чого нині потребує центральна Европа. Отже, логічним джерелом тих трьох вигод не є НАТО, а тільки Европейська Спільнота, до якої повинні ввійти всі середньоевропейські (вишеградські) держави.

Як уже вище сказано, НАТО не є ефективним інструментом для введення демократії, це радше мілітарний союз, об'єднання суверенних держав проти когось іншого, в даному випадку проти Росії. Саме ця небезпека з боку Росії спонукує середньоевропейські держави до членства в НАТО. Правда, Росія, – як про це говорив відомий польський демократичний політик Броніслав Ґеремек, – поки-що є слаба, але це перехідний час, і, скоріше чи пізніше, кол. СРСР заступить нова російська імперія. За кілька років Росія стане знову суперпотугою. Польща впродовж двох століть була під пануванням Росії, тому тепер вона хоче якогось забезпечення перед російським імперіялізмом, а це може їй дати членство в НАТО. Американці, які бажають поширення членства НАТО з уваги на загрозу з боку Росії, погоджуються з таким польським поглядом; вони вважають, що тепер, в період після холодної війни, НАТО повинно виконувати ту саму функцію, що під час холодної війни, тобто бути заборалом проти російської аґресії.

Дехто з американських політиків боїться, що поширення членства НАТО доведе до нового поділу Европи. На це відповідає П. В. Родман, старший спеціяліст закордонної політики ЗСА, що це нонсенс, бо Росія вже тепер стає мілітарно сильною, ще заки піднесеться економічно. Щодо Польщі, то вона не є безпосередньо загрожена російським імперіялізмом, зате Україна, держава найбільш важлива для Заходу, є вже тепер негайно наражена на російську аґресію. Але чомусь ніхто з західніх політиків не виступає з пропозицією прийняти Україну в члени НАТО, навпаки, дискусії над поширенням НАТО трактують Україну якоюсь прикордонною смугою (окраїною), хоч насправді вона є центральною державою, і, як довго вона є незалежна, вона творить буфер між Росією і рештою Европи. Що більше, незалежна Україна є найкращою запорукою (ґарантом), що Росія залишиться мирною державою. Конфлікт між Україною і Росією може мати шкідливі наслідки для Заходу. Якщо Росія схоче абсорбувати Україну, то вона стане багатонаціональною державою-імперією, без виглядів на встановлення демократичної системи. Не буде перебільшенням твердити, що поширене НАТО буде добре або зле, залежно від його впливу на мирне співіснування між Україною і Росією. Українці не дуже вірять, що поширення НАТО принесе їм користь. Навпаки, вони бояться, що поширення членства НАТО на центральну Европу поставить Україну на небезпечному боці нової лінії поділу Европи. Якщо Україна залишиться ізольована, то вона, правдоподібно, зревідує своє зобов'язання передати Росії ядерну зброю, на що так наполягали адміністрації Буша і Клінтона.

Все таки логіка поширення НАТО є оправдана. Якщо Росія є наставлена на те, щоб продовжувати свою традиційну імперіялістичну зовнішню політику; якщо в зв'язку з тим американська політика буде вимагати

поширення НАТО на схід; і якщо застосувати ці заходи тепер, коли Росія ще слаба, а не пізніше, коли вона зросте в силу, – то тоді поширення НАТО повинно наступити негайно і включити до нього Україну й, можливо, Балтійські держави, а не тільки чотирн Вишеградські країни.

Але чи це все правильне? Не обов'язково. Росія може знову старатися порушити мир в Европі, хоч покищо, здається, не має того в пляні. Тому політика Заходу стримування Росії може бути ризиковна. По-перше, тим можна ослабити російських демократів, які змагаються з сильними недемократичними силами, а відомо, що навіть ті демократи, включно з Єльцином, не схвалюють поширення НАТО на центральну Европу. Отже, поширення НАТО напевно не поможе демократам. Є ще друге ризик Росія може вважати, що нову форму европейської безпеки, тобто поширення НАТО незаконною, тому що її створено, незважаючи на опозицію Росії. Згідно з твердженням Сергія Караґанова, директора Европейського Інституту в Москві й дорадника Єльцина, на випадок поширення НАТО на схід, Росія під якимнебудь правлінням буде старатися підважити вже без того хиткий европейський лад. Треба зазначити, що всі домовлення в справі европейської безпеки, починаючи від 1987 р., відбувалися за згодою Росії. Теперішнє поширення НАТО було б відхиленням від дотеперішньої практики.

Нові угоди про безпеку Европи після холодної війни, що на них Росія погодилася, вказують на те, що поширення НАТО є не тільки нерозумне, але й непотрібне. Приклонники поширення НАТО твердять, що в сфері европейської безпеки тепер заіснувала "порожнеча" і її треба виповнити новою структурою, в якій важливу ролю має відіграти НАТО, поширене на центральну Европу. Але насправді такої "порожнечі" нема, бо заіснував новий порядок безпеки, в якому перше місце займають угоди щодо контролі зброї, так ядерної як і конвенціональної, що їх заключено в останніх 5 роках, починаючи від 1987 р. Разом ті договори творять спільну безпеку, якої Европа ніколи раніш не мала. Цей новий лад має три особливості:

а) Безпека є вислідом переговорів. Це перший раз в Европі закріплено розподіл збройних сил договорами, до яких держави Европи й Північної Америки приступили добровільно. В тому розумінні збройні сили кожної держави були затверджені іншими державами-контраґентами.

б) Збройні сили Европи набрали нового вигляду так, що стали більш придатними до оборони ніж до наступу: договори зредукували і зрівняли скількість збройних сил, щоб уникнути якоїсь вищости.

в) В результаті тих договорів та інших заходів збройні сили в Европі стали явні так, що кожна країна бачить сили своїх сусідів і знає, що вони роблять.

Все це, однак, не означає, що НАТО тепер зайве і повинно бути розв'язане. Такий союз потрібний, щоб забезпечити вплив ЗСА на европейські військові і політичні справи. Роля Америки запевнює Німеччину, що вона не потребує сама сильно озброюватися, щоб бути безпечною. Утримання НАТО в Европі дає европейським державам ґарантію, що на випадок російської імперіяльної політики ЗСА будуть зобов'язані брати участь в протиросійській коаліції.

Проте обі ці задачі можна виконати без поширення НАТО на схід. Залежно від розвитку подій в Росії, можна буде це зробити через поворот до союзу в його оригінальній, тобто початковій формі – як союзу ґарантії, а не як об'єднання багатонаціональної армії на европейському континенті. Але з другого боку, нова система спільної безпеки Европи може не втриматися. Вона встоїться так довго, як довго договірні сторони добровільно будуть респектувати встановлені норми. Якщо хоч одна сторона залишить їх, то ціла система провалиться. Такою силою, що може знехтувати ті правила, буде найправдоподібніше Росія.

Три знаменні події будуть сиґналізувати кінець політики рівноваги сил в Европі. Перша – це насильне порушення Росією політичної і територіяльної цілісности її західних сусідів, то є України і Балтійських держав. Такі порушення вже є в південних районах Росії (Кавказ), але вони не загрожують безпеці Заходу. Друга небезпека – це порушення европейських договорів про контролю зброї. Третім смертельним ударом буде прихід до влади в Росії супернаціоналістичних неофашистських сил. В теорії навіть такий режим може провадити мирну політику, але в практиці ні один із сусідів Росії не хотів бн бачити таких людей при владі.

Нова система безпеки може провалитися дуже швидко, але на її успіхи треба довго чекати. Тому що Росія тепер є слаба, хаотична і затурбована своїми внутрішніми справами, Захід має багато часу на врішення тих европейських проблем. В часі холодної війни у взаєминах з СРСР треба було постійної чуйности, сильної рішучости і здібности негайно реаґувати. Сьогодні вказана якраз протилежна тактика: потрібна терпеливість, якої часто дуже бракує.

Капітан Костянтин Хивренко

МАНДАТ ПРОДОВЖУЄТЬСЯ. ВІЙНА ТРИВАЄ...

ДЛЯ ТОГО, АБИ ВОНА БУЛА МЕНШ КРОВОПРОЛИТНОЮ, ПЕРЕБУВАЮТЬ В ЕКС-ЮҐОСЛАВІЇ 1200 УКРАЇНСЬКИХ МИРОТВОРЦІВ

Історія миротворчої діяльности Організації Об'єднаних Націй починає свій відлік з 1948 року. Незалежна Україна протягом останніх трьох років набрала активности у цій сфері міжнародного співробітництва, а разом з нею – і досвіду.

Сьогодні у складі АН ПРОФОРУ сил ООН для підтримання миру на території колишньої Юґославії – знаходиться 36 тисяч військово-службовців з 37 країн. Всі вони, як і Балканський півострів, у зоні особливої уваги світової громадськости.

До речі, особливий склад Укрбату-2 одержав належну оцінку своїй нелегкій службі із вуст командуючого АН ПРОФОРУ чотиризіркового французького генерала де Лапреля, котрий вручив нашим військовослужбовцям медалі ООН "За службу миру". За словами бойового генерала (де Лапрель – учасник подій у Перській затоці), йому приємно мати справу з добре підготовленими і дисциплінованими солдатами. Про це і про те, що українському батальйону полковника Миколи Шпанка можна довірити виконання будь-якого завдання, не сумніваючись, що воно буде виконане, він доповів своєму наступникові і співвітчизнику генералу Б. Жанв'єру.

Усе це рівною мірою можна сказати і щодо обох батальйонів. Але, аж ніяк не зменшуючи ролі Укрбату-1 хочеться насамперед розповісти про Укрбат-2.

На перший погляд складається враження, що цьому батальйону в чомусь пощастило. Штаб розташований у порівняно спокійному містечку Гліна. Війна пронеслась цими місцями задовго до приходу наших. Проте стріляють тут аж ніяк не менше, а щільність укладення мін, мабуть, одна з найбільших у всій колишній Юґославії. Тому виклик на розмінування і наступна за ним справжня бойова його робота – справа для старшого лейтенанта А. Залізницького і його підлеглих звична.

З мінами – найрізноманітнішими, стикнутися їм, як, власне, і їхнім товаришам, довелось з перших днів, одразу ж після перидислокації з мусульманського анклаву, що в районі Горажде, куди спочатку було кинуто батальйон. Гідно вправившись там у складних умовах зі своїм завданням для зменшення напружености, у подальшому батальйон маршував до сектора "Північ".

Майже з коліс довелося братися до облаштування, і насамперед розміновувати своє майбутнє розташування у пунктах дислокації спеціяльних сотень – в Жироваці, Петрині та Горі. А трохи згодом – вжити тих же заходів у точках, де розмістились українські чекпойнти.

Умови служби у зоні відповідальности Укрбату-2 ніколи не були простими. По-перше, ця зона включає у себе 372 кв. км. І це на 558 українських миротворців. По-друге, тут зійшлися одразу п'ять ворогуючих сторін: боснійські серби, хорвати, боснійські мусульмани, війська самопроголошеної республіки Сербська Країна та мусульманські війська Фікреда Абдича з так званої біхачської кишені.

Відправляючись у відрядження на цю нікому до кінця незрозумілу війну, сподівався побачити відірваних від своєї держави і рідних людей. Проте вже перші години перебування у розташуванні батальйону переконали у зворотньому. Так, давно увійшов у практику реґулярний телефонний зв'язок наших миротворців зі своїми рідними. Яка-неяка, а турбота про людей...

А ось ще одне свідчення того, що про них пам'ятають не лише рідні, а й піклується держава, МО України. 60-й ОСБ у квітні відзначатиме свою першу річницю перебування на Балканах. Проте вже на момент введення його в екс-Юґославію у МО існувало кілька варіянтів його виведення у разі виникнення критичної ситуації.

У процесі останнім часом пролунало чимало прогнозів щодо розвитку тамтешніх подій. Нашим військовикам відкриваються нерайдужні перспективи. Тому тільки в українському військовому відомстві було розроблено 8 варіянтів виведення миротворців (авіяцією, морем, по суші і ешелонами) і варіянт евакуації. Додамо до цього чотири оонівських пляни виведення, плюс плян евакуації.

Сергій Згурець

ЧИ СТАНОВИТЬ 14 АРМІЯ ГЕНЕРАЛА ЛЕБЕДЯ ЗАГРОЗУ ДЛЯ УКРАЇНИ?

Під час візити до Молдови міністра закордонних справ Геннадія Удовенка Україні запропоновано бути ґарантом при укладенні мирної угоди між Кишиневом та Тирасполем. Проте паралельно з вреґулюванням Придністровського конфлікту має здійснюватися виведення 14 армії генерала Лебедя, яку плянується виводити через територію України. Деякі аналітики висловлюють побоювання, що цей процес може активізувати і нелеґальні шляхи зброї через Україну.

Так, за даними, які наводив Український національний інститут стратегічних досліджень, за час конфлікту в молдовській армії, як і у підрозділів Придністровської республіки опинилась велика кількість сучасного озброєння та боеприпасів. З урахуванням вже зформованих Молдовою поліцейських та ополченських частин його вистачило б для двох мотострілецьких полків і частин бойового забезпечення.

Проте це значно менше в порівнянні з арсеналом 14 армії генерала Лебедя, яку плянується виводити через територію України. Тільки боеприпасів, за даними Кишинева, нараховуються близько 100 тисяч тонн. Що ж до іншого, то військові оголошували, що для перевезення майна 14 армії на нове

місце знадобиться біля трьох тисяч умовних вагонів. Щоб завантажити одні лише боєприпаси, як стверджував сам генерал Лебедь, знадобиться 45 місяців. Хоч це перевищує трирічний термін, протягом якого плянується вивести армію генерала Лебедя.

А це означає, що частину озброєнь, техніки, майна та боєприпасів все ж доведеться Росії залишити. Зважаючи на досвід Грузії, Азербайджану та Чечні, це може мати вкрай неґативні наслідки, і тому як в Росії, так і в Молдові схиляються до таких варіянтів, як частину боєприпасів просто підірвати і взагалі нікуди не вивозити. Тим більше, що сучасний стан залізничних колій сьогодні далекий від ідеалу, та й від усіх випадковостей не застрахуєшся. Щоправда, в Тирасполі заявили категоричний протест з приводу можливих вибухів на лівому березі Дністра.

Якщо Тирасполь і далі буде наполягати на цьому, то це означатиме, що кількість вантажів, які прямуватимуть через Україну з майном 14 армії, ясна річ, збільшиться. Зважаючи на досить великі запаси цієї зброї, це може викликати певні побоювання. Але чи є підстави для таких побоювань? Міністер оборони Валерій Шмаров вважає так:

– Відносно всіх транзитів, які виконуються як в бік 14 армії, а також транзити в Росію з Придністров'я, – то вони у нас обумовлені. У нас підписані документи між Росією та Україною, ми дуже чітко контролюємо системою експортно-імпортної контролі усі, так би мовити, критичні перевезення. Хто, що і куди везе. Як правило, ми погоджуємося, якщо це не порушення ухвалених міжнародних правил. Це проходить реґульовано під спільною контролею України та Росії.

Проте вже сьогодні відомо, що досить значна частина озброєння, що у Придністров'ї, запропоновується на продаж. І в першу чергу такою можливістю скористаються ті, для кого бізнес на зброю не припинявся ніколи, а особливо тепер, коли конфліктних реґіонів більше, ніж досить. За таких обставин, такий ходовий товар, як зброя, може прямувати по території суміжних держав, не завжди керуючись вимогами існуючих документів чи угод. Великі гроші прокладають значно простіші шляхи до гарячих чи напівгарячих реґіонів.

("НА")

РОЗШУК

СЕНИШИН ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ

Нар. 19 березня 1929 р. у Станиславові. Д-р хемії, ще і 1962 р. проживав у Нью-Йорку, працював у парфюмерній промисловості. Одружений, двоє дітей. Деякий час працював у Південній Америці. Розшукує сестра **Стефа Сенишин, Україна, 284005, Івано-Франківськ, вул. Республіканська, 93/81.**

Був під час війни в Українському Юнацтві, закінчив гімназію у Німеччині, пізніше університет, переїхав в Америку у 1952 р. Одружився у Нью-Йорку у 1954 р. з Гелен, австрійського походження.

ГЕНЕРАЛ-МАЙОР А. АЙНЗЕЛЬН

Після 35 років військової служби в американській армії, Александер Айнзельн (Alexander Einseln) відійшов у відставку в ранзі полковника, і оселився в Маунтен Вю, Каліфорнія. Він був переконаний, що починає заслужений відпочинок. З американською армією він служив в Корейській війні, пізніше в частинах "зелених беретів" у В'єтнамі і завершив свою військову кар'єру в штабі Головного З'єднаного Командування в Пентаґоні.

В 1991 році, вже як пенсіонер, відвідав Естонію та, самозрозуміло, зацікавився новою естонською армією.

Несподівано для нього він одержав телефон від президента – але не ЗСА, а Естонії.

Як розпався Совєтський Союз, Естонія здобула назад свою незалежність і почала відбудову всього, що було зруйноване за п'ять десяток років чужої займанщини. Одним з пріоритетів була відбудова естонських збройних сил. В травні 1993 р. Айнзельн – найвищий ранґою уродженець Естонії в американській армії – повернувся до Естонії і перейняв пост Головнокомандуючого Естонських Збройних Сил.

Президент Естонії дав йому естонське громадянство й підвищив до ранґи генерал-майора.

Довідавшися про його постанову, американський стейтдепартмент погрозив, що відбере йому громадянство, а армія 50-тисячну річну пенсію.

Не зважаючи на всі перипетії, Айнзельн не змінив свого рішення. Після довших міркувань Американський конґрес відновив йому заслужену пенсію.

Як малий хлопчина він був свідком, як за наказом Сталіна в 1940 р. танки переїхали границю, і совєтські частини насильно прилучили Естонію до Совєтського Союзу. Рік пізніше Естонія була окупована Німеччиною, в 1944 р. совєти повернулися і родина Айнзельна втекла з їхньої батьківщини. Після 4-ох років перебування в таборах біженців в Німеччині, родина еміґрувала і поселилася в Америці.

Сьогодні генерал-майор Айнзельн командує армією в силі 3500 вояків, морською фльотою, що складається з 7-ох кораблів і повітряною фльотою – це один гелікоптер. Його військовий бюджет в 1994 р. виносив всього 23 мільйони ам. долярів. Багато військового влаштування Естонія одержує у формі пожертв від сусідніх приязних держав.

Хоча ціллю армії є охорона і оборона держави від ворогів з-зовні, Айнзельн уважає, що далеко важливішим – це відбудова Естонії морально, знутра.

"Совєтське суспільство було повністю продажним суспільством. Воно й далі таким залишилося, – твердить Айнзельн. – Вони не бачуть в цьому нічого злого, вони до цього звикли. Вони дивуються, що нас хвилюють підкупства, брехні, обмани і крадежі державного майна".

Ніде мораль не була впала так низько, як в советському війську. Пияцтво і крадежі між молодими рекрутами були на порядку деннім.

В першому дні урядування Айнзельн офіційно скасував т. зв. "дідівщину". Це був "ритуал" прийняття новобранців в армію, в якій старші вояки систематично побивали нових рекрутів, що часто кінчалося перманентним ушкодженням, а то й смертю молодих вояків.(В українській армії цей "ритуал" залишився дотепер, як видимо зі статті Івана Воробеля "Б'ємо на сполох – дідівщина в армії", у газеті "За вільну Україну" з дня 7 березня 1995).

Він звільнив тисячі непідхожих вояків, наложив гострі кари за пияцтво в службі і перебрав особистий нагляд над вишколом молодих старшин.

"Моїм головним завданням є збудувати кадри нових етичних старшин, які творитимуть ядро, яке буде позитивно впливати на суспільство", – каже Айнзельн. Він сподівається, що ті старшини будуть носіями ідей і принципів, що допоможуть зміцнити демократію країни.

Його дружина Гіллеві залишилася в Каліфорнії, де вона працює як директор клініки факультету в Інституті Психології в Пальо-Альто. Вони зустрічаються двічі на рік в Каліфорнії. Йому вже не раз пропонували, щоби він кандидував на президента Естонії, та він відповідає, що в тому не зацікавлений.

"Мені навіть пропонували, щоби перебрати владу в державі і зробити порядок – значить стати диктатором, – він каже. – Люди шукають за прискореним шляхом до демократії", – та з цим він не погоджується.

У зв'язку з реформами естонської армії на думку приходить українська армія, про яку ходять різні контроверсійні чутки. Чи є в армії командири, які старалися б виховати етичний тип офіцера й вояка? Чи перший міністер оборни Морозов старався це робити? Що було причиною його звільнення кол. президентом Кравчуком? Про генерала Радецького, що замінив Морозова, ходили різні версії – одні твердили, що він великий патріот, інші що він "русотяп". Це саме говорять про теперішнього міністра Шмарова. Роз'яснень, на жаль, нема, а факт є той, що в українських військових школах далі панує російська мова.

Я. Качай і Е. Шипайло

ПОДЯКА

Суспільна Служба Комбатантів в ЗСА, висловлює заслужену подяку Євгенові Михайліву, бувшому старшині 1-ої УД УНА, голові Лігайтонської Станиці кол. вояків 1-ої УД УНА і публічному книговодові, за безкорисне приготування для Суспільної Служби Комбатантів в ЗСА річних фінансових звітів, котрих вимагає американський уряд.

В минулому ССК платила за ці звіти поважні суми.

Дякуємо Євгене!

За Управу ССК в ЗСА

Ярослав Качай, секретар

Василь Базів

ЗВІДКИ ПОХОДЯТЬ УКРАЇНСЬКІ КОМУНІСТИ? ЧИ ЗНАЮТЬ ЧЛЕНИ ПАРТІЇ ЇЇ ІСТОРІЮ?

Останнім часом деякими засобами масової інформації, особливо російськими, вперто мусується теза про Україну, як настійкіший у Европі заповідник комунізму. Наполегливо в очах світової громадськости змальовується імідж української політичної нації, як мало не генетичного носія марксівських догм, що мало би служити арґументом неспроможности нашої суспільности до кардинального реформування. Північні сусіди наважуються ставити все з ніг на голову, хизуючись, що, мовляв, у Кремлі сидять суперреформатори, яким належить західна фінансова допомога, а українці – це закоренілі марксисти і невиправні консерватори, нездатні прилучатися до цивілізації західного зразка. Найперше, звичайно, йде посилання на український парлямент, у якому більшість мають ліві, і який очолює голова соцпартії, котрий не стидається носити квіти до пам'ятника Леніну.

З цього приводу варто, передусім, зауважити, що полівіння правлячого політикуму – загальна тенденція всієї східньої Европи, як інстиктовна рефлексія соціюму на соціяльно-економічні труднощі, що супроводжують будь-яку реформацію. Рефлексія тимчасова, але повсюдна – включно, звичайно, з Росією, де перемогла на парляментських виборах ліберально-демократична партія, яка піднесла виборцям вініґрет із традиційного російського імпер-більшовизму та відвертого нацизму.

А тепер про генетичну схильність українців до комунізму. Питання поставимо руба: чи є більшовизм національним феноменом? Проблема з категорії глобальних, але задля пунктирного розгляду обмежимося нагадуванням історії КПУ, яка дає висновки більш ніж переконливі.

По-перше, до 1918 року, коли марксовий привид уже на повний розмах демонської сили розгулявся в Росії, в Україні комуністичної партії не було. Були поодинокі більшовики і лише подекуди невеликі групи.

По-друге, перший з'їзд КП(б)У відбувся в іміґрації – у Москві 5–12 липня 1918 року, коли в Україні була Гетьманщина. Керував утворенням компартії тоді окремої від Росії України не хто інший, як Володимир Ленін. Він сам готував проєкти резолюцій та інших документів. Приїхали тоді у Москву 65 делеґатів, які нечебто представляли 4364 членів партії. Другий з'їзд КП(б)У проходив теж у Москві 17–22 жовтня 1918 року, коли Україна була самостійною державою, та ще у ворожих стосунках із Росією. У ньому брало участь 125 делеґатів від 9 тисяч членів партії. Як пише дослідник Дмитро Левчук, "звідки за два місяці подвоїлось число делеґатів і членів партії – цього, напевне, не знає і Державна Варта Гетьманщини".

По-третє, ще більш промовистим є національний склад "української компартії". Тоді, у 1918-му, українці становили 3,2 відсотки членського складу КП(б)У. Згодом, коли Ленін уже втопив Україну в крові і готував утворення СРСР, згідно з переписом 1 квітня 1922 року, українців в "українській компартії" було 23.3 відсотка, росіян – 53,66. Що стосується мови, то рідною вважали російську – 79,4 відсотка членів партії, українську – 11,3 відсотки.

По-четверте, особливо потужна російська ін'єкція в українську КП була зроблена напередодні голодомору. Як свідчить звіт Постишева, із Росії в Україну "прислано на керівну роботу 1340 товаришів... замінено 237 секретарів райкомів, 249 голів райвиконкомів, 158 голів районних контрольних комісій. Під проводом і безпосередній допомозі ЦУ ВКП(б) (тобто ЦК привезло їх з Росії) послано у колгоспи не менше 10 тисяч осіб, в тому числі на постійну роботу в якості голів колгоспів, секретарів осередків і парторгів колгоспів 3 тисячі чоловік. Отак організаційно зміцнювалась (істинно українська) компартія, так проявлялась "схильність українців до комунізму". До речі, серед 13500 більшовицьких агітаторів у трагічному 33-му українців було 5 тисяч.

Не буду згадувати боротьбістів, укапістів та інших утопістів, які чули себе перше українцями, а потім комуністами. Усі вони – у багатомільйонній могилі жертв московської більшовицької системи. Нагадаю лише, як приходив до влади в Україні "Ліберал" Хрущов. Наприкінці літа 1937 прибули в Україну з Москви Молотов, Хрущов і Єжов. Приїхали спеціяльним поїздом, вщерть набітим спецзагоном енкаведе. Найперше, високі гості зняли київську охорону біля Будинку ЦК КП(б)У і поставили своїх опричників з поїзда, а до того весь Київ був уже оточений внутрішніми військами, які теж прибули із червонозоряної столиці. Московські партбоси у дусі демократичного централізму скликали пленум і запропонували першим секретарем ЦК обрати першого секретаря Московського обкому ВКП(б) Хрущова Микиту. Причина – у верхи партії пролізли націоналісти. Однак, як пише дослідник Авторханов, москвичі зустріли зовсім несподіваний і затятий спротив з боку пленуму ЦК КП(б)У. Пленум висловив недвозначне політичне недовір'я не Косіорові, а Москві, що грубо порушила статут партії "незалежної" компартії України і "конституційні прероґативи союзної української республіки". Молотов розгубився й почав дзвонити Сталіну, потім зупинив пленум, а на другий день зібрав тільки членів політбюро і запросив усіх прогулятися до Москви. Голова Раднаркому Любченко натяк зрозумів і вчинив самогубство. А за інших "попрацювала" партія. Усіх дев'ять членів політбюро, дванадцять членів уряду, 13 із 17 членів Президії Верховної Ради, 45 із 57 членів ЦК було заарештовано і знищено. Було заарештовано 80 відсотків секретарів обкомів, міськкомів, райкомів, голів облрайміськвиконкомів.

Так українці ставали генетичними "комуністами". Коли два роки тому компартія України була заборонена, черговий XXIX з'їзд КПРС відбувся в Москві. У ньому брали участь українські комуністи на чолі із незабутнім паном-товаришем Коцюбою, а поруч з Єгором Кузьмичем Лигачовим зворушені львів'яни на телевізору пізнали свого останнього першого сек-

ретаря обкому В'ячеслава Васильовича Секретарюка. Знову у Москві, знову в еміґрації.

Знову все з початку?

У мене складається таке враження, що українські комуністи погано знають історію своєї партії. Їм можуть нагадати "героїчну" минувшину московські однодумці, котрі той паровоз, яким приїхав Молотов з Єжовим у 37-му до Києва, тримають на запасній путі. Співати нині про "остановку в комуні" – це не модно, а от у тому, що для всіх колишніх союзних республік єдиний кінцевий пункт – імперія, московська як правляча, так і опозиційна кліка, жодного сумніву не має. Сумніваються хіба що сучасні Любченки, які нині збирають підписи за Союз, а завтра в перерві між засіданнями пленуму шукатимуть шнурка на шию.

("МУ")

Олександер Боргард

РІЧНИЦЯ СКОРБОТИ

В травні 1994 року виповнилося півстоліття геноциду в Криму. Геноциду – за міжнародними законами, які не відрізняють депортацій від геноциду як такого – свідомого нищення людей. Тоді з Кримського півострова були вивезені до Казахстану та Сибіру всі його мешканці, крім росіян. Всього було депортовано майже чверть мільйона людей – третина тодішнього населення Криму, а саме – 228 543. Кримських татар з них було 191 088 (всі до останнього), решта – вірмени, греки, болгари... Нічого істотного з собою везти не дозволяли, а на збори давали аж 20 хвилин. Дорогою енкаведистські конвоїри правили шалені гроші за склянку води.

Кримських татар вивезли до Східного Казахстану, до місцевості Бетпак Дала, більше відомою під назвою Голодного степу. Через рік від них полишилася менше половини.

Наведені вище цифри стосуються тільки власне Криму. Але до цього прихопили ще десь з півмільйона людей зі "звільнених вже" частин України. Тих самих – болгар, греків, і чимало українців. Розглядався проект повного виселення останніх, але... Було визнано ще тоді: таке поки що не по силах інтернаціональній великодержаві. Отже, поки депортувати за вибором, а там...

Офіційним мотивом Державного комітету оборони, очолюваного Сталіним, що прийняв рішення про виселення, була ніби "зрада" кримськотатарського народу (!): співробітництво з німцями. До цього нагадаємо, що героїв війни серед кримських татар на той час було, у відсотковому відношенні, чи не більше, ніж серед будь-якого. Що ж до "зрадників", то... В часи Горбачова, коли знову постало питання про повернення вигнанців, російське ТАСС все щось там мимрило про "татарський батальйон", який ніби формували німці. Хай і так буде, от і будемо відправлятися від нього.

Чисельність батальйону становить приблизно 600 чоловік, отже... Якщо пригадати, що славетна "Российская освободительная армия" (РОА) генерала Власова складала десь півтора мільйона, то воно й вийде, що на одного татарського "зрадника" припадало аж 2500 російських (у відсотковому відношенні – вшестеро більше); не будемо перебільшувати провини "власовців", але... Ніхто не думав відправити через них росіян до Сибіру. Але хто й коли в Москві користувався звичайною логікою? Там таке невідомо. Тай нечувана в світі річ – за зраду когось карати весь народ. Це не стосується Росії, яка сама поставила себе поза межами цивілізованого світу.

Про останніх депортованих, яких теж було чималенько, – греків, вірменів, болгар та українців – нічого не писали взагалі; наче їх і не було.

Замість вивезеного корінного населення, завозяться численні новосели з Росії, їдуть родинами, навіть цілими колгоспами. На початок 1945 року до Криму переселено вже 17 040 сімей. Вони були розселені по татарських домівках, добре влаштованих господарствах, та... Працьовиті та трудолюбні люди чужим, як відомо, не спокусяться. Хутко проївши та промарнувавши татарське добро, повирубавши на опалення татарські сади та виноградники, вони почали розбігатись, поповнюючи собою ряди міського люмпенства. "Оновлений" Крим ще тоді, після війни, міцно сів на утримання сусідньої України, на якому перебуває й до сьогодні.

Але вивезти людей на смерть до Голодного степу було лише половиною справи. Треба було ліквідувати те, що залишилося по них. Бо в часи деякої культурної автономії в совєтський період з'явилися численні паростки самобутньої татарської культури. А в музеях Криму було турботливо зібране те старе, що вийшло цілим з попередніх російських погромів.

Тепер підлягало повному знищенню все, що могло нагадати про існування татарського народу Криму в минулому.

Підлягали знищенню всі письмові та друковані матеріяли татарською мовою або татарських авторів. Та – не тільки. Спалювалися, згідно з інструкціями, твори російського графа Л. Толстого, перекладені татарською мовою, ноти романсів та арій російських композиторів, де були татарські тексти, тощо. Навіть "безсмертні" твори Леніна та Сталіна, тією ж таки мовою. Підлягали знищенню будь-які документи з татарської історії; навіть – тисячолітньої давности; навіть – унікальної наукової цінности. Спалено було всі експозиції музеїв народного мистецтва. Що можна було спалити – палилося, що не горіло – розбивалося. Одночасно була проведена нова архітектурна чистка. Були знищені (іноді – під приводом воєнних ушкоджень) древні будівлі, які випадково вціліли від попередніх руйнувань. Так було здійснене друге російське "покорение Крима".

Було довершене знищення цієї древньої культури, набагато старішої від російської. Яка, за свідоцтвом учених експертів, увібрала в себе культурні традиції своїх попередників: кімеріян, таврів, ґотів... Ті самі традиції, додамо від себе, які пустоцвіт Росії не наслідував ніколи.

То був ще один історичний злочин в низці багатьох інших.

Формальна "реабилитация" (виявляється, жертв геноцидного злочину ще потрібно "реабілітувати" – який нечуваний цинізм!) репресованих народів

давно відбулася, але... На повернення їх решток на батьківщину потрібні сьогодні немалі гроші. Щось на це знаходиться тільки у не до кінця пограбованої України. При подібних засобах повернення займе багато-багато десятків років. Ті, хто творили свого часу геноцид – там , у Москві, – взагалі роблять вигляд, що це їх не стосується. Їх цікавить тільки одне – "русский Крим", "русские Курили"...

Люди, що повернулися "додому", живуть не ліпше за негрів по бантустанах ПАР часів апартеїду. До міст їх не допускають, а на поселення відводять резервації в найбільш спустошених місцевостях Криму. Кримська "республіка утриманців" господіна Мєшкова робить все, щоб ніхто не повертався.

КТО ЖЕ, ЕСЛИ НЕ МЫ, ПРИЩЕМИТ ХВОСТ ЖОВТО-БЛАКИТНОЙ КРЫСЕ!!

"Дружній" малюнок з газети Наше Время. (Москва -- Петроград)

Чи все це – справедливо?

Справедливість – то необхідна складова частина історії. Як її не встановити в законний спосіб, завжди знайдуться сміливці, що відтворять її самочинно. На власний розсуд та розуміння. Здається, вражаючий приклад ірляндських шін-фейнів – так і не став пересторогою для людства. Чи ми й тут дочікуємося чогось подібного – пострілів та вибухів? Такого відновлення спізнілої справедливости?

Думається воно, це відновлення, можливе тільки в єдиний спосіб. Колишнього СССР, на щастя для всіх, вже немає, але є його законний наступник та спадкоємець, яким оголосила себе Російська Федерація, отже... Юридичне наслідування передбачає не самі тільки приємності – спадщину, але – й борги. Борги, що мусять бути сплачені.

Питання про відшкодування за розстріли, голодоморн та геноцид – злочини проти людства, які не мають терміну давности – слід ставити на вищому рівні міжнародної спільноти – в ООН. Зробити це має саме Україна як та, що найбільше постраждала від колишньої "імперії зла".

Справедливість мусить бути відновлена, і вона буде відновлена. Так чи інакше. Бо альтернативи цьому просто не існує.

("Східний часопис")

Д-р Любиця Бабота

ЗБИРАННЯ НЕДРУКОВАНИХ СПОМИНІВ

Українсько-Канадський Дослідчо-Документаційний центр – це установа, діяльність якої вже стала відомою не лише в Канаді чи ЗСА, але також і в Україні. Завдяки невтомній і кропіткій праці його членів зникло чимало білих плям в історії українського народу, про страждання українців у міжвоєнний період довідався увесь світ.

УКДДЦ постійно займається рядом цікавих проєктів. До таких належить і проєкт збирання рукописів недрукованих споминів. Відповідальними за його здійснення стали мґр. Іроїда Винницька та д-р Надія Скоп.

В чому полягає суть і важливість згаданого проєкту? По всьому світі ще живуть люди, які були свідками історичних подій та зрушень, що відбувалися в Україні протягом XX століття. Пам'ятають те, про що мало або й зовсім не знають молодші покоління. Спогади тих людей, які поступово відходять у вічність, можуть декому здаватися занадто суб'єктивними або навіть непотрібними, але їхній досвід є складовою частиною мозаїки, яка представляє картину тогочасного життя. Українці довго мовчали... й тому мозаїка українського минулого не є повною. Кожний спогад на пройдений життєвий шлях, кожна оцінка окремих подій, стають вагомим внеском у її поповнення. Прогалини до певної міри зникають. Зникають завдяки наполегливости людей, які шукають нових фактів, збирають і оцінюють досягнуті результати. До таких належить і робота над згаданим проєктом.

Працівники УКДДЦ повідомляли ширшу громадськість про задуманий проєкт за посередництвом української канадської та американської преси, посередництвом радіопередач і телевізії. Дотепер відгукнулося на заклик центру 30 людей, яких пережите горе не зробило байдужими до життя і які на письмі передали свій досвід. Читаючи матеріяли навіть не віриться, що людина здатна пережити стільки невимовного горя, стільки трагедії і хочеться низько вклонити безіменним героям, які поклали життя за кращу долю Батьківщини.

Авторами матеріялів надісланих до Центру (або переданих посередництвом приватних осіб) є очевидці подій, які відбувалися від початку 20-х років аж до сучасності. Проживають вони в Канаді, Україні, Росії, ЗСА. Між спогадами можна знайти рукописи, до цього часу недруковані машинописи, певну кількість газетних матеріялів та декілька брошур. Матеріяли, опубліковані в різних країнах різними мовами написали Юрій Бадзьо, Дмитро Білий-Лис, Орест Корчак-Городиський та ін. Якщо брати в увагу розмір спогадів, бачимо, що деякі з них досить короткі (всього кілька сторінок) й охоплюють малий відрізок часу, а деякі відображають цілу епопею людського життя. Найбільший з них – 15 рукописних зошитів – належить Євстахові Ленкові з Монтреалу.

Рукописи й машинописи можна умовно поділити на суто мемуарну літературу (спогади й нариси) та художню літературу (окремі оповідання,

збірник оповідань, художньо-документальна повість, роман). До мемуаристики зараховуємо матеріял вже згадуваного Євстаха Ленка, Євгена Овсіюка, М. Замори, Ореста Білака, Зеновії Крюкової, Стефана Кухлевського, Тиміша Білостоцького, Романа Панчишина, Михайла Угери, Ярослава Набережного, Степана Луцишина і "Тріски". Останній, це, очевидно, псевдонім. Художні твори надіслали І. Зінько, Михайло Прилуцький, Микола Невидайло, Олексій Штепа, Омелян Бучацький та редакторської обробки, деякі вимагають часткових чи ґрунтовних втручань.

Зображені події відбуваються в Україні, Польщі, на Далекому Сході Советського Союзу, в Німеччині, Чехії, Словаччині, Румунії тощо. З точки зору хронології та порушених проблем їх можна поділити на декілька груп: голод 1927–1931 рр., голод 1932–1933, голод 40-х років, Друга Світова Війна, 1946–1954 рр. – польські в'язниці, 50-і роки – смерть Сталіна, советські концтабори, сучасність.

Спогади очевидців містять велику кількість відомих і зовсім невідомих фактів. Це надзвичайний документаційний та джерельний матеріял. Зацікавлені минулим мають змогу, читаючи спогади, довідатись про діяльність визвольних груп, їхніх командирів, назви окремих дивізій, маршрути полків, підготовку бойових операцій УПА, вони впізнають нові факти – імена офіцерів, назви куренів, кількість зброї, вбитих, ранених та полонених, довідаються про діяльність невідомих людей, їхні переживання, героїчні вчинки, ставлення до життя, реакцію у важких життєвих ситуаціях. Нові відомості наближають спогади про роботу німецької та польської комісій у Західній Україні, про виїзд населення в Німеччину, про події в Карпатській Україні, ставлення німців та жидів до українців, про ліквідацію жидів у Криму, про підпільну діяльність українських в'язнів у советських концтаборах чи після того, як колишні в'язні змушені були залишитись жити в Сибіру. На фоні трагедії окремих осіб відображена трагедія всього українського народу.

Всі представлені факти є важливим поповненням загальноукраїнської історії. Скористатися ними можуть фахові працівники та дослідники у своїх роботах. Для кращого доступу до матеріялів зроблено опис і всі спогади комп'ютеризовано. УКДДЦ звертається до всіх, хто має рукописи спогадів, щоденники чи інші записи, надсилати їх до збереження в Архів УКДДЦ і поповнити започатковану збірку.

Ukrainian Canadian Research & Documentation
Centre
620 Spadina Avenue
Toronto, ON
Canada
M5S 2H4

МАЙТЕ МУЖНІСТЬ, ВЕТЕРАНЕ!

Шановний Ветеране!

Зараз українська держава готується до гідного відзначення 50-річчя Перемоги. А чи задумувалися Ви, скільки йде на вітер коштів на оці святкові фейєрверки, на оце – обов'язкове, безудержне бажання тільки святкувати-святкувати-святкувати... Я пам'ятаю малим 9 травня 1945 р. в нашому полтавському селі. У кількох оселях співали на радощах, а все село голосило по убієнних. І моя молода мати вмирала в той день за батьком, бо його ще не чути було з полону. Звідки оце незрозуміле, протиприродне бажання безупинно, щороку все бучніше й бучніше відзначати святково цю страшну трагедію в житті нашого народу, таку ж, як жовтневий переворот 1917-го, голодомор-33, репресії 37–38-го рр.? Чому б не зібратися по-людськи, по-християнськи в цей день, 9 травня, скромно, в жалобному вбранні на молебні по убієнних, закатованих у концтаборах десятках мільйонів своїх співвітчизників, спів-союзників нарешті, бо Ви ж були тоді в Союзі, за яким і досі сумуєте?

Чому Ви, Ветерани тієї жорстокої війни, згадуючи про подвиги, замовчуєте страшні, антилюдяні кампанії – помсти, розправи, влаштовані Сталіним, політбюро, компартією в 43–44-му роках над сотнями тисяч, мільйонами українських чоловіків, які потрапили в оточення в 41-му, та над зеленими юнаками, старшоклясниками, яким у 41-му було по 16–17 років і їх ще не призивали тоді на війну? Через 2 роки, звільняючи українську територію, їх, зеленоротих (разом з оточенцями), ненавчених, необмундированих, беззбройних масово кидали на дніпровські плацдарми, на вірну погибель і витопили в Дніпрі, засіяли береги Дніпра, Десни, інших водних рубежів їхніми трупами, винищили беззбройних у Корсунь-Шевченківській битві, в Яссо-Кишинівській операції. Підіть по селах Черкащини, попитайте у вдів, у вирослих сиріт, де загинули їхні рідні, і вам покажуть тисячі й тисячі похоронок, що прийшли з діючої армії з Молдови. Там їхні безіменні могили. А спитайте в Лівобережної вдови-України, де її сини полягли? Її сіверці, полтавці, сумські й харківські слобожани? Вона скаже Вам, що в Дніпрі, в Славуті, витопли всі беззбройні, необмундировані її сини. Бо така була воля Сталіна і компартії – відомстити народові за те, що зраджений Москвою, покинутий Червоною армією, не помер, вижив у тилу ворога.

Чому ж Ви, кажу, під час щорічних святкувань Перемоги ніколи, жодного разу за всі 50 років не згадали про ці невинні жертви комуністичної системи? Не згадали про витоплений у Дніпрі молодий, здоровий, як перемитий, чоловічий український народ! Коло свіжих могил полеглих на полі бою своїх побратимів Ви клялися зберегти про них вічну пам'ять. І забули. Так-так забули. Інакше чим пояснити те, що по Україні з 28 тисяч братських могил половина стоїть безіменних? Та це і не дивно, адже встановленням імен полеглих героїв займаються всі повоєнні роки дітки – "червоні слідопити". І немає жодного факту, щоб десь імена невідомих ...йців було

встановлено радою ветеранів. От і в Черкасах на Пушкінському цвинтарі стоїть забута в 1941 р., ніким не доглянута і безіменна. А ці ж полеглі – Ваші побратими, і Вам, шановний Ветеране, врятували своєю смертю тоді життя. Гріх забувати про них і про їхніх удів і сиріт.

І ще одне. Ви все нарікаєте на недостатню увагу до Вас із боку молодої Української держави, проклинаєте її і кличете назад, у хвалений Вами СРСР. А чого ж Ви забуваєте, як той же Сталін зразу ж по війні розстріляв масу генералів – героїв війни, а Вам, усім ветеранам війни, відмінив усі оплати і пільги за завойовані Вашою ж кров'ю ордени і медалі?

Ну, добре, Ви кажете, що в роки війни, захищаючи СРСР, одночасно захищали й Україну і вимагаєте шани, шани й шани та нагород. Якщо це так, якщо Ви захищали, рятували й Україну нашу, то чому Ви зараз, коли вона, маючи віковічні, тисячолітні і державницькі традиції, в черговий раз законно відновлює свою законну Державу, демократичну, національну, чому ж Ви, колишній захисник України, не в перших рядах її прибічників? Чому Ви, сивочолий Ветеран, стара, умудрена життям людина, дід дітей Ваших синів і дочок, замість того, щоб навчати цих дітей, Ваших же онуків, життєвої мудрости, тобто доброти, любови до землі, на якій живете, чому ж Ви йдете в колонах демонстрантів, вітаючи кривавий жовтневий більшовицький переворот, який у крові потопив Лютневу революцію, розпалив небачену по масштабах трагедії громадянську війну, знищив Українську народну державу?

Чому, Ви, Ветерани, слухаєте не державу і її закони на території України, яку, Ви кажете, захищали у війну, чому Ви слухаєте не слова нашого президента ("Радикальні ліві сили мають облишити надії на відродження Радянського Союзу. Позбавлення України державности – це громадянська війна. Такі жертви не можуть "виправдати жодних політичних цілей". Ясно ж сказано, президентом України сказано. Для чого ж Ви його вибирали? Щоб слухати, помагати йому будувати державу? Чи Ви на щось інше надіялися?...), отож, чому Ви слухаєте не державні слова, а заклик антидержавних комуністичної і соціялістичної партій? То чому ж Ви так прагнете під Росію, під загарбницькі пазурі царського герба і царське знамено, відкидаючи історичну мирну символіку українського народу, її кольори мирного голубого неба і золотої пшениці (якою Вас годує Україна!), її герб часів ще святого князя Володимира? Спитайте комуніста Симоненка і соціяліста Мороза, куди вони Вас кличуть? Що вони хочуть знайти під царським прапором і двоголовим орлом? Невже ленінську соціялістичну ідею? Так! Ленін же скидав цього двоголового орла в порох! Що вони там шукають під заново начищеним російськими шовіністами імперським гербом?..

Я розумію, важко наступити на горло власній пісні. І все ж майте мужність, Ветеране, подивитися правді у вічі. Майте останню мужність по-ветеранськи знести на самоті свою нелюбов і ненависть до рідної землі, яка Вас породила, яка Вас годувала й гріла, яка Вас носила до сивих Ваших років, і яка Вас терпить і великодушно прощає як заблудлого сина.З надією!

Василь Захарченко

МИ ВОЮВАЛИ НЕ ЗА ІМПЕРІЮ

Як сприймати день офіційного святкування 50 роковин перемоги над фашистською Німеччиною у другій світовій війні? Однозначно. Ця перемога у "велікой отечественной", яку з великою помпою відсвяткували росіяни, для України була повторним закабаленням московсько-більшовицькою ордою нашого народу. Великодержавний монстр Сталін та його кліка, жертвуючи поневоленими народами, зводили порахунки з фашистською Німеччиною, боролися за розширення меж імперії, за дармових рабів. Що стосується участи у війні українців, особливо західних областей, то, очевидно, ніхто з них не йшов у червону армію добровільно, щоб воювати за інтереси чужої держави. Взяті в ясир призовними пунктами радянських військкоматів, на фронт йшли призовники віком від 17 до 65 років, іноді по двоє-троє з одної сім'ї. Про те, чи хворий, чи здоровий такий "доброволець", не питав ніхто.

У радянській пресі в період війни зазначалося, що в рядах червоної армії кожен четвертий солдат був українець (в середньому – 6 мільйонів), але замовчувалося, що половина з них загинула, а ті, хто залишився живим, повернулись додому понівіченими.

У 1944 році, відразу після "визволення" західних областей України, крім мобілізації в армію, почалися тотальні арешти та масова депортація населення, особливо інтеліґенції, в Сибір та Середню Азію. І здебільшого траплялося так, що син чи батько воював "за родіну", а його родичів та ж "родіна" кидала за ґрати або знищувала як "ворогів народу".

На фронті солдатів з Західної України завжди посилали на найнебезпечніші ділянки фронту, формуючи "спецбатальйони", які під дулами автоматів чекістів йшли на смерть. Після так званої "разведки боєм" живими поверталося не більш як два-три солдати. А на тривалих "марш-бросках" бійцям похилого віку, хворим та виснаженим, котрі відставали від груп, посіпаки "Смершу" "пришивали" дезертирство й за вироки військово-польових трибуналів розстрілювали, а могили їхні зрівнювали з землею. Як очевидець тих подій скажу, що при переході через Біловезьку Пущу (за ніч 60 км) було розстріляно в полку трьох "дезертирів", а насправді хворих бійців. Ось такі, аж ніяк не повні приклади, як "шанували", "любили" бійців-українців, котрих сьогодні називають цинічно "павшими смертью храбрих", а тих, хто вижив – "ветеранами великой отечественной".

Так, ми ветерани, бо, незважаючи на те, що воювали в рядах ворожої нам армії, все-таки боролись проти іншого ворога – німецького фашизму. І тому іноді стає боляче від образливих звинувачень невігласів: "За кого і за що ви воювали, за наших ворогів?".

Нема сумніву, що в тих умовах таку велику кількість українців, якою диспонувала нація, не змогла б залучити у свої ряди УПА без багатого тилу, достатнього матеріяльного забезпечення, збройного обладнання і, головне, без згоди та підтримки держав альянтів, таких, як Америка, Англія, Франція, симпатії яких були віддані московській імперії. А хіба населення Західної України змогло б прогодувати, одягнути велику армію? Воно ж ледве животіло після пограбування нацистами та комуно-більшовицькою зграєю.

А хіба Москва не повторила б акцій на взірець операцій "Вісла", "Збруч-захід", "Буг", "Опір" чи "Тиса", що було б загрозою руйнації етносу Західної України?

У червону армію чоловіків мобілізували силою, проте, коли дали їм у руки зброю, вони люто били нацистів за те, що тисячі наших українців гинули в концентраційних таборах, зазнавали знущань на примусових роботах, були розстріляні ґестапо як члени ОУН-УПА. Воювали українці з нацистами з думками про самостійну Україну, яку нерідко перед солдатами українського походження цинічно обіцяв маршал Жуков, в той же час підписуючи разом з Берією наказ про тотальне переселення українців у Сибір.

Кого ж сьогодні визнавати учасниками другої світової війни? Я вважаю, що всіх тих українців, які чесно воювали проти ворогів свого народу. Це – члени ОУН-УПА, що свідомо та віддано змагались на два фронти проти німецьких і московських окупантів і котрих прокомуністичний український парлямент досі не хоче визнати воюючою стороною. Це ті, хто в складі московських, ворожих нам з'єднань, воював з такими ж ворогами – фашистами. Це й леґіонери з дивізії "Галичина". Щодо останніх формувань, то в мене буде, мабуть, багато опонентів. Але звинувачувати дивізійників у тому, що вони воювали на боці німців, не слід. Адже і фашист, і московський окупант – ворог для України однаковий. Мундири, формальна причетність до німецького вермахту – це тільки поверховий погляд. Мета була єдина – боротися за самостійну Україну.

Якщо повернутися в не так далеке минуле, то не важко знайти аналогічну ситуацію. Українські Січові Стрільці воювали на боці Австрії проти москалів, проте мріяли створити і справді створили своє військо. УПА нерідко поповнювалася рядовими червоноармійцями та командирами як українцями, так і представниками інших народів. Проте Провід УПА ніколи не докоряв їм, що перед тим вони воювали на другому боці. А до якої ж категорії зарахувати тисячі українських юнаків, які загинули на московсько-афганській війні? Хіба вони добровільно пішли бити афганців? Адже їх погнали в Афганістан разом із іншими солдатами радянської армії, як і в другій світовій війні, для розширення московських володінь.

І тому сьогодні, в цей особливо важкий для України час, нерозумно звинувачувати і принижувати тих чи інших учасників другої світової війни, незалежно від того, на чийому боці вони воювали. Вони прагнули одного – самостійности українській Батьківщині.

Нашим національним обов'язком повинна бути пам'ять про Українських Січових Стрільців, які змагались з московськими військами на боці Австро-Угорщини, про Січових Стрільців Галицької Народної Республіки та Української Народної Республіки, про студентів, що геройськи загинули під Крутами від куль московських шовіністів. Всенародної пошани заслужила самопожерства Української Повстанської Армії, на її прикладі маємо виховувати нашу молодь. Не слід забувати і про наших співвітчизників, закатованих в польських нацистських та більшовицьких тюрмах і концтаборах, про сущих та загиблих українців, насильно забраних в червону армію, що боролись проти фашизму, про наших юнаків, котрі стали жертвами Афганістану та інших, спровокованих Москвою, авантюр. Всі вони – наше

українське коріння, яке через вікове лихоліття нашого народу не змогло розквітнути і виявити себе у мирній праці на благо нашої Батьківщини. Й день 9 травня повинен стати для нас, українців, не днем надуманої ворогами ніби нашої перемоги, а днем скорботи українського народу.

Зважаючи на всі перенесені нами негаразди і страждання, ми повинні бути єдиними, щоб врешті-решт подолати наших недругів та ворогів. А перед нашим народом слід всіма засобами викривати тих, котрі видають себе незаслужено героями, ветеранами, а насправді приховують свої злочинні дії щодо українського народу. Над ними мусить відбутися новий Нюрнберґ – український суд.

Українці ж, які брали участь у другій світовій війні в складі червоної армії, повинні відмовитися від ювілейних нагород, котрі нині має намір вручати Росія. Ці нагороди скроплені кров'ю наших земляків, що загинули від рук московських окупантів, кров'ю балтійських та чеченських народів. Цими мерзенними нагрудними брязкальцями великодержавні шовіністи хочуть знову об'єднати всіх ветеранів війни, залучити Україну знову до "единой и неделимой русской империи". Ми воювали не за імперію. Ми воювали проти фашизму і більшовизму – за Самостійну Соборну Українську Державу!

Михайло ЛИТВИНЧУК,
учасник другої світової війни
("ЗвУ")

Ігор Федик

ВОНИ БУЛИ ПАТРІОТАМИ

Останнім часом преса певного спрямування в Україні, а також окремі організації в США активізували пропаґандивні виступи щодо національно-визвольних змагань, акцентуючи увагу на Дивізії "Галичина". Ось кілька витягів з американо-канадської преси, які фальсифікують минулі і сучасні події в Україні: "Нацисти маршують під гучне аплодування в Україні. Минулого тижня Морлі Сейфер у програмі "60 хвилин" документував застрашаючу подію у Львові, де сотні удекорованих убивць СС марширували зі смолоскипами, а один редактор виявив дикий антисемітизм. Нам показано спектакль, де Глава УКГЦ кардинал Любачівський і монс. Дацко приймають модерних українських нацистів. Отець Леськів у Лос-Анжелесі заперечив правдивість програми і сказав, "що виступ кардинала Любачівського був перекручений" ("Heritage", Лос-Анджелес, Стен Брін). "Не спішіть з допомогою Україні! У вашій редакційній статті від 29 жовтня під заголовком "Новий старт України" сказано, що Канада повинна бути за незалежну Україну, уділяючи їй фінансову допомогу і розширюючи нашу торгівлю... Заки поспішати видавати канадські гроші, ми повинні перевірити політику людських прав України так, як ми зробили в Гаїті, Китаї, Північній Кореї й інших зонах політичних або релігійних переслідувань" ("Toronto Star", Філіп Дезвірек).

Отже, бачимо цілеспрямовані суцільні фальсифікації і перекручування. Замість того, аби заглянути в психологічну глибину історичних процесів, зробити всебічну аналізу історичних явищ, спостерегти причинно-наслідкові зв'язки, подати наукову інтерпретацію подій, українців намагаються звинуватити у всеможливих гріхах, в тому числі у колябоpанстві з німецьким фашизмом під час другої світової війни. Правда ж полягає у тому, що галицькі українці посилали своє юнацтво, свій цвіт нації в чужу армію не для того, аби вони захищали чужі їм інтереси, а щоб створити власну мілітарну силу, яка була б здатна воювати за Україну.

Збираючи історичні факти, я маю чимало відомостей про те, що в Дивізію із сім'ї йшло по два-три брати, йшли батьки з синами. Сьогодні у Львові ще пам'ятають учителя Диниса Петрова, що вчителював у школі ім. Шашкевича. Його учні не забули, яка це була високоінтеліґентна людина, чудовий педагог і щирий патріот. Він працював з директором цієї школи, колишнім ад'ютантом С. Петлюри, підполковником армії УНР Василем Бенем. Денис Петрів благословив у Дивізію трьох своїх синів – Ярослава, Ростислава та Святослава – на боротьбу за волю України.

У Дивізії воювали три брати Мурські – Лев, Богдан та Василь – 24, 18 і 16 років. Чи знайдуться такі мати і батько на світі, щоб благословили своїх синів, зовсім юних, у чужу армію? Ніколи! У Відні Богдан Мурський потрапив у руки більшовикам і згодом довго поневірявся в сталінських таборах Караганди. Але не каявся... У книзі, яку опорядкував Евген Шипайло, "Список полеглих вояків 1-ої УД УНА та українців інших військових формацій в ІІ-й світовій війні" є чимало прізвищ загиблих вояків в 1-ї УД УНА, що були рідними і двоюрідними братами. Вони голосилися до Дивізії добровільно і в жорстоких боях під Бродами разом лягли у рідну землю, яку боронили своїми парубоцькими грудьми. Ось кілька з них: брати Степан і Петро Благі із села Уїзд, що на Рогатинщині, Василь і Петро Беї із села Григорів Бучацького району, брати Гуки із Золочева, Василь і Микола Гали із Скнилова, що під Львовом. Багато братів-українців лежить і в чужій землі. Петро Сокольський був в УГА старшим десятником, тричі перехворів тифом в "чотирикутнику смерти", служив в УГА разом із своїм братом Степанком, пройшов фронтові дороги по всій Україні. Знав цей високоосвічений чоловік, що таке фронт, не раз дивився смерті у вічі, але через чверть століття благословив своїх синів у 1-у УД УНА. Лише в 1973 році побачив своїх синів живими.

Роман Кальба воював у чотирьох арміях, знав ціну життя та смерти. Бився в австрійській армії, воював за волю України в усусах, в УГА. І вже на схилі літ пішов разом із сином Олегом в Українську дивізію, бо був українським патріотом і вірив, що тільки із зброєю в руках можна вибороти волю.

Коли дивізійники, що співали у хорі "Бурлака", вперше прибули в Україну після падіння "залізної завіси", вони співали на полі, де лежать їх побратими. Згадує дивізійник із Торонто, д-р Василь Сірський, який пройшов пекло боїв під Бродами: "Може, тут і прах братів Писаревих, що за ними всюди випитувала тих, що повернулися із бродівських боїв, їхня мати Юлія

Писарева, трьох братів Макарів, телефоністів у штабі 29-го полку, на котрий несподівано налетіли більшовицькі танки".

А ось доля ще одного дивізійника, українського патріота Григорія Крілатого із с. Залісся, що на Тернопільщині. Все своє життя він віддав служінню національній ідеї, активно працював у "Просвіті", гартував своє тіло і дух в "Лузі", далі – в ОУН і УПА. У 1939 р. його заарештувало НКВД, але врятував щасливий випадок. Через кілька років його розстрілювало вже ґестапо, і тут Бог був на боці Григорія. В УПА загинув його брат Ілько. У Дивізію Григорій пішов разом із братом Михайлом, але не вберіг його у жорстокому бою.

Хто в діяспорі чи в Україні не знає о. д-ра Івана Музичку, видатного теолога УКГЦ, чи його брата професора Степана Музичку? І вони разом зі своїм третім братом воювали в Дивізії. На Львівщині, під Бродами, впав у бою їх брат.

Отож блюзнірством над пам'яттю загиблих є називати дивізійників німецькими коляборантами. Вони були українськими патріотами, для яких понад усе була воля України.

("ЗвУ")

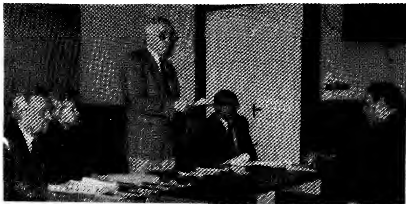
УКРАЇНА І ДРУГА СВІТОВА ВІЙНА: ПРОБЛЕМИ ІСТОРИЧНОЇ ПРАВДИ

На таку тему відбулася в березні цього року студентська наукова конференція у Львівському університеті, проведення якої фінансувала Головна Управа Братства кол. вояків 1-ої УД УНА. Зі вступним словом перед учасниками конференції виступив завідувач катедри міжнародної журналістики проф. Лось Йосип. Він підкреслив, що більшість навчальних дисциплін у вузі спонукує не лише здобувати знання, але – і то насамперед – навчитися розуміти. Розуміти суть явищ і подій, аспірацій людей і націй, тенденцій розвитку певної сфери життя, нарешті – сенс історії, яка має мету – моральний проґрес.

– Наша науково-практична конференція, – сказав Йосип Лось, – якраз і передбачає пізнати частку істини, наблизитися до неї; про це каже нам сама назва: "Україна і друга світова війна: проблеми історичної правди". Доволі часто за темпом життя, зашарпаністю буднями ми випускаємо з поля зору сенс явища, а зосереджуємося на політичних спекуляціях, нав'язаних нам чужинцями стереотипах. Студенти четвертого і частково третього курсів зробили спробу осягнути автентичність, повноту панорами минулого. Ви усі, що зібралися нині, володіючи двома визначальними рисами інтелектуала: людською та національною гідністю і почуттям відповідальности за все, що чиниться довкола, маєте можливість взяти активну участь в обговоренні доповідей своїх колеґ і запропонувати свої наукові підходи.

– Історія – сито справедливе. Неодмінно настає час, коли, образно кажучи, розсмоктується намул і постає гола правда: щодо людини

залишається підмет і присудок, скажімо: міщанин скиглить, злодій краде, герой бореться, зрадник зраджує, спекулянт хитрує, хам оплюгавлює, працелюб дерзає, проповідник обнадіює. Так само щодо держав: наприкінці XX століття, коли воістину гинуть наші вороженьки, держави-монстри, держави-мамони, держави-імперіялісти, держави-шовіністи занепадають, бо "Душа світу справедлива", а держави моральної гідностии, національної сутности, християнської чи на загал релігійної одухотворенности життя піднімаються вгору.

Президія конференції (зліва): Василь Гудзій, Марія Яцимірська, Йосип Лось, Ігор Федик.

– Тепер маємо самі відтворити свою історію, без арбітрів-посередників, без тих, які набиваються тепер до нас у приятелі, хоч учора і позавчора мордували нас мільйонами. Доконечно мусимо зібрати докупи усе, що стосується нашої багатотисячної історії – і переконаємося, яким колосальним біогенетичним, інтелектуальним, моральним і культурним потенціялом володіємо. Мілітарним у тому числі. Так буде, незважаючи на саботаж, оплюгавлення нації масовою культурою і скудним мемонізмом, на нерозум і байдужість великого ще пласту народу.

– І останнє. Факти повинні нести нові моральні осягнення, бо інакше перекривається джерело світла. Готувати треба людей до сприйняття істини, учити жити, а не лише реаґувати, виробляти спроможність до свіжого сприйняття – означає не обмежуватися безпристрасним впровадженням певної істини, а потрясати душі, піднімати людину над холодним розрахунком приватного життя і над усіма породженнями еґоїзму. На основі фактів маємо виводити вічні закони життя, сприяти розкриттю глибокої істини та ще й осявати променем надії. Якщо ж вдається поєднати факти із принципами – матимемо усе: світ прекрасний, плодотворний, гармонійний. Таким чином, мусимо врахувати, що є правда історична – істина фактів, і є правда моральна – правда принципів, Божих законів.

– А тепер вирушаємо у подорож тими сторінками історії, які донедавна були для нас незнаними.

З доповідями виступили студенти факультету журналістики та історичного факультету:

- Петрук Володимир: "Український вояк у другій світовій війні".
- Янів Андрій: "Книга Володимира Косика "Україна і Німеччина у другій світовій війні".
- Лильо Тарас: "Геноцид української нації між двома тоталітаризмами".
- Федик Іван: "Правда про історію 1-ої УД УНА".
- Хас Іван: "Сучасна українська армія і традиції воєнних звитяг".
- Дисак Роман: "Висвітлення історії другої світової війни у сучасній українській пресі".
- Пляцок Ярослав: "Преса УПА".

У конференції взяв участь майор Папікян Арташес Леонідович. Студенти з цікавістю послухали його виступ про стан справ в Українській Армії.

Активну участь у роботі наукової конференції взяли: проф. Олег Гринів, історик; завідувач музею історії 1-ої УД УНА – Ігор Федик; ветеран другої світової війни – Василь Гудзій.

Дослідження маловідомих або сфальсифікованих сторінок другої світової війни відзначила Головна Управа 1-ої УД УНА. Студентам-учасникам були вручені премії, що з приємністю виконав гість конференції Василь Гудзій.

Поширені інформації про роботу студентської наукової конференції подали львівське телебачення і радіо.

Марія Яцимірська
доцент ф-ту журналістики

ПЕРЕОРАТИ БУР'ЯН ТА ЗАСИПАТИ ПОЛЕ ЗЕРНОМ ПРАВДИ

Виступ Василя Гудзія на II студентській науковій конференції.

Друга світова війна й проблема визвольної боротьби українського народу проти двох її ворожих тоталітарних держав належить до найбільш сфальсифікованих періодів історії XX століття. Продовжуючи імперську політику царської Росії, більшовицька імперія наложила заборону на правдиву історію, щоб народ не знав правди. Особливо злочинно перекручена історія боротьби ОУН – УПА та створення УНА, а деякі події зовсім замовчувалися. Тільки з розпадом СРСР, відкриттям секретних матеріялів в архівах, з публікацій у пресі ми взнали правду:

1. Про ганебну змову Сталіна – Гітлера у пакті Молотова – Ріббентропа, що призвела до початку другої світової війни;

2. Про великі жертви Київської військової округи в 105-денній війні проти Фінляндії (1939–1940), в котрій загинуло 127 тисяч і 265 тисяч стали невідомими;

3. Про таємні протоколи Ялтинської конференції (11 лютого 1945); про заплановане виселення українців та створення чужої держави на Україні;

4. Про обставини смерти Рудиєва, Кузнецова, Марченка.

Полеглі воїни Української дивізії не мали права на могили, які були зрівняні з землею, а дерев'яні хрести спалені у післявоєнних роках. В 1994 р. Галицьке Братство дивізійників розпочало роботу для створення на полі бойових дій меморіяльного цвинтаря, де будуть перепоховані впалі вояки всіх військових формацій, включно з Радянською Армією.

Пройшло вже 50 років, коли пролунав останній постріл. Усі держави Европи зрівняли права ветеранів війни, а прибалтійські держави весною 1993 року признали вояків 5 дивізій, що воювали в німецькій армії, не тільки ветеранами другої світової війни, але теж борцями за свободу їхніх народів проти червоних окупантів. В Україні комуністична і ліва преса продовжує друкувати фальшиві обвинувачення проти дивізійників такі самі, з якими виступав Сталін у Потсдамі та Вишинський і Бажан в ООН в 1945–46 рр. Ці оскарження відкинули комісії ООН як фальсифіковані, а парляменти Заходу Українську дивізію оправдали.

Досьогодні поза статусом ветеранів другої світової війни залишилися вояки-українці: призвані в 1939 році до польської армії, які воювали проти Німеччини; які з таборів ҐУЛАҐу вступили в СРСР до польського корпусу ген. Андерса та воювали проти німців в Африці, Европі; призвані до Червоної Армії в 1940 році, а в серпні роззброєні й вислані в табори Воркути, Норильська, Колими; що мужньо боролися в березні 1939 року проти угорської окупації Карпатської України.

Ще багато подій другої світової війни не досліджено, тому радо вітаємо учасників II студентської наукової конференції, які розробили свої теми, і бажаємо їм успіхів.

СТАВ СВІДОМИМ ЗАВДЯКИ УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ

Напередодні святкувань 50-річчя закінчення Другої світової війни в Европі та перемоги над фашизмом, багато цікавого було написано на сторінках світської преси та показано на екранах телевізії. Так само не одну подію з тих часів описано на сторінках української преси, як в Україні, так і в діяспорі. У багатьох виданнях, для підкреслення спільних зусиль союзників можна було побачити світлину зустрічі совєтських і американських вояків на березі німецької ріки Ельби. На світлині зображено трьох американських вояків з простягненими руками дружнього привіту совєтським воякам. Підпис під світлиною загальний: "Зустріч союзників коротко перед закінченням війни на березі ріки Ельби", чи йому подібні.

Одначе мало кому відомо, що на світлині перший зліва американський вояк – це українець Володимир Гайдамака, який завдяки знанням української мови опинився в групі тих вояків-американців, які вітали своїх російських союзників на березі Ельби, тому 50 років.

Сьогодні ветеран Волт Гайдамака згадує свої воєнні пригоди підкреслюючи, що учасником того історичного моменту, закріпленого на світлині, він став тільки завдяки знанням рідної української мови.

Орися Матешук

ВОСКРЕСАЮТЬ ТАМ, ДЕ Є МОГИЛИ...

Могили, могили, могили... Відомі і невідомі. Скільки їх? Одна з таких могил до недавнього часу ховалася в розкішних садах села Теребежі, що поблизу Олеська на Львівщині. Як вартові біля неї стояли стрункі вишневі дерева. Кого вони оберігали?

Не всі знали, що в тій могилі вічним сном спочиває військовий священник 1-ої Української дивізії "Галичина", який у серпневі дні 1944 р. загинув від рук німця-фашиста. Очевидці цієї трагедії добре пам'ятають відважного дивізійного капеляна, котрий у вічі сміливо висловив німцям свій протест і обурення, сказав правду про їх зраду, обман і загарбницьку сутність.

У відповідь один із фашистів вистрелив у мужнього священника. Щоб тіло вбитого не дісталось в руки ворога, теребіжанці тут же його поховали як безіменного героя і всі ці довгі роки потай оберігали могилу.

Хто він, звідки родом – ніхто не знав. Знали тільки, що цей був чесний, відважний священник-патріот, вірний син свого народу, який віддав своє життя за віру і правду, за волю рідного краю.

Напередодні 50-річчя 1-ої дивізії Української Національної Армії мої земляки-теребіжанці викопали з могили його тлінні останки і шанобливо поклали у труну, яка була встановлена у каплиці Олеської церкви. Чекали олещани, сподівались, що хтось з рідних чи близьких відгукнеться. Про це я дізналась від своїх земляків – Християни та Ярослава Денещуків, у сусіда яких (в саду Степана Калника) знаходилась свята могила.

І тут мені пригадалась розмова в Торонті з о. Петром Стецюком. Тоді, пам'ятаю, до глибини душі зворушила його розповідь про трагічну долю двох його братів. Один із них помер після ҐУЛАҐУ в Росії, на Уралі. А старший брат о. Володимир, будучи капеляном в дивізії "Галичина" загинув від руки німця-фашиста. І ось тепер могила невідомого священника...

Що це? Співпадіння, збіг обставин? А може це Боже Провидіння, ця велика сила Божа, яка керує людьми.

Своїми міркуваннями і здогадками я поділилась з олещанами, зокрема з п. Стефанією Пшанською, організатором усіх добрих справ в Олеську, незвичайною людиною.

Мої здогади підтвердились. Особисті речі вбитого священника (окуляри, годинник, фашистська куля та інші предмети) представлені о. Петру із Торонто розвіяли усякі сумніви. Ці речі належали рідному старшому братові о. Володимирові.

Довгий і нелегкий шлях пройшов о. Петро до його могили. Він тягнувся в Україну із-за океану, з далекої Канади. 50 років впертого і безупинного шукання! І тільки тепер у вільній Україні він знайшов стежину до могили брата. В глибокій задумі о. Петро схилився над труною, з очей його котяться

сльози... а поруч – члени сім'ї бійця УПА Василя Неверенчука. Його дружина, дочка, син. Всі в чорному. Вони приїхали із Польщі, щоб востаннє попрощатись з найріднішою їм людиною. Він загинув, обороняючи своє рідне Олесько. Разом з ним тоді загинув його бойовий побратим, брат якого, Іван Бигар, приїхав з Івано-Франківська, щоб схилити голову перед тлінними останками. У братській могилі, поряд з ними, спочили тоді ще 13 бойових друзів. Вони загинули на полі бою недалеко Олеська, перегородивши дорогу ворогові.

Хто вони? Поки-що невідомо. І їх будуть ховати, як невідомих героїв. Олещани, а також мешканці навколишніх сіл і районів прийшли сюди, щоб віддати належну їм шану.

Після Служби Божої, під звуки церковних дзвонів, до старого олеського цвинтаря. Хоругви, синьо-жовті прапори, ґірлянди дубового листя, сотні вінків і море квітів, а в них потопає 16 домовин з останками мужніх хлопців, галичан-дивізійників. Їх несуть на своїх плечах ветерани ОУН–УПА, колишні вояки-дивізійники. На переміну їм приходять молоді хлопці-олещани.

Поважно крокують колишні комбатанти. На перепоховання своїх друзів по зброї вони приїхали із Дрогобича, Яворова, зі Львова та інших районів і областей України. Масовий похід супроводжують представники духовенства. Серед них – о. Петро Стецюк із Канади. Далеко линуть мелодії траурних маршів у виконанні духової оркестри. В центрі міста процесія на мить зупинилась. Олещани пам'ятають, як сюди в 1944 році енкавеесівці виганяли людей з церкви, зганяли з усіх кінців дорослих і дітей. На їх очах вішали, вбивали молодих хлопців-дивізійників та повстанців-упістів, а ці, вмираючи, промовляли останні слова: "Слава Україні!". Олещани відповідали: "Вічна слава Вам, герої наші!". А самі закривали руками очі дітям, щоб вони не бачили тих знущань і мук.

У запеклих боях під Бродами у серпні 1944 року загинули тисячі молодих хлопців-дивізійників. Їх кров'ю облита і олеська земля. Багато тоді олеських хлопців не вернулось до рідних батьківських домівок. Вони стали на захист рідного краю і вірили, що можуть зупинити сталінсько-більшовицьку навалу, що зможуть захистити і зберегти свій народ від червоного терору. Не Гітлера, не фашистську Німеччину вони захищали. Ні!

Вони боролись і вмирали за Україну. До останньої хвилини свого життя мріяли про волю народу, про незалежну вільну Українську державу, яка нині воскресла, вийшла з віковічної неволі на шлях свого утвердження і розбудови. А воскресають тільки там, де є могили...

Саме про це говорили у своїх виступах о. Петро Стецюк, о. Дем'ян, колишній боєць-дивізійник Петро Коза, представник Президента у Буському районі п. Білобрам, член Конґресу українських націоналістів п. Шидловська, колишні комбатанти, представники районних осередків – станиць Львівського братства ветеранів ОУН–УПА і Крайового братства колишніх вояків дивізії "Галичина" Української Національної Армії та інші.

На це наголошувала також у своєму слові вчителька п. Стефанія Пшанська, голова олеської "Просвіти", народний обранець, авторка чудових поетичних рядків, присвячених воістину історичним подіям. Її слово супрово-

джувалось піснями у виконанні олеського хору, і нікого не залишало байдужим. Молитвою, словом і піснею люди висловлювали вдячність Всевишньому за його ласку, за те, що дочекались волі, за яку віддали своє життя кращі сини нашого народу і нині спочивають вічним сном у могилах.

Усі присутні щиро бажали сили, мужності, міцного здоров'я о. Петру Стецюку, який з Олеська повіз домовину з останками свого брата о. Володимира на Тернопільщину, у рідну оселю, де поховав його поруч з могилою батьків. Хай пухом буде йому рідна земля!

Олещани і гості добрими думками і побажаннями супроводжували його і тихо шептали: "Воістину незвідані шляхи Твої, Господи..."

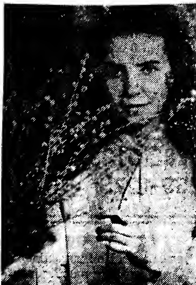
Хороші, рідні, неповторні мої земляки-олещани, щедрі на добро і добрі вчинки, нехай щастить Вам у всьому!

("Поклик сумління")

Орися МАТЕШУК є головою Львівського Клюбу політв'язнів і репресова-них імені Михайла Сороки.

***

Віра Заскоченко просить допомоги!

Українська талановита дівчина Віра Григорівна Заскоченко, 23 роки, під сучасну пору проживає в Україні, місто Полтава.

Закінчила середню музичну освіту, добре володіє грою на фортепіяно, трохи грає на скрипці, а найголовніше володіє чудовим голосом меццо-сопрано, який виявився у неї у 18-річному віці. При відповідному тренуванні, мати бачить потенціял голосу, який міг би рівнятися таким корифеям як: Соломія Крушельницька, Оксана Петрусенко чи Вольгамут Литвиненко. Режисер місцевого театру заввважив: "Так, голос у вас унікальний, вам треба вчитися".

Вона також трохи знає англійську мову. Віра є дочкою лікарів, яким фінансово не під силу допомогти їй виїхати до Канади продовжувати студії музики і співу. Тому просять добрих людей, або українські допомогові організації допомогти Вірі поїхати на музично-хорові студії в Канаді.

Писати на адресу:

314024 - УКРАЇНА, м. Полтава, вул. Фрунзе 54, кв. 97

Заскоченко Віра Григорівна

Тел. 2-8407

Іван Падик

СПОМИНИ З УКРАЇНСЬКОЇ ДИВІЗІЇ

(Продовження з попереднього числа)

ПІДСТАРШИНСЬКА ШКОЛА

Школа в Лявенбургу приміщувалася в колишньому шпиталі для психічно хворих – "іренгавз". Згідно з гітлерівським наказом, після хворих залишився невеличкий насип ґрунту – горбок на площі вправ ("ірренберг"). Їхнє місце зайняли ми. Ми оба з Богданом мешкали в одній кімнаті – Припхановій. З прізвищ запам'яталися – покійний уже Луців, Головатий, Криса, Лялюк, Кукурудза, Малець, Файґель.

Із вишкільників запам'яталося прізвище Люнненлюке – хорунжий і десятник Пльонташ. Люнненлюке мав опінію дуже вимогливого й строгого старшини. Він був майже пострахом для нас. Одного разу на вправах щось я йому зголошував і звернувся до нього через "Герр Унтерштурмфюрер", то за те він мені дав може з десять "гінлеґен" (долів) (В німецьких СС-ах не вживалося при військових ранґах "Гер" – "Пане") Десятник Пльонташ був добрим вояком, знав своє діло й умів своє знання передати воякам, але при тому був дуже культурний, лагідний і приязний. З ним можна було говорити по-приятельському. Він знав дещо польську мову.

Сама школа – це майже божевільня. Все мусіло виконуватися бігом. Від раннього ранку до пізньої ночі крик, метушня, біганина. Здавалося, що завданням школи є якнайбільше допекти воякам, познущатися над ними, позбавити їх людських почувань, зробити з них машин-роботів, що мають тільки сліпо виконувати накази, без уваги на те, чи вони добрі, чи злі, і то якнайскорше. Коли ми третього чи котрого дня були на стрільниці, то там один з наших написав на стіні ("ґрафіт"): "Ще тільки 97 днів, а не 100".

Іду до "шрайбштуби" (канцелярії). На дверях стоїть двох моїх вишкільників, розмовляючи. Я сподівався, що, побачивши, що хтось іде, то зійдуть з порога, щоб звільнити перехід. Та де там. Вони мене не бачать. Я до них чемно й, мені здавалося, культурно: "Перепрошую дуже, чи я можу пройти?". У відповідь чую. – "Що? Що? Що ти кажеш? – Я повторюю своє прохання вже збентежений.

І знову: "Що? Я не розумію!"

Думаю, що за тип, що не розуміє слова "перепрошую"? Я ж вимовив добре. – Як я маю сказати? – питаю.

– Кажи голосно, – каже він, – "Унтершарфюрер, іх бітте форбай ґеген цу дюрфен!" (Десятнику, прошу дозволу сміти пройти мимо).

Я повторив за ним. – Голосніше!!! – Я сказав голосніше. – Ще голосніше!!!

Так повторилося кілька разів, аж доки я не викричав на все горло тої фрази, тоді мене пропустили.

До школи приїхали ми на Великдень. Завтра Обливаний Понеділок Певно пошанують наше свято і дадуть нам вільний день. Трохи відпічнемо, а може пустять до міста. Не так воно сталося. Раненько о год. 6-ій, на годинниковий дзвінок вбіг до кімнати дижурний підстаршина. В тім моменті кожний з нас має зіскочити з ліжка (ліжка поверхові), натягнути штани і стати на струнко біля своєї шафи по другому боці кімнати, старший кімнати має зголосити стан приявних і, що вони роблять. Яка це суматоха, коли сонний зривається й напівпритомний пробує вбрати штани й підбігти до своєї шафи. У тому поспіху тяжко знайти потрібну штанку. Буває, встромиш обі ноги в ту саму штанку або вспієш встромити одну, а другу держиш в руці і стоїш на струнко. Очевидно, це не подобається нашому "опікунові" і він завертає. Знову скачи до ліжка, зіскакуй, біжи до шафи – аж по кількох таких вправах дозволяють далі вибратися на очах того ж дижурного.

Все це мусить виконуватися бігом, гарячково. Стелиш ліжко. Все мусить бути, як муляр каже, до шнура і до пйона – рівненько, симетрично. До умивальки біжиш, голишся швидко. Дижурний групи мусить почистити кімнату дуже швидко. По сніданок біжиш. Їси майже на ходу. Треба помити їдунку. Тоді взяти потрібний до вправ виряд-кулемет, ляфету до кулемета, скриньки з набоями, рушницю й усе, що на той день призначене, та бігти на збіркову площу. Бережися, щоб не спізнитись. За те або, що не поголився добре, черевики не світяться, брак ґудзика, чи на одягові порох, пплямка, "шіпс" (бунчужний) запише в нотатник, а в суботу кличуть на карну муштру.

З таким карним відділом іде двох вишкільників. Один починає: "Напрям дерево, бігом руш!" – ми ще не добігли, команда: "Заверни! – Бігом!" А там: "Летун зліва! Летун справа!" – Знову: "Напрям огорожа, бігом марш!" – Тоді другий вишкільник: "Увага! До мене бігом руш!" – Ще ми не добігли, як перший: "Увага! До мене бігом руш!"

Мені тоді пригадались перегони зайця з черепахою. Треба було і повзти по землі, і скакати почерез рови чи інші перешкоди. Там і стіна з вікнами, крізь які треба було з рушницею перевішеною почерез плече перелазити. Не один у поспіху не встиг як слід пересунути кріса крізь вікно і, зіскакуючи, повіснвся, і ані взад, ні вперед. Треба було тоді колеґу рятувати. Очевидно, там і "ґаз!", і треба було ховатися перед "обстрілом" у калабанях. Одним словом, треба було пройти всі можливі ситуації фронту. По таких вправах, я раз був на них, люди верталися до казарм ледве живі, зіпрілі, обсмаровані, так, що тяжко було пізнати, хто вони.

Ми пройшли вже добрий вишкіл і почувалися незлими вояками. А тут у школі з першого ранку показується, що нам ще далеко, щоб задовольнити наших нових "учителів". Замість відпочинку у свята, це вже не вермахт, а "СС-и", вони релігії не визнають, пішли ми на вправи, на яких справили нам такий "Обливаний Понеділок", закінчений муштрою на площі вправ, що на нас сухо нитки не залишилось або, як казали, з кожної волосинки капало. Вправи – вправами, майже ті самі, що ми в Кольмарі проходили, тільки вишліфованіші і було більш теоретичних викладів, якими намагалися зробити нас патріотами "Нової Европи".

На бойові вправи виходили ми за місто в поле чи ліс. Виїжджали ми теж на нічні вправи на "Штреп". Це був обширний терен у колишньому польському коридорі до Балтицького моря, де були різні споруди, що симулювали фронтову лінію. Там ми вправляли і наступ, і оборону, маскування, будову кулеметних гнізд, поборювання танків (Т-мінами і ґранатами), боротьбу в лісі і всі фронтові дії. Після таких нічних вправ і непроспаній одній чи більше ночей, ми вже не почувалися вояками, а півсонними сиовндами. Харчування, може кальорійно було вистачальне, але ми чулися завжди голодні. Я собі радив тим, що як некурець, вимінював свій приділ цигарок за хліб у німців. Те саме робив і в Кольмарі.

Недалеко иашої казарми, у подібному до нашого, поверховому будинку приміщувався карний табір, як казали, "кацет". Одного разу я ніс з кухні свій обід, а ті в'язні, переходячи попри мене, заглянули до моеї їдунки, зробили кислу міну й один з них каже: "Ми того не їли б". – Може їхнє харчування і було краще, але мене не збирала охота помінятися з ними.

Увечері йшли ми спати о год. 10-ій. Одяг, головно штани, мали бути складені гарно "в кістку" на стільці біля ліжка, а черевики чистенькі, блискучі мали стояти перед стільцем "на струнко". Підлога мала бути чиста, як в аптеці. Приходив службовий підстаршина ("У-фав-де") на провірку. Вистачило, щоб завважив неправильно, на його думку, складений одяг, не подобалися черевики, десь запримітив кусочок папірця, соломинку трави чи щось інше, тоді зривав усіх на ноги, тобто: "Ахтунг" (Увага). Усі зриваються на ноги, скачуть до своїх шафів і стають на струнко. Щось йому не сподобалося: "Заверни!". Так кілька разів. Щось знайшов на підлозі, то треба було це покласти на розстелений коц і всі мусіли виносити на корндор. Нераз така "парада" тривала й цілу годину. Нераз приходимо з вправ, а по нашій кімнаті наче ґураґан пронісся. Коци, подушки, одяг, все змішане на підлозі. Це за нашої неприявности склав нам візиту "шпіс". Щось йому не подобалося й він залишив нам свій вияв невдоволення.

Одної гарної літньої неділі всі наготувалися піти до міста й зголосилися до "шпіса". Він зарядив загальну збірку у вихідній уніформі. Ми мали один комплект сукняного одягу, а другий дреліхового. Він оглянув кожного і чи йому щось не сподобалося, чи це було в його програмі, скомандував розійтися й за 5 хвилин з'явитися в дреліхах. Знов: "Розійтись!". За 5 хвилин з'явитися в повнім спорядженні, як на вправи. Опісля знову інакше. Це називалося "маскарадний баль". Спочатку нас зі злости "трясло", а він тріюмфував. Ми відчули, що це йому справляє приємність і, замість злитися чи обурюватися, ми вбігли до будинку і починали співати та реготатись. Тоді його це мало не "трафило". Розлючений, залишив нас у спокою. До міста тоді ніхто не пішов. Вже й не було часу.

Одного разу ми поверталися з нічних вправ. Змучені, півсонні, розтягнулися по дорозі, може, на півкілометра. Перед містом командир здержує передніх. Всі підтягаються і рушаємо рівним кроком через місто. В місті паде команда: "Пісня!" – Передня трійка подала голос дозаду. Потім: "Три! Чотири!" – Хтось щось почав... Не вийшло.

Команда: "Перестати!" – По декількох кроках знову: "Пісня!"

Та сама процедура. Подали голос дозаду: "Три! Чотири!" – Щось загуділо. Щось кликнуло... І знов команда: "Перестати!"

Командир, розлючений невдачею, почервонів, иаче соромлива дівчина, і тільки блиснув з люті очима по сотні. Мовчки проходимо через місто і зближаємося до своїх казарм. Кожен вже мріє: "Зараз візьму душ і впаду мертвим на ліжко".

Приходимо на подвір'я, але нема команди "Стій!" Ідемо дальше і опинюємось на площі вправ. Попалося нам тоді за ту "пісню". Мало духа з нас не повиганяли.

Іншим разом, перед виїздом на нічні вправи, комусь пропав його приділ хліба. Він зголосив свойому підстаршині. Скликали збірку, питають, шукають. Винуватого нема. Вирушаємо на вправи на Штреп пішки у повнім спорядженні. Не пригадую добре, але здається, що це 3 до 5 км. На дворі спека, що дихати тяжко. Ми обтяжені бойовим спорядженням. Тільки вийшли за браму, вже кожний мокрий. Вийшли за місто на шлях, а там ще й порохи. Ми маршируємо кроком, а тут команда: "Літак з зліва!" – колона розбігається і кожен лягає, де може, щоб "рятуватися перед літаком".

Збірка. Знову: "Літак від права!" – "Авф, марш, марш!" – "Встань і бігом!" – На спітніле лице насідає порох. Кожний ледве дихає. Тоді команда: "Ґаз!" – Натягаєш на голову протигаз. Він заходить парою, видно не щільний. Через пару нічого не видно. Все мусить відбуватися бігом, на стрімголов, а не підбігцем. Так нас провадили аж на призначене місце вправ. Деякі хлопці мліли. Так зімлів маленький ростом Пасіка. Іншим разом ми вправляємо переправу почерез озеро на понтонах, при чому особливо звертають увагу, як направити, коли серед озера робиться у понтоні діра. Дуже гарний, гарячий день. У полудневу перерву ми, не питаючи нікого порозбирались, і шубовсь у воду. Побачили це наші вишкільники і, замість піти за нашим прикладом, свищуть збірку. А опісля без жодного вияснення: "Гінлеґен! Авф марш, марш!". Берег до озера спадистий. Жене нас під гору бігом і щоразу: "Гінлеґен! Авф, марш, марш!". Відхотілося нам тоді тої водички. Був серед нас добрий вояк, любимець наших вишкільників, Сютра або Шутра. Він не вндержав нервово "шиканів" і спротивився. Це дуже заскочило нашого зверхника. Перестав знущатися над нами, і від того часу вже старалися не перетягати струни.

У липні до нашої школи прийшло запотребування на учнів до старшинської школи. Деяке число вибрала наша команда сама, дехто зголосилися добровольцями, і сотню закомплектували. Мене, видно, вважали непридатним і ие взяли. А сам я не хотів уже бути добровольцем і залишився кінчити свою школу. Наш курс уже добігав до кінця. Вправи набрали лагідніших форм. Фронт тоді почав щораз частіше "відходити на наперед приготовані позиції". По відході моїх колеґ, я мусів зайняти їх місце. Ми готовилися до "Безіхтіґунґ" – тобто кінцевого іспиту. На вправах треба було по черзі проводити якусь лекцію. Звичайно, коли приходила якась інспекція, то доручали це мені.

Крім того, школа готувалася до святкового закінчення й мене викликали до канцелярії в справі програми. Тоді десятник Пльонташ мав виклад про

протитанкову зброю – "панцерфавст". Я повернувся на сам кінець викладу. Тому прошу викладача: "Я понесу з тобою ту зброю, а ти мені поясниш по дорозі, як її вживається". – "Добре!".

Зайшли ми до його кімнати. "Фавспатрон" складається з голови і рури проміру яких три см, яка наповнена вибуховим матеріялом, що запалюється натисненням ґудзика. Я стою навпроти десятника й приглядаюся до того механізму, що запалює. Десятник замість тільки показати, як той ґудзик пересувати і де натискати, його пересунув і натиснув. Страшний гук стряс цілим будинком. Кімната наповнилась димом, сміттям і поганим запахом. Мені в вухах задзвонило із сто дзвіниць. Інструктор встав, як вкопаний, задеревів. Я якось очуняв скоріше і став замітати сміття. Позбігались інструктори з інших кімнат. Суматоха, замішання. Я лишився живим, бо та рура була спрямована попри мене у відчинене вікно. Я почистив кімнату. Перепросив свого інструктора, бо це сталося через мене. На пам'ятку мені залишився в вусі "дзвінок" бодай на рік. Мій інструктор мав уже дістати аванс на десятника-підхорунжого, і його втратив.

При кінці липня ми відбули "Безіхтіґунґ" із здобуттям бункра, забезпеченого перешкодами з колючого дроту. Кулемети обстрілюють бункер, а інша група підсувається до дротів і їх перетинає. Через протятий отвір вдирається інша група, якої завданням є підступити до бункра і кинути в отвір ґранату. Ціла акція відбувається в супроводі безперервного обстрілу кулеметів, які мусять уважати, щоб не стріляти на своїх. Все мусить відбуватися скоординовано. Як ми дізнались, в таких акціях не бракує нещасних випадків. Часами навіть смертних. Наш іспит закінчився щасливо. Інше один скалічив собі палець. Після того іспиту відбулося святкове закінчення з вечерею і напоями в "касині", на якому мені доручено сказати "патріотичну" промову і подякувати нашим вишкільникам за їх труди, що передали нам воєнні знання, з якими ми зможемо пліч-о-пліч з німецькими вояками знищити комунізм і збудувати "нову Европу". Говорив я по-українському, а на німецьку мову перекладав фольксдойчер з України. Наша сотня виїхала до Дивізії.

На наше чи моє нещастя, у нашій кімнаті хтось захворів. Лікар ствердив, що це якась інфекційна недуга і зарядив для нас карантин. Всі виїхали, а нас 10 залишилося з забороною виходу з кімнати. Можна виходити тільки до вмивальника. За їдою до кухні міг іти тільки котрийсь один, і завжди той самий. А це ж літо. Гарні сонячні і довгі дні. Як тут всидіти у кімнаті?! Ні що прочитати, ні що робити. Тоді колеґа Малець роздобув десь кусочок дощини і вирізав з неї птаха з хвостом форми вахляра. За ним усі взялись за продукцію таких птахів і тим трохи розвіяли нудьгу. Промучилися ми так 10 днів чи 2 тижні. Між тим прийшло до школи запотребування на перекладачів від підстаршинської школи в Ляйбаху, тобто в словінській Любляні. Наші зверхники, не питаючи нас нічого, усіх завантажили на поїзд і вислали до Ляйбаху. Я, зіпрілий від форсовного маршу до поїзду, став біля вікна прохолодитись. Від того дістав сильну гарячку і, приїхавши в суботу до Ляйбаху, відразу ліг до ліжка, а в понеділок мене вислали до шпиталю. Там пробув я, мабуть, тиждень, приймаючи щодня дуже болючі інєкції в сідницю.

У ЛЮБЛЯНІ

Школа у Ляйбаху була теж під управою "СС-ів", але порівняно до Лявенбургу, то було так, як Кольмар і Нойгаммер. Була це стрілецька сотня Приміщувалася в шкільному будинку при в вул. Віч. Ми, перекладачі, тягалися за групами на вправах і перекладали інструкції вишкільників. Хоча між ними був один фольксдойчер з України (Файгель), що знав краще німецьку мову від мене. Мені воно приходило труднувато. А раз мені майнуло в думці, що як я навіть перекладу щось не дуже правильно, то викладач не зорієнтується, а нашим хлопцям хіба на тому не залежить. Чув я колись, що такий перекладач, замість перекладати, говорив "Отче наш", і так вив'язався із свойого завдання.

Коли ж раз я чогось не зрозумів і переклав неправильно, то слухачі зашуміли і мене зрадили перед доповідачем. Я ледве виправдався перед ним. В його погляді я завважив небезпечний відблиск, що міг мене дорого коштувати. Від того часу перекладачем ідеологічних викладів був студент медицини Левицький.

В околиці вже діяла сильна Тітова партизанка. Тому наоколо міста була протягнена огорожа з колючого дроту, а при вході до міста провіряла всіх варта, яку приходилося виконувати й нашій сотні. На вправи виходили ми поза дроти в різний терен – замешкалий і безлюдний, у ліс і в горн. У Німеччині на вправах, борони Бс же, було ступити ногою на засіяне поле чи город, щоб не зробити найменшої шкоди. Тут було зовсім навпаки. Не було жодних обмежень: поле, город, сад – всюди не тільки [illegible] було йти, але інструктори навмисне, без потреби, заряджувати ро[illegible]у по просі чи іншому збіжжі. Дивувало мене, що хлопцям це не вадило і вони немилосердно толочили ті посіви. Коли я раз звернув на це увагу, то одержав відповідь:

– А німці в нас так не роблять? – Значить, як німці шкодять нашим батькам, то ми повинні у відплату робити те саме, у цьому випадку, словінцям. При розстрільній по садах можна було хоча захопити декілька овочів.

Крім варти при вході до міста, приходилося відбувати стійки на певних пунктах поза містом, ну і стійку біля брами нашої школи. На стійці стояло двох, а решта групи залишилася в вартівні й розважалася, як хто міг: грали в шахи, карти, оглядали газети. Раз на варті грав я в шахи так завзято, що забув за зміну. Хтось мені пригадав, і я прожогом кидаюся і, як стояв, беру зміну й веду до брами. Вже там опам'ятався, що не взяв шолома, як цього вимагає правило, тільки маю шапку. На саму згадку, що мене може за це стрінути, стало мені гаряче. На щастя, не наднесло жодного старшини, і я майже бігом сховався в будинку та полегшено зітхнув.

Як уже згадано, ця школа не дорівнювала лявенбурзькій, хоча була керована "СС-ами". Санітарний стан був незадовільний до того ступеня, що в школі замножилися блощиці чи й воші. Ми мусіли будинок опустити й тиждень перебували під шатрами на якійсь громадській площі чи парку, а наше приміщення дезифінкували. Чогось недолюблював мене "шпіс". Коли справляли "Камерадшафтсабенд", то мені призначив якусь службу, хоча мене, перекладача, це не повинно було обов'язувати. Не чувся я тим пок-

ривджений, бо не був аматором пиятики чи п'яного товариства, а ще такого розгнузданого. Розгуляні по-п'яному зробили напад на мешкання двох циганок у сусідстві. Участь у тому брали вишкільники – "юберменші".

Іншим разом, коли заграли сирени тривогу, і в далині було видно сотні літаків (раз я начислив 900), що летіли на Відень, сотня виходила в поле, мене "шіпс" післав з кулеметом на дах будинку боронити його від налету.

За час всього курсу був один нещасний випадок з "фавспатроною". Когось на викладах поранило, досить погано, як казали.

Населення – словінці, відносилися до німців неприхильно. Нас трактували приязніше. Можливо тому, що ми могли з ними порозумітися й розказати хто ми. Деякі їхні слова подібні до наших, а чого не знали, то вживали "італійської техніки", тобто, говорили руками. Як мені треба було продати светер, то ту трансакцію я провів без труднощів. Трудніше було договорюватися з дівчатами, бо вони вояків уникали. До міста не було безпечно виходити через тітовців. Можна було виходити тільки групою або найменше у двійку, і кожний мусів мати зброю – револьвер.

Декілька разів ходили ми до міської плавальні купатися. Очевидно, кожний марш через місто відбувався під звуки пісні. Часто хлопці любили співати про "Бабину доню". Чи словінці її розуміли, не знаю. У місті пощастило мені купити газету, очевидно, словінську. Купив з цікавости і туги, бо по виїзді з дому не читав своєї газети. Не багато я з неї розумів, та й у той час не могли вони писати щось таке, що мене цікавило. Крім нас у другому кінці міста були військові казарми, де ми раз були на якомусь викладі.

Вишкіл у Ляйбаху тривав до кінця жовтня. Звідти повезли нас на Словаччину до Жіліни. Їхали поїздом гірськими мальовничими околицями – мостами, тунелями, понад пропастями, попри Зімерінґ. У Філляху ми стрінули втікачів в українському таборі. На одному двірці, під час перестанку, хлопці надибали поїзд з харчовими продуктами. Розбили замки і поповнили наші убогі запаси. Опісля чув я, що наші опікуни відповіли за це перед судом.

Приїхали до Жіліни. Перед воротами до казармів сидять якісь крамарі. Перед ними хліб, як точило, кружала ковбаси, овочі... Дивлюся й очам не хочеться вірити. Чи це справді? Чи це можливе? От так продають хліб, харчі без карток. На п'ятому році війни. Коли в Німеччині так скрутно.

Вже на казармовому подвір'ї вичитав на оповістці прізвище свого шкільного товариша. Пішов до нього. Думав, що почастує бодай чаєм. Був голодний по довгій дорозі. Нічого не вийшло. Навіть не дуже мною втішився.

Виходжу на подвір'я, а тут – хто б то подумав? Сотник Гуляк!

– Здоров, Івасю! Ти звідки? - і пішла розмова. – Зачекай тут хвильку, я зараз повернуся.

– Пішов до канцелярії. За пару хвилин приходить з цидулкою в руці.

– Ходи зі мною! – І ми пішли до його сотні.

Незабаром третя сотня фюзілірів виїхала через містечко Раєць до села Фачкова. Там сотник дав мені групу молодих хлопців з завданням вишколити їх для обслуги тяжкого кулемета. Сотня була розквартирована по приватних домах, і частково в шкільному будинку. Сотник зі своїм хорунжим М.

Ніньовським зайняли кімнати у другім шкільнім будинку, а в одній кімнаті почерез сіни примістилася моя кулеметна група – щось ніби "ляйбґвардія".

Коли виходила в поле на вправи, то сотник дозволяв мені шукати власного терену, найвідповідальнішого для вправ з кулеметом. Хлопці взялися з захопленням до науки і в дуже короткім часі могли з зав'язаними очима розбирати кулемет на частини, міняти цівку й стріляти. Лихо, що стріляти заборонено з уваги на ощаджування набоїв.

Крім щоденних вправ, ми ходили або їздили на бойові акції в околиці, де не бракувало партизанів. В сусідньому селі партизани вбили нашого старшину. Наша сотня ходила шукати того партизана і перевела ревізію кожної хати. Все знаходили хлопці... крім партизанів.

В той час у Райці стояв сот. Р. Бойцун зі своєю тяжкою сотнею. Сот. Гуляк вирішив післати мою групу до Бойцуна, щоб хлопці краще вишколилися з кулеметами. Сот. Бойцун був строгим і вимогливим старшиною. На таких новоспечених як я, ройових не звертав навіть уваги. Мій рій приділив до чотн Маруновича чи Козака і ми ходили з ними на спільні вправи.

Перед самим латинським Різдвом Бойцунова й Гулякова сотні перемістилися до Новак. Мій рій у Фачкові долучився до нашої сотні. На дворі вже мороз і сніги. Переправа почерез гори була тяжка. Дивізійні коники малі й слабі. Майже кожний віз треба було тягнути чотирма кіньми ще й попихати. Це забрало багато часу й ми мусіли заночувати в якомусь німецькому селі. До Новак заїхали другого дня і закватирували в готелі за містом. Ми отримали завдання охороняти шлях, що йшов до Нітри, по якому перевалювалися товпи вояцтва, різні вози й дещо цивільних.

Через декілька днів нас, "роттенфюрерів" ще з підстаршинської школи, підвищили до десятників. Відзнаки й нашивки траба було розстарати самому. В Новаках стрінув я знайомого ще з 1936–37 років зі студій зі Львова – Филиповича. Приємно було зустрітися з ним по стількох роках і піти на "сливовічку". Я не любив її самогончого запаху й не пив її радо. Але в цьому випадку не відмовився.

В Новаках відсвяткували ми наше Різдво. Трапився там один нещасний випадок: наш вояк упав з балькону, де не було поруччя й забився. Одного дня припровадили до нас – "Ортскомендатури" – німецького вояка з карної сотні, який в дорозі посварився з іншим і його застрелив. Гуляк доручив мені відвезти того вояка до командатури в найближчому місті, назви не пам'ятаю. Відчував я тоді деяке вдоволення, що я, "унтерменш" везу арештанта "юберменша", хоча як людини мені було його жалко.

Ще не натішився Новаками й постоєм у готелю, як треба було назад вертатися до Фачкова на старе місце. Тут ще добре не осівся, як кличуть мене до канцелярії. Були там тоді сот. Бойцун і сот. Гуляк, який повідомив мене, що я маю їхати до Познання до старшинської школи.

На станції в Райці стрінув Любомира сл. з Бойцунової сотні й обидва ми подалися в дорогу.

Закінчення в наступному числі.

Гумор і сатира

Ро-Ко

РІЧНИЦІ-ЮВІЛЕЇ НАЦІОНАЛЬНИХ АРМІЙ

Роки 1994 і 1995 особливі на визначні ювілеї, які відсвяткувало багато народів по всьому світу. Українці в Україні та діяспорі не вийняток.

У 1995 році припав особливий ювілей, якому я дав би незвичайну назву: "дві дев'ятки" -- 99". В цьому році була 99-та річниця від дня народження визначного й заслуженого журналіста, політика, вояка, комбатантського й громадського діяча -- Івана Кедрина Рудницького, котрий також був довголітнім співредактором журналу "Вістей комбатанта". Українська діяспора з нетерпеливістю очікувала цього унікального ювілею. На жаль, ювіляр не почекав ще один місяць і... відлетів у засвіти.

В роках 1994 і 1995 припали особливі військові річниці, які можна б по-модерному назвати "п'ятдесятницями". В 1944 році, коли друга світова війна ще була в повному розгарі, альянтські війська висадилися в Нормандії. Тим десантом зачалися визволення народів Західної Европи та початок кінця німецькій воєнній машині.

На протилежній стороні світу Українські фронти Червоної Армії визволили український народ з фашистського ярма. У винагороду за терпіння і жертви під німецьким чоботом, визвольна радянська влада хотіла була вислати весь український народ на довічний безплатний курорт -- у Сибір, бо ніби Сибір "тоже русская земля". Не сталося так, -- казав Нікіта Хрущов, коли розвінчував Сталіна від слави й мітів, -- "з технічних причин", тобто не вистачило транспорту на стільки людей.

У 1995-ому році всі національні армії, що брали участь у другій світовій війні, відзначили "п'ятдесятницю" закінчення тої війни. Це велика радісна подія! І в Україні учасники тої війни мали велику честь відсвяткувати цю річницю, бо Український уряд нагородив кожного учасника медалею "50 лет Побєди в Великой Отечественной войнє", не зважаючи, чи для того солдата та війна була "велікая" чи "отечественная". Вартість цієї медалі величезна, бо коштує скарб України 18 мільярдів російських рублів. Щоправда, були гадки, чи не ліпше було б у цей ювілейний час за такі великі гроші купити старенькими ветеранам у наш скрутний час ковбаси і щось до ковбаси? Однак, не можна втрачати історичної перспективи: Що триваліше і довічніше? Ковбаса чи медаля? Медалю не з'їси.

Серед ювілеїв національних армій на найособливіше з особливих відзначень заслуговує "п'ятдесятниця" Української Національної Армії.

Коли 50 років тому всі армії кінчали війну, Українська Національна Армія -- УНА -- саме формувалася. Всі інші армії, як водиться в такій ситуації, або вигравали й брали армію противника в полон, або програвали, і самі йшли в полон. Як парадоксально це не звучатиме, але УНА ні не виграла, ні не програла своєї війни. Всі інші армії демобілізувалися, а УНА ніхто не здемобілізував по сьогоднішній день. Заприсягнувши українському народові вірність і готовність, УНА готовою чекала, як співали її вояки, щоби "прийшла хвилина, щоб іти до бою"... "визволяти, здобувати рідний край". І ця хвилина прийшла.

Як знаємо й пам'ятаємо, чотири роки тому, немов би вибух у Чорнобилі дав вказівку. Україна спонтанно вибухла. І так УНА "виграла" свою війну без вистрілу одного набоя, і дорога до Києва через Львів, як навчала політична мудрість, стала відкрита її воякам, на жаль, без командувача генерала Павла Шандрука. Щоби він міг був дочекатися цього славного ювілею, мусив би був прожити один рік довше, ніж останній командувач Січі Запорізької отаман Калнишевський -- 114 літ. (Якби перебував, як Калнишевський, на вигнанні на Соловках у Сибірі, де гартуються дух і тіло, а не у вигідній Америці, може б і дочекався)

Українська Національна Армія не могла не відзначити належно такої знаменної "п'ятдесятниці", тим більше, що Український уряд її наразі не визнав. Тому УНА випустила свою медалю-нагороду: "50-річчя УНА". Цю медалю демократично може собі купити кожний її вояк, як захоче, за 5 долярів -- як годиться у вільноринковій економіці. (Уряд України міг би був вибрати подібний варіянт на "Вєлікую" медалю, але задля дружби народів, вибрав випробувану дорогу соціялістичного реалізму. І за дружбу треба платити.)

-- Історія не мачуха, -- твердять мудрі історики. Так сталося, що УНА святкує свою "п'ятдесятницю" у той самий час, коли святкують всі інші національні армії другої світової війни -- у році 1995. І за вільної неньки України, на заклик якої УНА була готова повсякчас на приказ! Історія сказала своє слово.

Мал. А. Василенка

Перець

Я ДАЮ ВАМ ЗЕМЛЮ І ГРОШІ

Нема цікавішої бесіди в моєму селі, як про давні війни, коли німця гнали аж до Берліна, коли наступали й відступали, коли Жуков казав, що розпустить колгоспи. Ото як почнуть згадувати ветерани на толоці чи на весіллі... Правда, ветерани різні є. Серед них люблю філософів. Таких, як моєї Явдохи дядько, чи вуйко по місцевому, Дмитро Джумачук.

То такий чоловік, що з 1941-го був на німецько-радянському фронті як червоноармієць. Ніби й проти совєтської влади не виступив, а з фронту його зняли, як і решту галичан 1941 року за наказом Сталіна. Отак, зняли і все. І тих, що падали на коліна перед совєтською властю 1939 року, і тих, що її ненавиділи, і тих, що ще придивлялися, чи варто мати з нею справу чи ні. Як наш вуйко Дмитро.

Уже десь 40 літ по другій світовій війні наш дядько почав, як дитина, цікавитися, що то чинилося 1939 - 1945 років на Земній кулі. По півднини читав мемуари полководців, а ночами слухав "Свободу". І все ж йому розвиднілося аж після того, як прочитав на одному подиху дві книжки Віктора "Суворова"-Різуна: "Криголам", або "Лєдоколи" по-російськи та "День "М", що за них віддав ледь не півпенсії.

Усім відомо, що СРСР переміг, але його громадяни жили й живуть далеко гірше за переможених німців, японців, угорців і т. д. Приміром, мої два двоюрідні брати, що воювали на III Українському фронті, так і не дожили до "Запорожців", а двох сусідів-ветеранів, насильно записуючи до колгоспу 1950 року, так побили, що ті незабаром пішли в землю гнити. Або дивлюся на скаліченого Петра Кіщука, що втратив ногу під Кенігсбергом. Табличка на воротях: "Тут живе ветеран Великої Вітчизняної війни" -- це чи не єдина для нього пошана. А, скажімо, наш далекий родич, коли втратив у першу світову війну ногу на австрійсько-італійському фронті, то Австрійська держава, яка вже існувала не в імперських межах, а в нормальних, етнічних, платила йому таку пенсію, що він і землі накупив, і стодолу поклав, і синів у гімназію віддав. Оце було піклування, причому без партій, які борються за соціяльну справедливість. Чому ж Росія не платить нашим ветеранам належних пенсій зі свого, позиченого у США, бюджету? Видумала медалі, за які хоче від нашої держави заплати! Мовляв, ми вам даємо медалі російською мовою, а ви нам -- гроші. Мають нас за дурнів. Бо ми й є дурні!

Але я зачинив думку, чому СРСР виграв війну, а люди в ньому жили і досі живуть гірше за переможених. І тут мені дав відповідь вуйко Дмитро:

-- Тепер, Пилипе, я знаю, що коли б СРСР почав війну 1942 року, як плянував Сталін, і ми дійшли б до Ля-Маншу, то, можливо, ветерани другої світової війни у нас жили б набагато краще. Якщо, звичайно б, ті Сполучені штати Европи з центром у Кремлі десь за 10--20 років не почали б перебудову.

-- Е, тоді, вуйку Дмитре, ви не називалися б ветеранами-визволителями.

-- А чого ж ми визволяли б усю Европу від капіталізму, і, може б, я за нестачею розумних, був би десь головою колгоспу під Парижем чи секретарем мадрідського міськкому компартії.

-- Ну а як ви ставитесь до самого терміну "Велика Вітчизняна війна"?

-- Як? Ну коли комусь аж так хочеться її називати; то хай називає, але вживає точнішу дату: не 1941--1945 роки, а 1941--1944 роки. Тобто, Вітчизняною війною для росіян вона була доти, доки тривала на території "Отчізни". А далі пішла Европа. Виходить, 1939-го року почалася Друга світова війна і 1945-го вона закінчилася, слава Богу. Щодо нас, то ми маємо своїх багато Вітчизняних воєн, лише дати в них інші.

-- А мені здається, що Перша світова війна також має велике для нас значення. Там українці воювали в складі австро-угорської, румунської й російської армій, а тут -- у складі червоної російської й німецької армій, у польському, румунському й угорському військах, ба навіть -- канадській армії. Цікаво, чи наша столична влада згодиться з тим, щоби на належному рівні відзначити 80-річчя з часу закінчення Першої світової війни (яку теж можна трактувати, як Велику Вітчизняну, якщо цього хотіти) і де наші урядовці братимуть участь у церемоніях -- у Відні, чи в Москві?

-- Е, Пилипе, до того ще далеко, а тут, май на увазі, вже ювілей. Росія плакатиме за убієнними від рук фашистів, а Чечня -- за убієнними від рук росіян. То тепер така пішла політика, Пилипе, як ті вірші різних модерністів і авангардистів.

-- Поляки не хочуть ділити з Кремлем це свято. Ну а ви, дядьку Дмитре, поїдете на Поклонну дорогу?

-- Я?! Аби мені та Ніка впала на голову?! -- здивувався наш вуйко і додав. -- А медалі російською мовою не хочу. Дасть Рух медалю українську -- візьму, аби онуки пам'ятали діда.

-- А я, дядьку Дмитре, 9 Травня вийшов би на Майдан Незалежности у Києві, став собі коло того місця, де був пам'ятник Ленінові і крикнув би на повні груди: "Шановні ветерани, дорогі наші батьки, діди, брати, я, як борець за соціяльну справедливість, як той, що шукає ваш неперебутний у віках подвиг, дарую Вам:

-- тим, що жибуть по селах, -- по два гектари безкоштовно й в довічне користування землі;

-- тим, що живуть у містах, дарую ті доляри, що їх накрали "бізнесмени" і повернули працівники СБУ.

Зі святом Вас, з Днем Перемоги і Скорботи!".

Пилип ЗАДЮГАННИЙ
з-під Коломиї.

Володимир Олійник

УКРАЇНЦІ ПРИДНІСТРОВ'Я

"Українці Придністров'я на ролю статистів не погодяться", – сказав в інерв'ю нашому кореспондентові Голова Спілки українців Придністров'я Олександр Бут, який прокоментував II з'їзд українців Придністров'я, що відбувся на території невизнаної Придністровської республіки. До речі, в роботі з'їзду брали участь повноважні представники української громади з правобережної Молдови, які, на відміну од своїх братів на материковій Україні, рішуче йдуть на консолідацію зусиль з лівобережними земляками. Нагадаю, що в Придністров'ї живе майже триста тисяч українців, тоді ж як загалом у Молдові наших земляків майже 700 тисяч. Для маленької Молдови, погодьтесь, досить потужна українська меншина.

Олександр Бут, коментуючи результати цього зібрання, особливо виокремив той факт, що Спілка українців Придністров'я, яку на з'їзді представляли 170 повноважних делеґатів з усієї Молдови, рішенням з'їзду отримала новий, якісно вищий статус, перетворившись з громадської організації на громадсько-політичне об'єднання. Мета цього кроку, за словами Олександра Бута, заявити владам як Молдови, так і невизнаної Придністровської республіки, що українці як Придністров'я, так і Молдови загалом, залишають за собою право самим визначати своє майбутнє на випадок якихось суспільно-політичних змін у Молдові, включаючи нинішній державно-територіяльний статус Молдови. На думку Олександра Бута, якого знову обрано Головою Спілки українців Придністров'я, саме завдяки активній позиції українців Придністров'я та української громади в Молдові, не відбулося поглинання, або, як кажуть, об'єднання Молдови з Румунією, хоча й досі в республіці діють потужні політичні та право-націоналістичні сили, які сплять і бачать Молдову в складі великої Румунії.

Деякий час українці Придністров'я з великою надією поглядали на офіційний Київ, але придністровський конфлікт та перипетії з 14-тою армією навчили одному: консолідуватися і самим відстоювати свої права як нації та частини великого народу на території суверенної держави Молдова. Більше того, Олександер Бут сказав, що рішенням II з'їзду українців Придністров'я передбачено висловити недовіру керівництву ПМР, якщо те чинитиме кроки, які передбачатимуть майбутнє об'єднання Молдови з Румунією.

– Не хотілося, щоб у когось склалося враження, що українська громада в Молдові є чимось на зразок "п'ятої колони" України в Молдові. Навпаки, ми за процвітання і незалежність Молдови, однак ніколи не погодимося з тими румунськими політиками, які називають Молдову тимчасовим державним утворенням, яке рано чи пізно увіллється до складу Румунії. Ми живемо на землі наших предків, і якщо історично склалося так, що це територія

Молдови, то ми маємо право на збереження своєї автономія, культурно-історичної спадщини та прав національних меншин, які передбачені міжнародним правом та конвенціями.

На думку Олександра Бута, офіційному Кишиневу явно не до вподоби така активізація української меншини в Придністров'ї, але вже й там зрозуміли, що шлях тиску та погроз безвихідний, бо йдеться про цивілізоване облаштування життя, а не тимчасовий конфлікт чи суперечку, яку можна вирішити з позиції сили. До речі, Олександер Бут пояснив, яким чином тисне Кишинів на українську громаду. Жодного кілограма, жодного цента гуманітарної допомоги монолітна, як заявляє Кишинів, Молдова не передала придністровцям, більшість яких саме українці. Але українська громада сподівається, що рано чи пізно вдасться знайти компроміс з офіційним Кишиневом.

Проблем більше, аніж досягнень. В основному, як я вже говорив, більшість працююче-активного українства в Молдові компактно живе на території невизнаної ПМР. Що дається взнаки не лише економічною бльокадою з боку офіційного Кишинева, але й політичними утисками. Частогусто офіційна молдовська преса називає українців придністровськими сепаратистами, ототожнюючи їх з невеликою частиною російськомовного населення Придністров'я, яке не приховує своїх симпатій до 14-тої російської армії генерала Лебедя. Не більше уваги українській громаді, її проблемам приділяє й українська преса, вдає наче майже 700-тисячної громади українців в Придністров'ї не існує.

– А в підтримці – наш порятунок і надія, – говорить Олександер Бут, – бо наш народ, а ми вважаємо себе українцями, як наші батьки, так і наші діти, не має права забувати жодного українця за межами рідної держави.

Зенон Тарнавський

КНИГА СЕРЦЯ Й КРОВИ

(Олег Лисяк: "За стрілецький звичай")

В 1994 році у Львові вийшла у Видавництві "Червона Калина" другим накладом книга Олега Лисяка. З цієї нагоди друкуємо рецензію відомого літератора Зенона Тарнавського на першу появу цього відомого роману в 1953р.

Редакція "ВК"

Допіру після годинної розмови про все і про ніщо, на зустрічі українців в Торонто, Олег Лисяк вийняв із своєї незнищимої течки товсту книгу і, підсуваючи нам під очі, зтиха запитав:

– А тосьте виділи?

Очевидно, ми того не виділи. Лисяк, ніяково посміхаючися, тицьнув книгу нам у руки. Нам, тобто мені і Богданові Нижанківському. Ми обидва перегорнувши кілька карток і оглянувши обкладинку роботи Мирона Левицького, поглянули один на одного і однозгідно запитали:

– То ти такий?

Лисяк здвигнув раменами і оправдуюче заявив:

– Бігме Боже, я мусів. Я просто інакше не міг.

Ми ще погрозили йому, що книжку прочитаємо. І з тим ми поїхали до хати. До Америки. З Канади до Америки ідуть тісні дороги. Їдучи ми весь час розмовляли з приводу книжки Лисяка. Вона стала для нас вихідною точкою для споминів про бурхливі і грізні часи останньої війни, про Львів, про наших приятелів, про наших знайомих і про наших ворогів. Про тих, що ще десь є і про тих, яких уже не має. Ввесь час центром нашої розмови був Львів. Потім прийшов Відень, Берлін, Ґрац, Інсбрук і Мюнхен, місто, де розсіяні по всіх закутках Німеччини українці, збігалися, збиралися в тіні могутньої Фравенкірхе. В громаді, разом почували себе краще і безпечніше. На брук, на вулиці і площі зруйнованого Мюнхену приносили вони подих своїх рідних міст, містечок і сіл. Тут був їх Львів тимчасовий, тут був їхній Київ. Хоч ніхто із них голосно до цього ніколи був би не признався. І звідтіль, з Мюнхену, снувалися і росли спомини про

минуле. Звідтіль ішла туга до рідних земель і тут власне Олег Лисяк розпочав свою книгу писати. Писав її серцем і кров'ю. Серцем, що любило і любить, кров'ю, що не дає спочину ні в день, ні в ніч, що нагадує і примушує бути українцем, навіть тоді, коли дороги до хати закриті.

А потім, те про що ми говорили з приводу книжки, ми в книжці знайшли. Знайшли більше. Ми знайшли те, про що ми не знали, про що тільки часом десь, хтось у розмові згадав. Ми знайшли вояцькі будні бійців Дивізії "Галичина", трагічний розгром під Бродами, невідомі геройства, дружбу і рани, втрачені надії і сподівання, боротьбу і смерть за Україну далеко від України, розсіяні на чужій землі могили. Ми дізналися про те, як творилася Дивізія, як різні люди різно і по-свойому поїснювали собі конечність вступити до тієї української і неукраїнської військової формації. Як фільмові кадри виринають перед нами постаті Лисякової книги. Вони живуть з нами. Набирають живого тіла і їхня кров червона і гаряча. Ми дуже все спостерігаємо і глибоко сприймаємо, як вони кохають, ненавидять, б'ють більшовиків, ідуть в атаку, прориваються з кітла, вмирають, стомлені смертельно відступають, ідуть у невідоме. Ми не помічаємо, як оті всі Дуськи Ґарани, Базильки Баліцькі, Юри Бариляки, Анатолі Рудичі, Шури Остапченки, Романи Денисюки стають нашими найінтимнішими приятелями, як ми разом з ними переносимо те все, що вони переносили. Ми чуємо біль образи, яку наносили нашим приятелям всякі Баерсдорфи, Маєри і інші юберменшівські творці "Нової Европи". Від першої до останньої сторінки ми разом з ними. Ми разом з ними тоді, коли книга прочитана. І ми знаємо що цю книгу міг написати тільки той, хто сам носив сірий одяг з левиком на рукаві. І ми горді на це.

Коло справи Дивізії від початку її існування аж по сьогодні, коли вона стає леґендою, розгорталося чимало розмов і дискусій. За і проти. Лисяк не встряває в ці розмови. Він беззастережно за. Він творить цю леґенду війська без леґенди. Він творить міт про українського вояка в чужій уніформі. Міт оправданий, виборений кров'ю і життям найкращих синів української землі. Тих, що не спекулювали, а тих простих, що Україну сприймали всіма п'яти змислами і для них важне було взяти карабін у руки, бо...бо це колись придасться і буде потрібне Україні. Навіть тоді, коли вони поляжуть в далекій землі, і тієї України ніколи не бачитимуть.

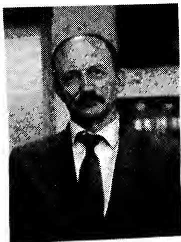
В книзі немає патосу. Вона звичайна звичайністю своїх персонажів, звичайністю тодішніх подій і обставин. Вона є про те, що було саме так, а не інакше, бо мусіло бути так. Бо історію творять люди, часто не знаючи про те, що вони її творять.

Лисяк назвав свою книгу романом. Чи це роман? Можливо. Герой цього роману – Дивізія. Ви даремно будете шукати героя в постаті Богдана Ґарана, що ним автор особливо займається, бо він, Ґаран, кільце Дивізії, так само як і інші старшини, підстаршини і стрільці. І це не дефект книжки, радше її додатня прикмета, бо через те книга стає повністю, всестороннішою, рясніє типажем і картинами.

Чи легко цю книгу Лисяка читати? Легко і важко. Так легко і важко, як легко і важко говориться про свої переживання, про переживання своїх

приятелів, близьких і знайомих. Часами по шкурі пробігає дрож, часами ви всміхаєтеся. Картини бою під Бродами, прориви розбитих відділів і геройства окремих бійців накреслені сильно, рельєфно, просто майстерно. Картина смерти Шури Остапчука дає право Лисякові носити ім'я письменника. Олег Лисяк не любить компліментів, але цей комплімент він мусітиме прийняти. Його книга написана з талантом, щиро, культурно. Не будемо його прирівнювати ні до Ремарка, ні до Гашека, ні до Цвайґа. Хай він у нашій літературі залишиться Лисяком.

ПЕРШИЙ ДОВІДНИК ПРО УПА

Петро Содоль

Нещодавно побачила світ книжка Українська Повстанська Армія, 1943–1949: Довідник (Нью-Йорк: Пролог, 1994), 199 стор. Матеріял праці охоплює три основні частини: енциклопедичний нарис історії УПА, скорочені біографії керівництва воюючої України та реєстер псевдонімів провідних осіб збройної бороть-би. Книжка включає 35 стор. ілюстрова-ного матеріялу та коло п'ять сторінок скорочень та пояснень.

Довідник починається коротким енциклопедичним нарисом збройної боротьби УПА в 1943–1949 роках, та містить такі частини: початки на Поліссі і Волині; об'єднання сил та поширення дії; Українська народна самооборона в Галичині; завершення структури; тактичні бойові частини; військові ранґи та відзначення; функції Організації українських націона-лістів (ОУН) як апарат запілля; створення Української Головної Визвольної Ради (УГВР); кадри і їх вишкіл; журнали і газети; чисельний стан; бойові дії в 1944-1946; демобілізація бойових відділів; епілог боротьби. Три мапи території дій показують поступений перехід УПА від військових форм боротьби до збройного підпілля. Інші ілюстрації – це організаційні схеми та функційні списки керівництва, відзнаки військових нагород та функційних ранґ, титульні сторінки важних документів та видань УПА і ОУН, тексти важніших постанов УГВР тощо.

Відсотково найбільше сторінок присвячує Довідник скороченим біографіям (енциклопедичного формату) всіх членів УГВР, членів проводу ОУН на українських землях, генералітету УПА, крайових і обласних провідників ОУН та важніших членів їх проводів, деяких бойових командирів УПА, відзначених найвищою нагородою – Золотим Хрестом бойової заслуги 1-ої кляси. Тут вміщено інформацію про 130 осіб, більшість яких невідомі

ширшому загалу. 13 біографій включають знімку описаної особи, а це: Ростислав Волошин, о. Іван Гриньох, Дмитро Грицай, Дмитро Клячківський, Василь Кук, Микола Лебедь, Іван Литвинчук, Дмитро Маївський, Кирило Осьмак, Василь Охримович, Василь Сидор, Петро Федун, Роман Шухевич.

Третій розділ у Довіднику це реєстр псевдонімів приблизно 1800 осіб, які виконували старшинські функції в УПА або служили в повітових і надрайонних проводах ОУН чи вище. При кожному псевдонімові стоїть титул виконуваної функції, терен та період дії. Якщо відоме правдиве прізвище та ім'я даної особи, тоді ця інформація також подана. Цей реєстр далеко ще не завершений і буде далі доповнюватися в майбутніх виданнях Довідника.

Цією публікацією фірма Пролог починає реалізувати властиво ширший задум: плянується видати впродовж 1995–1996 років ще кілька довідників (матеріяли яких готуються до друку) в цій серії, які дадуть читачеві додаткову інформацію тим, що поширять енциклопедичні біографії та реєстр псевдонімів, охоплять реєстр періодичних і неперіодичних підпільних видань, заберуть короткі історії бойових відділів, календар важніших подій, короткі описи важніших боїв і ін.

Мета задуму пряма: щоб матеріял із усіх довідників, повністю виправлений та достатньо поширений, ввійшов до майбутнього "Енциклопедичного довідника збройної боротьби" (умовна назва), який повинен з'явитися з нагоди 55-річчя УПА. І для того, щоб таке видання було якнайточніше та містило якнайповнішу інформацію про той період в історії України, – тому власне звертається фірма Пролог до читачів в Україні чи поза нею допомогти активно у збірці фотографій та біографічних фактів про всіх членів УГВР, провідників ОУН та старшин УПА, як і щодо інформації про бойові відділи, публікації, важливі події тощо.

Автор Довідника – майор Петро Содоль. Він також автор книжки UPA: They Fought Hitler and Stalin (вони боролися проти Гітлера і Сталіна; Нью-Йорк, 1987), редактор двох видань Літопису УПА (тт. 18, 19 про Четверту (Карпатську) Военну округу УПА–Захід під назвою "Група Говерля"; Торонто, 1990 і 1992), редактор військових гасел в Encyclopedia of Ukraine (Енциклопедія України, тт. 2-5; Торонто, 1988–1993), автор низки статтів і доповідей до історії УПА.

Технічний редактор Довідника – Юрій Маївський; книжка з'явилася в м'якій, ілюстрованій обкладинці заходами фірми Лілея в Тернополі при активній допомозі Мирослава Павловського та за доглядом Григорія Бурбези.

Довідник коштує 15 долярів в американській валюті. Замовлення на книжку, як і інформацію, матеріяли чи критичні завваги просимо слати на адресу в США

PROLOH
140-142 Second Ave., Suite 401,
New York, NY, 10003-8364
USA

СТАНИЦЯ ТОРОНТО

ЛІТЕРАТУРНИЙ ВЕЧІР СТЕПАНА ГОРЛАЧА

Під патронатом КУК, заходом Братства Дивізійників та інших організацій, 20-го січня 95 р. відбувся в приміщеннях КУМФ літературний вечір, присвячений членові нашої Станиці С. Горлачові з нагоди видання вже третьої з черги його книжки "Хрестини Незалежності".

Письменник С. Горлач, відданий громадський діяч і патріот, що не жаліє ні часу, ні грошей, а навіть ризикує своїм здоров'ям, щоб допомогти Україні. Це він, разом із побратимом Скибою, пішки перейшли навхрест цілу Україну, ставлячи хрести по містах і селах (найбільше в східніх областях), на відзначення Незалежности. Всі свої приємні спогади він зумів майстерно описати і передати читачам у цій книжці. Рівно ж він активно брав участь в акції "Дзвін" підчас референдуму, у відкритті бібліотек в Луганську, Донецьку і Дніпропетровську. Скоро відкриється також ще одна бібліотека у Харкові.

Вечором вміло провадив Петро Гринчишин з Києва. Уривки з його книжки читали Ліда Палій, Валентина Родак і дочка Горлача Наталка, а маленька внучка віддеклямувала його вірш.

Від Братства Дивізійників А. Коморовський відчитав життєпис автора. Від головної Управи Братства голова д-р М. Малецький і секретар С. Климців нагородили його Золотою медалею за особливі заслуги. Це був, мабуть, найбільш зворушливий момент вечора.

З цієї нагоди бажаємо Степанові Горлачові багато успіхів у його письменницькій праці, щастя і здоров'я, щоб міг ще довгі роки працювати для української громади і України.

ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ

Загальні Збори відбулися 7.5.1995р. у шкільній залі церкви св. о. Миколая. Присутніх 58 членів.

До почесної президії голова Станиці Петро Дем'янюк попросив капеляна Братства крилошанина о. Петра Стецюка, заступника голови Головної Управи Андрія Коморовського, голову Крайової управи Лева Бабія і представника та заступника голови Світового Конґресу Українців д-ра Василя Веригу. На пропозицію К.Когутяка, обрано ділову президію у складі: голова – Мирослав Біґус, Іван Падик і Маркіян Комар – секретарі.

Попрошений до проведення молитви капелян о. Стецюк заінтонував "Христос Воскрес", що підхопили всі присутні. Після цього о. Стецюк зложив побажання М.Біґусові, з нагоди 85-річчя його народин, і всі присутні відспівали голосно і щиро многая літа.

Після вибору номінаційної і верифікаційної комісій, протокол з попередніх загальних Зборів відчитав М.Комар.

Звітував секретар В.Швець, що в минулому році до Станиці наспіло 196 листів, 6 обіжників Станиці Ньюарк. Нашою Станицею вислано 35 листів і 4 Обіжники. По 270 прим. Обіжника висилається до 11 Станиць Канади, 12 до ЗСА,по 1 до Англії, Австралії і Бразилії. У річницю боїв під Бродами відслужено поминальну панахиду за полеглих дивізійників. Братство співпрацювало з різними організаціями. Організувало або через своїх представників брало участь у святкових відміченнях чи то історичних дат, чи постатей – 22-го січня, 1-го листопада, зелено-святочну панахиду, День Незалежности, свято УПА і ін.

Значну активність проявила Станиця в ділянці допомоги, як ось на Фонд допомоги інвалідам члени зложили 6.600 дол.(Станиця начисляє 180 членів)

Інші допомоги: 2 стипендії студентам в Бразилії – 847 дол, 7 стипендій учням в Румунії – 980, Український Вільний Університет в Німеччині – 5.000, Інститут історичних досліджень у Львові – 1.700, Український дивізійний музей у Львові – 1.400, Український ліцей в Казахстані – 2.000, Осередок Опіки Торонто – 200, Олімпійський Комітет – 250, Капеля Бандуристів – 250, Фундація св. Володимира в Польщі – 155 долярів.

Крім допомогової ділянки, Братство займається ще й висилкою книжок в Україну та кольпортажею видань, яку провадить Б. Чамбул. Станиця має свою секцію на цвинатарі св. Володимира в Оквіл, якою завідує К.Когутяк. При Станиці діє теж відомий хор "Бурлака".

Касовий звіт приготовив Михайло Мельник. По стороні прибутків звіт вказує 5.996 дол., а по стороні видатків – 4.523. Після звітування, голова Контрольної Комісії Бочан Євген відчитав звіт, в якому стверджено, що кінцеве фінансове зіставлення вірно віддзеркалює фінансовий стан Станиці.

Присутні прийняли пропозицію голови Номінальної Комісії Василя Чупринди, щоб головою переобрати Петра Дем'янюка і цілий склад Управи у числі 22 осіб.

Після зборів голова Дем'янюк відмітив побратимів за їхню працю у Братстві: Мельника Михайла, Комара Макіяна, Шевця Віктора, Василика Михайла, Чамбула Богдана, Грицишина Михайла, Засідка Миколу, Радевича Василя, Бочана Євгена, Бекесевича Лева, Вільшинського Юліяна і Гижку Павла. Провели нагородженння грамотами і медалями за особливі заслуги, які вручили від Головної Управи – Андрій Коморовський, від Крайової Управи – голова Лев Бабій і секретар Корнило Когутяк та голова Станиці Петро Дем'янюк.

Загальні Збори закінчено славнем "Ще не вмерла Україна..."

Іван Падик

СТАНИЦЯ МОНТРЕАЛЬ

Річні загальні збори відбулись 8-го квітня 1995 року, в залі церкви Успення Божої Матері.Збори відкрив уступаючий голова, поручник Богдан Маців. Отець мітрат Ярослав Гайманович, капелян Станиці і член управи, провів молитву. Предсідник Михайло Височанський вміло провадив зборами; секретарював Михайло Мандрик.

Намічений порядок нарад прийнято із малою зміною. Замість вибирання Номінальної Комісії, було пропоновано подавати кандидатів до управи учасниками зборів. Прочитано і принято без змін протокол із останніх зборів.

Звітували: протокльний секретар – Олександер Немирівський, скарбник – Володимир Мота, організаційний – Василь Чамсон, делеґати до Конґресу Українців Канади – Мирон Павлюк і Евген Коваль-Костюк, делеґат до Ради за Патріярхат – Степан Пастернак, відвідування хворих побратимів – Евген Коваль-Костюк. Звіту від Товариського Суду не було через неприсутність побр. Романа Полюги з причини захворіння.

Голова станиці пор. Богдан Маців подав число засідань в останній каденції, кореспонденцію між Станицею і Краєвою Управою та найважливіше – допомога нашої станиці українським школам в Україні, Дивізійному музеєві у Львові. Голова звернув особливу увагу на колишнього голову станиці Богдана Баб'яка за його допомогу музеєві. Богдан Баб'як збирає історичні матеріяли, як книжки, фото, описи, спомини і т. п. і відсилає до музею.

Вислано українські і англійські книжки і словники, матеріяли і нитки до вишивання народних строїв до шкіл в Донецьку, Черкасах і у Львові. Одержано подяки від директорів, учителів і учнів цих шкіл. Учні з Донецька навіть прислали власні малюнки з різдвяними мотивами і святочними побажаннями. Вислано було також 10.000 таблеток-вітамінів.

На пропозицію Контрольної Комісії, схвалено абсолюторію уступаючій управі. На пропозицію присутніх перевибрано нову управу в тому самому складі, як і попереднього року.

Голова, пор. Маців подякував зборам за довір'я, обіцяв дальше працювати для добра станиці та на користь Україні. В його пляні праці він передбачає продовження допомоги українським школам в Україні.

Автор цих рядків зауважив, що це одинадцятий раз під ряд збори перевибирають поручника Маціва на пост голови.

Дивлячись на присутню братію, можливість зміни наверху, на мою думку, не є бажана ані потрібна.

Степан Пастернак

"Brody-Lew" Inc., Brotherhood

БРАТСТВО ОХОРОНИ ВОЄННИХ МОГИЛ

4 квітня 1995 р.

Союз Українок Америки, 70-ий відділ, Кліфтон, Н. Дж., посилає даток 315 дол. на охорону могил Січових Стрільців.

Це даток в пам'ять був. січового стрільця Василя Михаськова, батька наших членок Марійки Мартинюк і Лесі Порохняк.

По 20 долярів: Марія Бакалець, Олена Бобиляк, Ірена Цапар, Ірина Чайківська, д-р Дануся Свистун, Оля Мочула, Ліда Ігнат, Світляна Марченко, (зложено у відділі)

Марійка Мартинюк – 100 долярів, Марійка і Богдан Борковські – 25 дол. по 10 долярів: Ядвига Дяченко, Олена Площанська; Мирон Кулинич – 25 дол. (зложено на руки М. Мартинюк). Разом 315 дол.

Із щирим привітом

скарбничка Відділу Ірина Чайківська

***

Лідія Козак з дітьми у пам'ять мужа і батька сл. п. хорунжого Зенона Козака зложила на воєнні могили 200 долярів.

***

Нью-Йорк, 21 квітня, 1995 р.

До Братства Кол. Вояків 1-ої УД УНА
Крайової Управи в Німеччині
На руки Побр. Богдана Шарка

Вельмишановний та Дорогий Побратиме Богдане!

В залученні пересилаємо Вам наш чек на 3.000 долярів на покриття коштів зв'язаних з відзначуванням 50-ліття боїв під Фельдбахом. Маємо надію з Вами там зустрітися. Хтось з нашої Управи напевно там поїде.

Остаємось з Побратимським Привітом!

Роман Гавриляк, Секретар, в.р. *Кирило Григорович, Голова, в.р.*

ПРЕСОВИЙ ФОНД

В днях від 1 травня до 30 червня 1995р.одержано такі виплати на пресовий фонд журналу:

Станиця Братства 1 УД УНА – Нюарк, США із збірки в пам'ять побратнма, довголітнього члена Станиці св. п. Тараса Пастушенка		255.00
Роман Припхан – Чікаґо, із збірки в пам'ять померлого в Чікаґо в дні 29 січня 1995р. св. п. Маркіяна Голяна. Для вшанування його пам'яті приятелі зложили на видавничий фонд В.К.: по дол. **25.00**: Анна Груба, Ярослав Ожба, Ярослав Німилович і Юліян Юрінець	разом	100.00
Роман Ваврів – Порто Ріко в пам'ять поляглих і померших товаришів по зброї		100.00
Юрій Копистянський – Торонто, в пам'ять дружини Марії		100.00
Станиця Братства 1 УД УНА – Вінніпеґ, із збірки на похороні – в пам'ять Івана Федоришина		58.50
Іван Дудись – Торонто, замість квітів на могилу побратима св. п. Михайла Лисого		50.00
Ґена Паладійчук – Торонто, в пам'ять незабутнього мужа Романа		30.00
Петро Піжицький – Ст. Кетеринс		50.00
Богдан Бараник – Терра Котта		30.00
по дол. **20.00**: Іван Бекесевич – Ютіка, Петро Мандич – Ролінґфорд, Гілярій Зарицький – Новий Йорк	разом	60.00
по дол. **13.48**: Осип Чуйко, Микола Атаманюк, Василь Кінаш, Володимир Рівний і Святослав Василько, всі з Англії	разом	67.00
по дол. **10.00**: Євген Михайлів – Бетлегем, Зенон Городецький – Торонто, Василь Корж – Товсон, Арсен Олійник – Чікаґо, Юрій Ракобовчук – Монтреаль і Ярослав Букачівський – Едісон	разом	60.00
Андрій Фурґайло – Англія		21.73

Шлемо наше щире співчуття Родинам та Приятелям св. п. Марії Копистянської, Тараса Пастушенка, Маркіяна Голяна, Михайла Лисого, Романа Паладійчука, та побратимів згаданих в листі до редакції Романом Ваврівим. Дякуємо всім жртводавцям, організаціям та збірщикам. Сподіваємося і в будучому мати Вашу піддержку.

Адміністрація В.К.

Ті, що відійшли

Сотник РОМАН БАРИЦЬКИЙ

Дня 6 тавня 1995 року, у лікарні в Судбурах, помер на 82-му році життя сотник Української дивізії Роман Барицький.

До Дивізії перейшов з вермахту в 1943 році в ранзі лейтенанта. З дивізією пройшов усі її шляхи, включно з полоном в Італії та Англії. До Канади прибув у 1954 році. Включився у громадське життя: був головою відділу Української Стрілецької Громади в Судбурах, і почесним головою та членом Головної Управи. У 1950-их роках був засновником Станиці Братства кол. вояків 1-ої УД УНА та першим її головою, входив до різних громадських комітетів. Був членом Організації Українських Націоналістів

Панахида відбулася 9 травня в похоронному закладі JACKSON & BERNARD, похоронні відправи – 10 травня в церкві св. Покрови, а поминальна тризна в домі Українського Національного Об'єднання в Судбурах. Наступного дня тіло перевезено до Торонта й похоронено на українському цвинтарі св. Володимира в Оквіл, біля Торонта.

Прощали сотника Р. Барицького: Андрій Славич – голова ГУ УСГ, д-р Василь Верига від Братства кол. вояків 1-ої УД УНА.

Покійний залишив у смутку дружину Євгенію та сина Мирона з дружиною.

Осип Торищак

Проф. ЛЕВ ШАНКОВСЬКИЙ
*9.IX.1903 + 25.V.1995

Народився в Дулібах, пов. Стрий. Педагогічну й економічну освіту здобув у Львові й Варшаві. Закінчив українські і польські старшинські школи. Був доцентом Української Високої Економічної Школи у Мюнхені.

Служив в Українській Галицькій Армії та Армії УНР. Брав участь у 1-му Зимовому поході в 1920р., а в роках 1942-45 – у революційно підпілній боротьбі. Був прихильником творення реґулярних військових частин і підтримував своїми статтями творення Української дивізії в 1943 році.

Став співзасновником і членом УГВР (1944), був співпрацівником її Закордонного представництва в Німеччині і ЗСА. Був редактором журналу Prologue в Нью-Йорку та щоденника "Америка" у Філядельфії. Автор з иайновішої політичної історії України. Дійсний член НТШ. Окремі праці: "The Ukrainian Liberation Movement in Modern Times", "УПА та її підпільна література", "Похідні групи ОУН", "Українська Армія в боротьбі за державність", "УГА, воєнно-історична студія" та ін.

Був співробітником журналу "Вісті Комбатанта" і поміщував статті на військові теми.

МИКОЛА МИК

*** 23. X. 1927 + 5. VI. 1995**

Микола Мик народився в селі Жизномир, Бучацького району, в родині свідомих селян. Ще з молоденьких літ батьки виховали його в любові до свого народу, церкви і України. Вже в 1942 р. Микола залишаю своїх батьків, рідне село і так, як багато свідомої молоді, іде в невідоме. Переконаний, що з ворогами України можна тільки говорити зі зброєю в руках. А щоби здобути зброю і воянцьке знання при кінці 1943 р. вступає до дивізії "Галичина". Проходить військовий вишкіл у Нойгаммері, а в червні 1944 р. виїжджає на фронт під Броди. Згодом бере участь в боротьбі з комуністичними партизанами в Словаччині і Югославії.

Капітуляція Німеччини застала його на фронті під Фельдбахом. Попав в англійський полон, перебував у Ріміні, Італія, до 1947 р., а відтак в Англії до 1949 р.

Після звільнення з полону брав активну участь в громадському житті. Одружився в Англії, разом з дружиною і двома синами в 1970 р. приїхав до Австралії. Поселився в околицях Сіднею (близько Синіх гір). Відразу вступив у члени дивізійників, ЛВУ, до громади в Сант-Меріс та інших організацій. 12-ть років був головою Братства Дивізійників і брав активну участь в суспільно-громадськім житті. Через це був добре знаний і шаиований українською спільнотою.

Похорон відбувся 8.06.1995 р. в церкві св. Андрія, Лідкомб. Похоронні чини відправив о. митрат Зенон Хоркавий при великій чисельности жалібної громади. Похоронено покійного на цвинтарі Пайн Ґров Істен Крік. Члени станиці несли тіло покійного і зі станичним прапором відпровадили Його на вічний відпочинок.

Як нев'яиучий вінок, станиця пожертвувала 50 дол. на інвалідів.

За станицю О. Хіцяк.

МАРІЯН ГОЛЯН

***14. VIII. 1922 + 29. I. 1995**

Ненадійно в Чікаґо помер підстаршина 1-ої УД УНА, член Станиці Братства кол. вояків 1 УД УНА в Чікаґо Маріян Голян.

Покійний народився в Лежанську, де закінчив народню та ремісничо-торговельну школи. В 1943 р. зголосився до УД, де перейшов рекрутський та підстаршинський вишколи, ставши десятником.

Призначений до Відділу постачання, брав участь у боях під Фельдбахом. По закінченні війни попав до табору полонених у Ріміні, Італія, звідки переїхав із табором до Англії. По звільненні із полону еміґрує до ЗСА, до Чікаґо. Тут працює фізично у фабриці і коли постала Станиця Братства, вступив до неї і був примірним членом до кінця свого життя. Рівно ж був членом різних громадських установ, радо жертвував на українські цілі.

Залишив Покійний у глибокім смутку сестрінку Галю, яка недавно приїхала з України, дальшу родину в Україні, друзів дивізійників та багато приятелів, бо Покійний був веселої вдачі та люблений перебувати серед друзів.

Прощальне слово під час панахиди виголосив голова Станиці в Чікаґо побр. Степан Стрільчук. Похоронений Маріян Голян на цвинтарі св. о. Миколая в Чікаґо.

мгр. Роман Б. Припхан

Д-Р ЯРОСЛАВ МИЦКО

*** 27. III. 1907 + 16. III. 1995**

Народився в с. Звиняч, пов. Борщів, у священичій родині. Середню освіту здобув у гімназіях Чорткова і Тернополя. Студіював ветеринарію у Львові і там працював після закінчення студій. У своїй рідній місцевості заснував мішаний хор і був диригентом у "Просвіті", віддаючи свою знання і труд для виховання української молоді. Вступив до Дивізії "Галичина", де здобув ступінь старшини. Після закінчення війни перебував у полоні в Італії (Ріміні). Вийшовши з полону в Англії, проживав у місцевості Лявборо, брав активну участь у громадському житті в Лестері, допомагав у культурно-освітній праці громади, щедро жертвував на потреби УКЦ і на суспільно-громадські цілі. Втішався пошаною серед українців і був соборником.

о. Степан Солтис відправив Службу Божу і Панахиду у Вознесенській церкві при численній участи громадянства. При домовині, накритій китайкою, стояла стійка сеньйорів Пласту. Прощальне слово в церкві сказав о. Степан Солтис та висловив співчуття сестрі Покійного п-ні Марії Гарабач та її синам, що приїхали на похорон з Німеччини. На кладовищі Ґілрос прощали Покійного Василь Медицький – голова Відділу СУБ у Лестері і Е. Лагодинський від Об'єднання Українців. На тризни прощали: М. Попович – голова Пласту, пор. П. Кіщук від ОбВУ, п. Юрій Чубатий – Відділ УКПО, Ніна Марченко, М. Николишин від хористів і П. Нетреба від місцевої парафії УАПЦ.

Марія Гарабач подякувала всім тим, хто займався справами похорону, тризни та участь у похороні.

Суспільна опіка СУБ у Лестері.

ІВАН ФЕДОРИШИН
*** 2. II. 1921 + 15. V. 1995**

Ділимося сумною вісткою, що по короткій недузі відійшов у вічність Дорогий Муж і Батько бл. пам. Іван Федоришин, дня 15 травня 1995 р., в Місерекордія шпиталі у Вінніпеґу.

Іван залишив у смутку дорогу дружину Юлю, сина Петра і невістку Ким та сина Івана. Рівнож залишив у смутку три сестри з родинами в Україні.

Іван Федоришин народився 2 лютого 1921 р. в селі Тячів, Закарпатської области, де провів свої юні літа в теплі родини.

Коли проголосили незалежність Закарпатської України, Іван голоситься до Карпатської Січі і як вояк бере участь в боях з мадярськими гонведами. Йому вдається вирватися з рук гонведів.

Відтак він працював у Німеччині до 1947 р. Тут він одружився з Юлею Матвійчук. У 1948 р. виїжджає на контракт до Канади, і замешкав у Вінніпеґу. По році часу спроваджує свою дружину. Іван працював у електрівні Вінніпеґу на всіляких функціях, аж до відходу на емеритуру.

Іван з родиною був членом катедри свв. Володимира й Ольги, Інституту Просвіти, СУМ-у й інших установ. Був щирим жертводавцем на українські цілі. Він також фізично допомагав багатьом установам, як ветеранським організаціям, драматичним гурткам і оркестрам.

Дня 18-го травня 1995 р. в катедрі свв. Володимира й Ольги була відправлена Панахида о. Яр. Радкевичом. Співав хор "Думка" під дириґентурою Володимира Скакуна. Катедра була заповнена чисельно зібраною жалібною громадою.

Дня 19 травня почалася св. Заупокійна Літургія, на якій знову о. Радкевич виголосив прощальну проповідь. Поховано Івана Федоришина на цвинтарі Всіх Святих. Опісля в Інституті Просвіти відбулася поминальна тризна, котрою провадив Олександер Загорода, який у вступнім слові згадав про бл. пам. Івана

Від інституту Просвіти висловив слова співчуття (і від комітету бінґа) Василь Кухарський для родини покійного. О. Загорода висловив співчуття родині від всіх присутніх і від своєї родини.

Син Івана, молодший Івась, подякував священникам, дияконам, похоронному заведенню Мартина Корбана, хористам і дириґентові "Думки", паням клюбу сеньйорів за приготування тризни, тим, які несли домовину і всім за участь.

Господар тризни попросив провести збірку на пресу, котра принесла 178.50 долярів і була розділена: по 60 дол. на "Поступ" і "Український Голос", 57 дол. на "Вісті Комбатанта".

О. З.

Із листів до редакції

З нагоди золотого ювілею!

З нагоди ювілею 50-річчя збройної боротьби Дивізії "Галичина" – Першої Дивізії Української Національної Армії глибокий поклін усім друзям-товаришам загально з Дивізії, з піхотинських полків, допоміжних частин, з артилерійського полку, а передусім з мойого 4-го дивізіону тяжкої артилерії, командирові дивізіону Палієнкові, який загинув у тому бою, як і усім тисячам, які поклали своє життя на вівтарі волі; його синові, який помер на еміґрації, Л. Угринові з піхоти, який помер у Еспанії, пор. Маслію, який помер у Арґентині, та іншим, чиїх імен не пригадую.

Вітаю щиро тих, що вирвалися із боїв і добилися, як і я, до Мадриду, де ми останній раз бачилися: Нестора Р.,Олега З., Ярослава Т., Всеволода В., Стесько, Левицького (помер), Теодора Б., Романа Б. – у Канаді, братів Олеся і Михайла Б. – США, Володимира Б. – Шт. Монтана, Цюха Ф., Михайла Ф. – Шт. Арізона, Стефана Г. – Барсельона, Мирона Г. – Мадрид, Яримовича Я. і В. – США. Юрія К. – Ілінойс, Василя К. – Португалія, Юрія Н., Володимира П. – Еспанія, Ярослава П. – Пенсільванія, Ждана П. – Україна, Ярка П. – Венезуеля, Зенона П. – США, Анатолія С. – Нью-Йорк, Ізидора З. – Огайо, Михайла Г. – Зараґоса, та інших з часів Бродів – Жіліни – Ґляйхенберу – Рімні –Річчіоне – Мадриду, яких прізвищ не пригадую. З нагоди золотого ювілею бажаю усім кріпкого здроров'я та ще раз побачитися у Вільній УКРАЇНІ.

Роман Ваврів
Сан Хуан, Пуерто-Ріко

ЗМІСТ

(закінчення із стор. 1)

ДО 50-РІЧЧЯЗАКІНЧЕННЯ ДРУГОЇ СВІТОВОЇ ВІЙНИ (продовження)

Марія ЯЦИМІРСЬКА: Україна і друга світова війна: проблеми історичної правди . . . 92
Василь ГУДЗІЙ: Переорати бур'ян та засипати зерном правди . . . 95
*** Став відомим завдяки українській мові . . . 96

ДО ІСТОРІЇ 1-ої УД УНА

Орися МАТЕШУК: Воскресають там де є могили . . . 97

СПОМИНИ

Іван ПАДИК: Спомини з Української дивізії . . . 100

ГУМОР І САТИРА

Ро-Ко: Річниці-ювілеї національних армій . . . 108
Пилип ЗАДЮГАНИЙ: Я даю Вам землю і гроші . . . 110

УКРАЇНЦІ ПОЗА МЕЖАМИ БАТЬКІВЩИНИ

Володимир ОЛІЙНИК: "Українці Придністров'я на ролю статистів не погодяться". . . . 112

ОГЛЯДИ, РЕЦЕНЗІЇ

Зенон ТАРНАВСЬКИЙ: Книга серця і крови . . . 114
Петро СОДОЛЬ: Перший довідник про УПА . . . 116

БРАТСТВО кол. вояків 1-ої УД УНА

*** Літературний вечір Степана Горлача . . . 118
Іван ПАДИК: Загальні збори Станиці Торонто . . . 118
Степан ПАСТЕРНАК: Загальні збори Станиці Монтреаль . . . 120

Братство "Броди-Лев" – список жертводавців . . . 121

ПРЕСОВИЙ ФОНД . . . 122

ТІ, ЩО ВІДІЙШЛИ:
Сот. Роман БАРИЦЬКИЙ . . . 123
Маріян ГОЛЯН . . . 124
Марія КОПИСТЯНСЬКА . . . 17
Полковник Роман КОСТЮК . . . 37
Микола МИК . . . 124
Д-р Ярослав МИЦКО . . . 125
Полковник Євген ПОБІГУЩИЙ-"РЕН" . . . 36
Іван ФЕДОРИШИН . . . 126
Проф. Лев ШАНКОВСЬКИЙ . . . 123

ЛИСТИ ДО РЕДАКЦІЇ
Роман ВАВРІВ . . . 127

Ціна: $7.00